

Životní situace klientek azylového domu pro matky s dětmi

Bc. Petra Mašková

Diplomová práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Bc. Petra MAŠKOVÁ

Osobní číslo: H09252

Studijní program: N 7501 Pedagogika

Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Životní situace klientek azylového domu pro matky s dětmi

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti rodiny a azylových domů.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace výzkumu.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J. Podoby násilí v rodině. Praha: Vyšehrad, 2000. 101s. ISBN 80-7021-416-3.

MATOUŠEK, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. 2. vyd. Praha: Slon, 1997. 144s. ISBN 80-85850-24-9.

MOŽNÝ, I. Moderní rodina. Brno: Blok, 1990. 184 s. ISBN 80-7029-018-8

ŠVARÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. 377s. ISBN 978-80-7367-313-0.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Eva Šalenová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

19. ledna 2011

Termín odevzdání diplomové práce:

29. dubna 2011

Ve Zlíně dne 19. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 24.4.2011

.....

¹⁾ Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá životní situací klientek azylového domu pro matky s dětmi. V teoretické části jsou uvedeny informace týkající se oblasti rodiny, zejména funkcí rodiny, znaků současné rodiny, charakteristiky rodiny s jedním rodičem a možných patologických jevů objevujících se v rodině. Je zde uvedena také charakteristika azylových zařízení a popis azylového domu pro matky s dětmi. V praktické části jsou pomocí kvalitativního šetření zjišťovány informace týkající se životní situace klientek azylového zařízení. Mapovány jsou příčiny, proč se matky ocitají v tomto zařízení, jejich aktuální problémy a aspirace do budoucna.

Klíčová slova: azylový dům pro matky s dětmi, rodina, domácí násilí, týrání a zneužívání dětí, rozvod, alkoholová závislost, drogová závislost, patologické hráčství, životní situace,

ABSTRACT

The thesis describes life situation of clients from shelter for mothers with children. The theoretical part describes information about family, family function, symbols of the contemporary family, characteristics of family with one parent and pathological events appearing in the family. The thesis also includes characteristic of asylum institution and description of shelter for mothers with children. In practical part are stated information about living situation of clients from shelter for mothers with children by means of qualitative investigation. There are charted the causes of mothers finding themselves in this institution, their actual problems and aspirations for the future.

Keywords: shelter for mothers with children, family, family violence, divorce, child abuse and neglect, alcohol addiction, drug addiction, gambling, life situation

Děkuji Mgr. Evě Šalenové za vstřícný přístup a cenné rady a připomínky, které mi poskytla při zpracování mé diplomové práce.

Taktéž velice děkuji své rodině za projevenou podporu a pochopení.

Mé díky patří i pracovnícím a klientkám charitního domova pro matky s dětmi, ve kterém jsem prováděla svůj výzkum.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA	12
1.1 ZÁKLADNÍ FUNKCE RODINY	13
1.2 RODINA V SOUČASNOSTI.....	16
1.3 RODINA S JEDNÍM RODIČEM.....	18
1.3.1 Osamocený rodič a rizika z toho vyplývající	20
2 PATOLOGICKÉ JEVY V RODINĚ	23
2.1 DOMÁCÍ NÁSILÍ	23
2.1.1 Fáze domácího násilí	24
2.1.2 Příčiny domácího násilí	25
2.1.3 Pachatel domácího násilí	25
2.1.4 Oběť domácího násilí	26
2.1.5 Důsledky domácího násilí	27
2.2 TÝRANÉ, ZNEUŽÍVANÉ A ZANEDBÁVANÉ DÍTĚ	27
2.2.1 Týrání	28
2.2.1.1 Münchhausenův syndrom by proxy	30
2.2.1.2 Systémové týrání	30
2.2.2 Zneužívání	30
2.2.2.1 Sexuální zneužívání	30
2.2.2.2 Manipulace s dítětem po rozvodu rodičů	31
2.2.2.3 Přenášení rodičovských povinností	31
2.3 PATOLOGICKÉ HRÁČSTVÍ PARTNERA	32
2.4 ALKOHOLOVÁ ZÁVISLOST PARTNERA	32
2.5 DROGOVÁ ZÁVISLOST PARTNERA	34
3 ROZVOD	35
4 ŽIVOTNÍ SITUACE	39
5 AZYLOVÉ DOMY	41
5.1 AZYLOVÝ DŮM PRO MATKY S DĚTMI	43
II PRAKTICKÁ ČÁST	48
6 VÝZKUM	49
6.1 PŘÍPRAVA VÝZKUMU	49
6.1.1 Výzkumný problém	49
6.1.2 Zkoumaný vzorek	50
6.1.3 Druh výzkumu	50
6.2 PRŮBĚH VÝZKUMU	50
6.3 OTÁZKY POLOSTRUKTUROVANÉHO ROZHOVORU.....	52
6.3.1 Konkrétní znění otázek	52

6.4	ZPRACOVÁNÍ DAT.....	54
6.4.1	Interpretace dat prostřednictvím kasuistik	54
6.4.1.1	Kasuistika Ester	55
6.4.1.2	Kasuistika Zdena.....	59
6.4.1.3	Kasuistika Lenka.....	62
6.4.1.4	Kasuistika Marta	66
6.4.1.5	Kasuistika Hana	69
6.4.2	Vyhodnocení kasuistik	71
6.4.2.1	Co předcházelo pobytu v azylovém zařízení pro matky s dětmi?.....	71
6.4.2.2	Jaká je současná situace klientek?	74
6.4.2.3	Jaké jsou aspirace klientek do budoucna?	79
6.5	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A DOPORUČENÍ.....	80
ZÁVĚR		83
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		84
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK		88
SEZNAM TABULEK.....		89
SEZNAM PŘÍLOH.....		90

ÚVOD

Výběr tématu mé diplomové práce ovlivnila zkušenost z povinné praxe v azylovém domě pro matky s dětmi, kterou jsem absolvovala v rámci studia. Během ní jsem se seznámila s fungováním tohoto typu zařízení, jeho pracovníci a uživatelkami. Poznala jsem částečně problémy matek, které se ocitly v obtížné životní situaci a nemají dostatek sil nebo potřebných informací, jak se s touto nastalou zátěžovou situací vypořádat. Chybí jim podpůrná síť v okruhu svých blízkých, někdo, kdo by byl ochoten jim nezištně pomoci, ať už po stránce materiální či psychické. Pro tyto osamělé matky a jejich děti je pobyt v azylovém domě záchranou, troufám si říci, že záchranou poslední.

V jednotlivých kapitolách teoretické části své diplomové práce se věnuji základní charakteristice rodiny, jejím funkcím, proměnám, kterými v posledních desetiletích prošla a problémům, do kterých se matka může dostat a na jejich základě vyhledat azylové zařízení. Do těchto problémů jsem zařadila domácí násilí, které je jevem nezdědka se objevujícím, zejména tedy ve vztahu muže a ženy. Poté i násilí na dětech a to týrání a zneužívání, dále jsem se snažila stručně popsat závislosti partnera na alkoholu a drogách či partnera jako patologického hráče. A poslední popisovanou skutečností, která je většinou i vyústěním daných problémů, je rozvod. Představila jsem i problematiku osamocení rodičovství, které v dnešní době není jevem neobvyklým. Krátce také vysvětluji pojem životní situace. V následující kapitole je pak uvedena charakteristika a informace o azylových domech.

Cílem praktické části je zmapovat aspekty života uživatelek azylového domu pro matky s dětmi. Zjistit, jaké důvody předcházely vyhledání této služby, jak řešili vzniklou krizovou situaci, s jakými problémy se aktuálně potýkají a jaké jsou jejich vize do budoucna.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodinu bych vymezila jako pokračování vztahu dvou lidí, kteří se vzájemně milují, cítí k sobě úctu a respekt, mají k sobě důvěru, jsou si oporou a v rodině vidí smysl svého života. Díky tomu spolu mohou vytvořit kvalitní zázemí a pozitivní prostředí, ve kterém pak vychovávají své dítě či děti. Dochází zde k celkovému rozvoji osobnosti dítěte, k vytváření a formování jeho morálních rysů, volných vlastností a hodnotového žebříčku. Podle Fischera a Škody (2009) je přímým odrazem kvality rodiny právě formování osobnosti člověka.

Definice rodiny není jednotná, neboť každá věda ji definuje ze svého hlediska a jak uvádí Národní zpráva o rodině (2004), je to obtížné i vzhledem k proměnám hodnotových východisek, která závisí na kulturním a civilizačním prostředí dané společnosti. Knotová (In Celá, 2006) vymezuje rodinu jako základní jednotku společnosti, primární sociální skupinu, která je rovněž skupinou neformální, jejíž členové jsou spojeni manželstvím, pokrevstvím či osvojením a obvykle mají společnou domácnost. Podle Dunovského (1999, s. 92) je založena také na tom, že členové rodiny „plní společensky určené a uznané role vyplývající ze soužití, a na souhrnu funkcí, jež podmiňují existenci tohoto společenství a dávají mu vlastní význam ve vztahu k jedincům i k celé společnosti.“ Říká také, že se jedná o nejdůležitější primární sociální skupinu, protože doprovází člověka ve všech fázích života či se ho alespoň nějak dotýká.

Kromě toho rodina jedinci zprostředkovává vrůstání do společnosti i její kultury a také spojuje generace, vytváří mezi nimi kontinuitu a pouta solidarity. Kontakty v rodině jsou plné bezprostřednosti a jistoty. Velice podstatné jsou také společné zájmy, cíle, plánování budoucnosti, vzájemná pomoc a spolupráce. Každá rodina má individuální neformální atmosféru, kterou dává najevo, kdo je součástí rodiny a kdo již ne. (Matoušek, 1997)

Jak uvádí Vágnerová (2004), rodina poskytuje svým členům potřebné zázemí, uspokojuje jejich potřeby a zprostředkovává zkušenosti, které jinde získat nelze. Dominantní hodnotou rodiny je také citový vztah a sociální zabezpečení, jehož zdrojem je trvalé soužití dvou osob (Haberlová In Kraus, 2001).

V Národní zprávě o rodině (2004) můžeme nalézt popis, kdy je v širším pojetí rodina chápána jako celek rozličných forem života, která obsahuje minimálně soužití dvou generací dětí a rodičů, má trvalý charakter a jsou pro ni typické pevné vazby mezigenerační a vnitrogenerační soudržnosti. V užším pojetí ji vymezuje jako „institucionálně strukturované

sociální společenství, jež je založeno na rodičovském a manželském vztahu jako jeho dvou základních vztahových linií, a vychází z úpravy rodinného práva.“ (Národní zpráva o rodině, 2004, s. 10).

Stašová (2001) považuje rodinu za institucionalizovaný sociální útvar minimálně tří osob, mezi nimiž jsou rodičovské, příbuzenské nebo manželské vazby. Základ rodiny ve všech společnostech tvoří nějaká forma manželství či partnerství mezi mužem a ženou. Rodina je tedy postavena na partnerství trvalého rázu a na příbuzenství. Jako výchozí znak každé rodiny označuje existenci nejméně jednoho dítěte bez ohledu na jeho věk. Socializaci v rodině vidí jako proces působení rodiny na své členy v oblasti – ekonomické, sociální, kulturní, mravní, estetické, zdravotní a jiné.

Rodinu můžeme rozlišovat z hlediska skladby na nukleární, která je tvořena rodiči a dětmi či na rozšířenou, která zahrnuje blízké příbuzné obou rodičů. Z hlediska závislosti jedince na rodině rozlišujeme rodinu orientační, též označovanou jako primární, ve které jedinec vyrůstá a dále rodinu prokreační, neboli sekundární, kterou jedinec v dospělosti sám zakládá. (Smutková, 2007)

1.1 Základní funkce rodiny

Rodina má smysl a funguje v celém rozsahu pouze tehdy, je-li schopna uspokojit potřeby a požadavky každého jejího člena, které jsou na ni jím a současně společností kladeny (Dunovský, 1999).

Rodina zabezpečuje mnoho činností, mezi které můžeme zařadit materiální zajištění svých členů, péči o jejich zdraví, výživu, kulturní návyky, tvorbu socializačního a výchovného prostředí pro děti, předávání kultury, vštípení mravních postojů, ochranu a podporu. Vzhledem k tomu, že se rodina pohybuje v určitém společenském prostoru, její funkce nejsou neměnné. Proměňuje se jejich obsah, některé funkce ztrácí svůj původní význam, přetvářejí se, zužují či se naopak rozšiřují a nebo úplně mizí. Nelze opomenout roli státu, který v průběhu vývoje moderní společnosti řadu funkcí převzal. (Stašová, 2001)

Funkce jsou tedy určité úkoly, které rodina plní vůči svým členům i společnosti. Ve vymezení základních funkcí rodiny nejsou autoři za jedno, ale můžeme je vymezit, dle Dunovského (1999), takto: funkce biologicko-reprodukční (též označována jako reprodukční),

funkce ekonomicko-zabezpečovací (taktéž materiální či ekonomická), funkce socializačně-výchovná (také výchovná) a funkce emocionální (též emocionálně-stabilizační).

Charakteristika jednotlivých funkcí dle Stašové (2001), Šulové (1998) a Dunovského (1999):

1. Biologicko-reprodukční funkce – zajišťuje udržování lidského rodu, v čemž má význam pro společnost a je jedním z nejpříjemnějších důvodů pro existenci rodiny. Pro jedince je její význam v uspokojování biologických a sexuálních potřeb a v uspokojení potřeby pokračování rodu každého jedince, jejich tradic a hodnot. Uplatnění této funkce může být i mimo rodinu (přivést dítě na svět), ale plného významu nabývá až v rodině (poskytnout dítěti podmínky pro život a jeho další vývoj). Matoušek (2003) dodává, že v dnešní době není primárním cílem rodiny reprodukce, ale uspokojování citových potřeb, zejména partnerů a ne dětí. Což se ovšem projevuje ve stabilitě rodiny, která je závislá na citové bilanci partnerského vztahu.
2. Ekonomicko-zabezpečovací funkce – rodina poskytuje dětem, i dalším jejím členům, materiální zajištění a podmínky pro zdravý a plnohodnotný život. Pokud neplní funkci materiálního zabezpečení, pak ji zastupuje společnost svým systémem sociálních podpor. Rodina je z pohledu této funkce spotřební jednotkou, která využívá a investuje určité finanční prostředky a tím podporuje stabilitu ekonomického systému společnosti. Prvky výrobní složky rodiny, která byla v minulosti zvlášť důležitá, je v současné době vidět pouze v činnostech vně rodiny, jejichž úkolem je její hmotné zabezpečení. To znamená úklid, příprava stravy a domácí činnosti, jež jsou nutností, ne koníčkem.
3. Emocionální funkce – je funkcí jedinečnou a nezastupitelnou, neustále nabývajícím významu. Rodina svým členům poskytuje lásku, jistotu, zázemí, důvěru, pochopení, sounáležitost, intimitu a uznání, podporu, pomoc, ochranu atd. Uspokojuje potřebu bezvýhradného přijímání, společných rituálů, perspektiv a plánů, klidu a uvolnění apod. V nejširším pojetí poskytuje svým členům životní jistoty, které spočívají hlavně ve vnitřních vztazích a emocionalita je tak nejdůležitějším soudržným faktorem rodiny. I když v poslední době se objevují i faktory hmotné povahy. Současně je také podmínkou, příčinou i následkem společenské existence.

4. Socializačně-výchovná funkce – východiskem této funkce jsou emocionální vztahy i celková atmosféra v rodině. Rodina dítěti poskytuje základy socializace, pomáhá mu zorientovat se ve světě, který ho obklopuje, vštěpuje mu určité hodnoty, poskytuje mu kvalitní péči, zájem a porozumění, vytváří vzorce rodinného chování, které si dítě nese dál do života a uplatňuje je pak v rodině prokreační. Tato funkce je jen obtížně nahraditelná.

Dunovský (1999) na základě plnění či neplnění funkcí rodiny stanovil čtyři základní pásma její funkčnosti:

- a) Funkční rodina – je nenarušená a je dítěti schopna zajistit dobrý vývoj a jeho prospěch. Takových rodin je převážná většina.
- b) Problémová rodina – vyskytují se v ní závažnější poruchy některých funkcí, ale nijak vážně neohrožují rodinné soužití ani vývoj dítěte. Tato rodina je schopna problémy řešit vlastními silami či s krátkodobou pomocí ze strany odborníků. Takovéto rodiny jsou pro pracovníky signálem pro věnování zvýšené pozornosti.
- c) Dysfunkční rodina – v této rodině se vyskytují závažné poruchy některých nebo všech rodinných funkcí, které vedou k ohrožení či poškození rodiny a především negativního ovlivnění vývoje a prospěchu dítěte. Rodina nedokáže vzniklé poruchy řešit samostatně, proto je třeba dohled odborníka. Takováto opatření nazýváme sanace rodiny. Pro angažující se odborníky je obtížné najít hranici, kdy rodinu ještě podporovat a kdy se již postavit za zájmy a prospěch dítěte.
- d) Afunkční rodina - takováto rodina se potýká s poruchami takového rozsahu, že nedokáže plnit svůj základní úkol a dítě je tak závažným způsobem poškozováno nebo je ohrožena jeho existence. V tomto případě je sanace rodiny zbytečná a jediným přípustným řešením je odebrat dítě z rodiny a umístit ho do rodiny náhradní.

Šulová (1998) shrnuje faktory, které ovlivňují funkčnost rodiny do tří základních okruhů:

- Osobnostně podmíněné faktory – kdy vzniklé situace jsou vnímány různými jedinci odlišně. Záleží tedy na očekáváních, postojích, hodnotách, rozdělení rolí apod.
- Biologicky podmíněné faktory – snižování odolnosti vůči zátěži, psychofyziologické poruchy, geneticky podmíněné projevy temperamentu, disproporce mezi fyzickou a psychosociální zralostí v období volby partnera atd.
- Sociálně podmíněné faktory – vyplývající obecně z procesu socializace a individualizace, z orientační rodiny, z aktuální životní situace.

1.2 Rodina v současnosti

Štašová (2001) se snaží charakterizovat současnou rodinu, která byla poznamenána celou řadou důležitých skutečností v několika následujících bodech:

1. Ustupuje se od tradičního uzákonění partnerství, které již není podmínkou rodinného života. Zakládání rodiny tak ztrácí svou ritualizovanou podobu a je tedy nahrazeno společným soužitím a roste tak počet nemanželských dětí. Monopol rodiny na plození dětí i jejich socializaci padl, jak uvádí Možný (2006).
2. Díky rozvoji antikoncepce a plánovanému rodičovství ubývá nechtěných těhotenství a také postoje k potratům jsou liberálnější.
3. Dochází k odsouvání rodičovství do vyššího věku, kdy se děti rodí pro určité době partnerství či manželství. To se logicky odráží na věku prarodičů, kteří se stávají staršími, ale často jsou ještě zapojeni do pracovního procesu.
4. Rodina po odchodu dětí trvá déle, protože dochází k prodlužování délky života. Také doba, po kterou žijí děti ve společné domácnosti s rodiči, se prodlužuje. Mladá generace má tak větší socializační vliv na starší rodinné příslušníky.
5. Dochází ke změnám v celkové struktuře rodiny. Dochází k poklesu počtu dětí v rodině, některé páry jsou i dobrovolně bezdětné. Také soužití více generací již není tak časté, častěji lidé žijí v jednočlenných domácnostech.

6. Dochází ke snižování stability rodiny. Díky objektivním (emancipační proces) a subjektivním (manželství zakládáno na emotivní bázi) důvodům dochází ke zvyšování rozvodovosti. Podle nejaktuálnějších informací Českého statistického úřadu, končí rozvodem 49,6% manželství (Rozvodovost, 2009).
7. Jiné sociální instituce (škola, sociální zařízení, aj.) převzaly některé funkce rodiny a proto se často objevují názory o možné krizi rodiny, přežití či jejím konci.
8. V důsledku růstu vzdělanosti, kvalifikovanosti a z toho vyplývající zaměstnanosti žen přibývá dvoukariérových manželství. Podle Možného (2006), se již ženy nerealizují pouze v domácnosti, ale kariéra je pro ně stejně důležitá jako pro mužskou část populace.

Podle Šulové (1998) k výše uvedeným znakům můžeme zařadit i následující:

1. Zvyšuje se orientace na zájmy jednotlivce a zájmy celku ustupují do pozadí (pocit štěstí, hledání smysluplnosti života).
2. Jedinec od vztahu neočekává trvalost a raději setrvává v co nejvolnějších vztazích. Nechce se vázat, riskovat, obětovat se rodině a nechává si prostor pro změnu. Matoušek a Pazlarová (2010) k tomu dodávají, že osobní svoboda se stává vyšší hodnotou než dlouhodobé partnerské vztahy.
3. Výběr sexuálního partnera není ovlivněn myšlenkou, že se jedná zároveň o budoucího otce dětí. S tím souvisí i předmanželská sexuální zkušenost, která je (až na výjimky) společností běžně přijímána. V souvislosti s tím Možný (2006) poukazuje na to, že rodina už nemá výhradní právo na legitimní sex.
4. Spontánní kontakty v rodině jsou omezovány díky celkovému životnímu stylu. Je vyžadováno velké pracovní nasazení a s tím roste čas trávený v práci. To se odráží v čase, který rodiče tráví společně s dětmi a ostatními členy rodiny. Problémem je i jeho kvalitní trávení.
5. Typická rodinná koalice, kdy otec je dominantnější a hostilnější a matka submisivnější, se rozpadá a dochází k různým variantám.
6. Trendem je klesající porodnost, která může reagovat na větší možnosti seberealizace a materiální nejistoty. Jedinci také mohou současnou dobu vnímat jako nevhod-

nou pro založení rodiny. Dítě je z ekonomického hlediska investicí velkou a nevratnou a proto je pečlivě zvažována (Matoušek, 2003).

7. Významná část populace je orientována na materiální hodnoty. Kramulová (2010) uvádí, že velká důležitost je přikládána především penězům a dobře placené práci.
8. Dochází ke stírání mužské a ženské role. Kramulová (2010) však s tímto nesouhlasí a tvrdí, že tradiční rozdělení rolí přetrvává (ikdyž většina, převážně tedy žen, by si změnu přála).
9. Chybí protirozvodové bariéry. Manželství je bráno jako něco, co lze bez problému zrušit.

Řada autorů, jak uvádí Dunovský (1999), mluví o krizi současného rodinného společenství. Jako důvody jsou uváděny některé z výše uvedených tvrzení, např. vysoká rozvodovost, vyšší počty dětí narozených mimo manželství, nepříznivá ekonomická situace mladých rodin, odklon od tradičních forem rodinného soužití, tolerance k mimomanželským sexuálním vztahům apod. Autor je však přesvědčen o tom, že se nejedná o krizi rodiny, ale o její adaptační proces

1.3 Rodina s jedním rodičem

Podle Zákona o státní sociální podpoře (Zákon č.117/1995, § 7) je za osamělého rodiče považován rodič, „který je svobodný, ovdovělý nebo rozvedený, pokud nežije s druhem...“. Podle Kovaříka (In Matoušek, 2005) je třeba brát v potaz i situaci rodiče, který nemusí být rozvedený, ale s partnerem nežije a tím se také stává osamoceným. Satorová (1994) takové rodiny označuje jako neúplné a dodává, že nejčastěji je osamoceným rodičem žena a její dítě či děti. Podle Sobotkové (2001) se však v převážné většině případů jedná o důsledek rozvodů.

Velkou roli hraje také snížená sňatečnost a zvyšující se počet dětí, které se narodí matce za svobodna, tedy mimo manželství (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2005). V dřívějších letech se jednalo především o mladé svobodné dívky, často nezletilé, které do jiného stavu většinou přišly neplánovaně. V nynější době se jedná spíše o matky, které se dobrovolně

rozhodly mít dítě mimo manželství, nejčastěji kolem 30 – 35 roku věku (Matoušek, 1997). Takové ženy jsou většinou zajištěné, úspěšné ve svém zaměstnání a i přesto, že nenašly partnera přijatelného pro společný život nebo s ním nikdy pro trvalý vztah nepočítaly, chtějí na svět přivést dítě (Sobotková, 2001). Ovšem představa, že typickou svobodnou matkou je vzdělaná, úspěšná a bohatá žena, je dosti zjednodušená, dodává Novák (2008).

K manželskému či partnerskému soužití může mít žena negativní postoj proto, že chce dítě vychovávat podle svých představ a vliv otce na výchovu považuje za rušivý, proto jej odmítá. Zde už mluvíme o poruše rodičovství, která je charakteristická neúměrným zdůrazňováním role matky. To bývá často spojeno s perfekcionismem a přehnanými požadavky na dítě. (Dunovský, 1999)

V posledních letech se také změnil pohled na svobodné matky, na které se dříve nahlíželo negativně a byly společností odsuzovány (Sobotková, 2001).

Být osamocenou matkou je velkou zátěží, protože žena musí sama ekonomicky zajistit rodinu, vést domácnost a věnovat se výchově a péči o dítě. Někdy se jí nedaří zabezpečit potřeby dítěte či dětí tak, jak by si představovala a tím také často dochází ke snižování sebe-důvěry a pocitům beznaděje. (Matoušek, 2005)

Ženy se také musejí vypořádat s dalšími osobními problémy, kterými mohou být deprese, emoční stres, změny v sebepojetí, pocity viny, pochybnosti o sobě i ohrožení osobní identity. Objevit se mohou i problémy ve vztahu s dětmi, s bývalým manželem či přítelem apod. Nebezpečí nezvládnutí takové obtížné situace se zvyšuje, pokud žena nemá žádnou podpůrnou síť, ať už ji tvoří členové rodiny či kamarádi. (Sobotková, 2001)

Děti v této situaci nevidí vztah mezi ženou a mužem v praxi, vyrůstají tedy bez pravdivého modelu a také přicházejí o mužský vzor (Satirová, 1994). Mužský vzor je potřebný a podle mého názoru otcovský vzor může z velké části nahradit dědeček či bratr matky, pokud jsou v rodině matky přítomni nebo její mužští přátelé. Podle Radimské (In Matoušek, 2005) se často setkáváme s názorem, že pokud je v rodině otec nepřítomen, dochází ke vzniku výchovných problémů a následně se objevuje i delikventní chování. Pravdou však podle zmíněné autorky bude, že spíše horší ekonomická situace těchto rodin bude mít na vznik těchto problémů větší vliv než chybějící autorita otce.

1.3.1 Osamocený rodič a rizika z toho vyplývající

Nebezpečí vyplývající z osamocení rodičovství jsou mnohdy společností podceňovány. Může docházet k psychickým i ekonomickým rizikům, která se mohou přenášet i na další generaci. Rodiče bývají ohroženější nezaměstnaností, nepřiměřeným bydlením, sociální izolací, chudobou či sociálním vyloučením. (Matoušek, 2005)

Ohrožení základních funkcí rodiny

V oblasti základních funkcí rodiny může docházet k ohrožení zajištění citového zázemí a přípravy dětí na život. Ohrožení spočívá v nedostatku volného času osamocené matky, které zabírá nejvíce času vlastní práce, běžná péče o domácnost apod. A na učení, povídání a hraní s dětmi jí nezůstává mnoho času. (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2005)

Ekonomické znevýhodnění

Problémy ekonomického znevýhodnění osamocených matek se častěji objevují v případě nízké sociální úrovně, která vzniká nejen díky nižším příjmům, ale také v důsledku většího počtu dětí a neodpovědného životního stylu. Problémem je velice často i neplacení výživného. Od příjmu rodiny se odvíjí kvalita zabezpečení každodenních potřeb, jako je strava, bydlení, zdravotní péče, vzdělání atd. (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2005)

Dosažené vzdělání závisí na příjmech rodiny osamocené matky a od toho se samozřejmě odvíjí budoucnost dětí. Dítě tak často nedosáhne vzdělání adekvátní jeho schopnostem a v závislosti na tom se pak z velké části odvíjí pracovní pozice, kterou bude v dospělosti zastávat.

Rodiče často nemohou dětem zaplatit ani školní pomůcky, kulturní akce, sportovní aktivity apod. Toto omezení, jak uvádí Vágnerová (2004), může z velké části ovlivnit vztahy potomků s vrstevníky, jelikož v důsledku absence finančních prostředků se jim nemohou vyrovnat a ani s nimi sdílet určité zážitky.

Nezaměstnanost

U osamocených matek se velice často objevuje problém nezaměstnanosti, protože pro zaměstnavatele jsou nezajímavé. Po mateřské dovolené jsou jejich předchozí dovednosti nevyhovující, mnohdy mají jen minimální či žádnou praxi. (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2005)

Na trhu práce nejsou žádané také proto, že se o dítě starají sami, tudíž mají časté pracovní absence a tím narušují plynulost pracovního procesu. To se odráží i v jejich hodnocení, které je negativní a zaměstnavatelé nejsou ochotni je zaměstnávat s ohledem na jejich schopnosti a výkonnost. (Buchtová, 2001)

Bytová problematika

Nejčastějším spouštěčem problémů s bydlením je rozvod. Jedná se především o otázku finanční, která často nutí ženy sdílet s mužem společné bydlení. Situace je o to vážnější, pokud se v rodině vyskytuje domácí násilí. Pokud má osamocená žena příležitost bydlet se svými rodiči, sourozenci, často ji využije. (Obadalová In Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2005)

Bydlet u příbuzných či kamarádek je většinou možné jen krátkodobě a žena si pak musí hledat pro sebe a své děti bydlení. Vzhledem k tomu, že její finanční možnosti jsou většinou omezené, ocitá se v nelehké situaci, kterou může vyřešit využitím služeb azylového domu.

Sociální izolace

Osamocená matka zastává při zabezpečení chodu domácnosti roli otcovskou i mateřskou a to vede k omezení jejího volného času a sociálních kontaktů. Je velice časově vytížena a nemá tak žádný čas pro sebe, který by mohla využít ke kontaktu s přáteli, k aktivnímu sportování, návštěvě kulturní akcí apod. Většinou nemá ani dostatek peněžních prostředků, které by jí umožnily tyto aktivity provozovat. (Matoušek, 2005)

Sociální vyloučení

Jak uvádí Matoušek (2005) problém sociální exkluze se odvíjí od následujících faktorů: příslušnost k národnostní menšině, neuspokojivé bydlení bez základního vybavení, nedostatečné vzdělání, špatné zdraví, absence sociálních kontaktů. Jak se odborníci shodují, základní příčinou sociálního vyloučení je dlouhodobá nezaměstnanost některých skupin obyvatel, mezi které patří i matky, jako osamělí rodiče.

2 PATOLOGICKÉ JEVY V RODINĚ

V průběhu života může dojít k takovým situacím, které jedinec, v našem případě matka, není schopna zvládnout a které vedou k vyhledání azylového zařízení. Mezi takové situace můžeme zařadit domácí násilí, patologické hráčství partnera, drogovou nebo alkoholovou závislost partnera a rozvod.

Ve všech výše zmíněných případech je narušeno normální fungování rodiny a dochází k poruše rodičovské role. Tu můžeme obecně charakterizovat tak, že „rodiče z různých důvodů nemohou, nejsou schopni nebo nechtějí vykonávat to, co je nezbytné a potřebné pro zdárný vývoj dítěte“ (Dunovský, 1999, s. 112).

Dysfunkční rodiny, které mají závažné problémy ve více oblastech svého fungování (bydlení, výchova dětí, finance, partnerské vztahy, závislosti, vztahy k institucím, apod.) je možné označit jako rodiny se zvláštními potřebami (Matoušek, Pazlarová, 2010).

Podle Matouška, Kolářkové a Kodymové (2005) jsou problémy rodiny způsobeny třemi faktory a těmi jsou: osobní anomálie rodičů, nevhodný způsob výchovy, který si rodiče přenesli z původní rodiny, a třetím faktorem je stres, jež vzniká na základě nezaměstnanosti, chudoby, společenské izolace, problémů s bydlením apod.

Podle Možného (2002) v neúplných, kulturně, ekonomicky či jinak deficitních rodinách, probíhá mnohem povrchnější socializace a tím rodina snadněji ztrácí na jedince vliv. Místo ní pak získávají vliv média a vrstevnická skupina, která se stává zástupnou rodinou, což mnohdy vede ke vzniku sociálně patologických jevů.

2.1 Domácí násilí

Domácí násilí patří k nejrozšířenějším a nejskrytějším formám násilí. Právě v tom, zůstává utajeno před okolím delší čas, je jeho velké nebezpečí. Může se objevit jak v rodinách s vyšším socioekonomickým statutem, tak v rodinách sociálně slabých. Násilí může mít mnoho podob a může se týkat i více členů rodiny.

V následujícím textu se budu věnovat násilí mezi partnery, mužem a ženou, které je většinou spojováno s pojmem domácí násilí. V další kapitole následují informace o násilí na dětech, které je s pojmem domácí násilí spojováno již méně, protože se o něm mluví jako o samostatném jevu a to jako o syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte.

Domácí násilí lze vymezit jako opakované, dlouhodobé a stupňující se násilí (fyzické, psychické, sexuální, ekonomické, sociální nebo jejich kombinace), kterého se dopouštějí dospělí či mladiství v soukromí na svých blízkých. Jedná se o chování, které ohrožuje život, zdraví, svobodu nebo lidskou důstojnost a můžeme do něj zahrnout i výhrůžky násilným chováním. (Střílková, Fryšták, 2009)

Pro násilí mezi partnery je specifické, že vzniká v intimním soužití dvou lidí, rodinném či obdobném vztahu, kdy sdílejí společné soukromí a společně obývají byt či dům (Vágnerová, 2004).

Střílková a Fryšták (2009) dále uvádějí, že kvůli intenzitě a trvalosti násilného jednání se domácí násilí postupně stává součástí běžného života, oběť se na pachateli stává závislou a agresor se snaží o pokoření a získání moci nad obětí, což je cílem a zároveň i výsledkem domácího násilí. K tomu, aby násilník dosáhl toho o co usiluje, využívá již výše zmíněné druhy násilí a Conwayová (2007) k nim dále řadí agresivní chování, které zahrnuje různé formy nátlaku, zastrašování, citové týrání, izolaci, zlehčování a popírání chování, obviňování, využívání dětí a uplatňování mužských privilegií.

2.1.1 Fáze domácího násilí

Čírtková a Vitoušová (In Střílková, Fryšták, 2009) mluví o tom, že v zárodku domácí násilí nemá podobu trestné činnosti. Ve vztahu se střídají fáze násilí a fáze klidu a usmiřování. Se vzrůstající intenzitou násilných útoků se však období klidu zkracuje. Tento jev je označován jako tzv. spirála násilí či kruh domácího násilí.

Střílková a Fryšták (2009) uvádějí 3 fáze:

- Vytváření napětí – tato fáze předchází období týrání. Násilník je rozčílený, agresivní, žárlivý, podrážděný a oběť zahrnuje kritikou. Oběť na takové jednání reaguje úslužností, uctivostí, snaží se o agresora pečovat, obviňuje se a snaží se vyhnout konfliktu tím, že je mu po vůli v jeho požadavcích. Gjuríčová, Kocourková a Koutek (2000) naopak uvádějí, že oběť se k násilníkovi často chová až odmítavě, čímž je znejistěn a to je pro něj nepřijatelné.
- Týrání – v této fázi již agresor neovládá své jednání a dochází k fyzickému i psychickému násilí. Násilné chování muži přináší pocit obnovení rovnováhy (Gjuríčová, Kocourková, Koutek, 2000). Oběť cítí vůči násilníkovi zlost, bojí se a cítí se

bezmocná. Podle Conwayové (2007) má v tomto období oběť nejsilnější motivaci opustit partnera, ale zároveň jsou ochromující účinky agrese nejsilnější.

- Usmírování (též fáze lásky či líbáanky) – násilník cítí vinu za to, co provedl a prosí oběť o odpuštění, ujišťuje ji o svých citech vůči ní a slibuje, že se násilné chování nebude již opakovat apod. Oběť agresorovi uvěří a v naději, že se vztah urovná mu odpouští.

2.1.2 Příčiny domácího násilí

Čírtková (2001) při určování nejznámějších příčin domácího násilí vychází z teorie D. G. Duttona:

- Makrosystémové příčiny – domácí násilí vychází z nadvlády mužů a jejich vůdčí úlohy ve společnosti.
- Ekosystémové příčiny – tak můžeme označit působení životního a sociálního okolí jedinců, např. nezaměstnanost, nízký příjem, nízká vzdělanost a nedostupnost sociální sítě.
- Mikrosystémové příčiny – rizika, která vycházejí z podstaty rodinného života. Členové rodiny se vzájemně ovlivňují, dobře znají své slabé i silné stránky i to, jaké mají reakce na běžné i zatěžující situace.
- Ontogenetické příčiny – zde jsou brány v potaz individuální charakteristiky pachatele i oběti a jejich vzájemné působení.

2.1.3 Pachatel domácího násilí

Násilníky lze rozlišit dle toho, co je zdrojem jejich agrese a podle psychologického profilu. Zdrojem agrese může být osobnostní založení násilníka, které je ovlivněno genetikou a velkou roli hraje také rodinné prostředí. Všichni víme, že podle toho, jak se chovají rodiče se formuje i chování dětí. Ze studie, kterou uvádí Conwayová (2007) vyplývá, že 80% agresorů se v dětství stalo svědkem násilí na vlastní matce či bylo samo týráno. A podobné číslo, 71%, uvádí i Blackburn (In Vágnerová, 2004). Dalším zdrojem mohou být drobná mozková poškození a nebo vzájemná komunikace partnerů, kdy se střídá provokace s reakcí (Střílková, Fryšták, 2009).

Dle výzkumu, jak uvádí Conwayová (2007), má větší část agresorů tyto následující vlastnosti: nízké sebevědomí, pocit neschopnosti a nedocení, víru ve stereotypní rozdělení rolí mužů a žen, sklon vinit ze svých činů jiné, žárlivost, neschopnost vyrovnat se se stresovou situací, nepřipravenost nést důsledky za své násilné chování. Samozřejmě, že pokud někdo tyto vlastnosti má, tak to neznamená, že je automaticky násilníkem. Pokud však dojde ke spojení těchto vlastností i s jinými faktory, může se v muži probudit násilné chování.

Obecnou charakteristiku násilníků uvádí Martínková a Macháčková (In Strílková, Fryšták, 2009), podle kterých může násilník pocházet ze všech socioekonomických, etnických, rasových a náboženských skupin a jeho chování doma se značně liší od chování na veřejných místech. Autorky uvádějí, že agresori velice často trpí extrémní žárlivostí, mají majetnické sklony, jsou posedlí neustálou kontrolou partnerky, mnohdy se je snaží dostat do izolace od rodiny a přátel, jsou zastánci tradičního pojetí role muže ve vztahu. Za spouštěče násilného chování autorky označují také alkohol a drogy, které nejsou výjimečným jevem. Sami agresori k nim řadí i svou partnerku a velice často se u nich objevuje tendence zlehčovat závažnost způsobeného násilného chování.

Agresor si je téměř jistý, že oběť proti němu nepodnikne žádné kroky, z důvodu toho, že ho miluje, bojí se ho nebo neví, že je možné se bránit. Oběť si myslí, že není schopna zajistit, aby agresor nesl za své chování odpovědnost. Pro násilníka je tak prospěch z násilí mnohem větší než cena za něj a je velká pravděpodobnost, že v něm bude pokračovat. (Conwayová, 2007)

2.1.4 Oběť domácího násilí

Podle Conwayové (2007) typická oběť domácího násilí neexistuje, domácí násilí totiž postihuje lidi bez rozdílu a obětí se tak může stát kdokoliv bez ohledu na věk, společenské postavení, materiální zabezpečení, národnost nebo povolání. Žádná ochrana před násilím není. I přesto, že neexistuje typická oběť, tak Vágnerová (2004) uvádí rysy ženy, která má větší pravděpodobnost stát se obětí takového chování. Jedná se o ženu nesamostatnou, závislou, neschopnou bránit se, s nízkým sebevědomím. Také zmiňuje situace vedoucí ke zvýšení závislosti ženy na partnerovi, které mohou být impulzem k agresi z jeho strany. Jedná se o těhotenství, ekonomickou závislost, postižení, onemocnění apod.

Svědky, nepřímými oběťmi domácího násilí v rodinách, kde k němu dochází, se stává více než 90% dětí (Děti svědci domácího násilí, 2007). A přímými oběťmi jsou nejčastěji ženy.

Z výzkumu provedeného v roce 2003 Sociologickým ústavem AV ČR a Filozofickou fakultou UK v Praze vyplývá, že 38% žen v České republice zažilo během svého života ze strany svého partnera alespoň jednu z forem násilí. (Domácí násilí: statistiky, zprávy, studie, 2007)

2.1.5 Důsledky domácího násilí

Čírtková (2006) mezi důsledky domácího násilí uvádí pokles sebedůvěry, problémy s navazováním vztahů, existence neuvědomovaných následků u obětí, jako jsou zdravotní potíže somatického i psychického rázu. Gjuričová, Kocourková a Koutek (2000) do důsledků zařazují ztrátu sebevědomí, strach, zmatek, stud, celkové zhoršení zdravotního stavu a zvýšené riziko suicidálního chování. Dále se jedná o úzkostné stavy, deprese, kognitivní distorze, disociativní poruchy apod., které lze shrnout pod posttraumatickou stresovou poruchu (Berry In Čírtková, 2006). Jedná se o komplexní narušení kvality života oběti i celé rodiny.

2.2 Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě

Násilí na dětech může mít mnoho podob, nejčastěji se jedná o týrání či zneužívání, čímž je ohrožen psychický i fyzický vývoj dítěte. Dítěti působí značné trauma skutečnost, že osoba, která by o něj měla pečovat a zahrnovat ho láskou, je osobou, která ho týrá či zneužívá.

Takovéto nevhodné chování rodičů k dítěti je označováno jako syndrom CAN (Child Abuse and Neglect) a je definováno jako „poškození tělesného, duševního i společenského stavu a vývoje dítěte, které vznikne v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby, jež je v dané společnosti hodnoceno jako nepřijatelné. Jde o soubor negativních důsledků špatného zacházení s dítětem“ (Vágnerová, 2004, s. 593). Obecnější pojem uvádí Matoušek a Pazlarová (2010), kteří důsledky nenaplňování základních potřeb dítěte označují jako tzv. deprivanční syndrom.

Matoušek (1997) vidí týrání a zneužívání jako interakci mezi rodičem a dítětem nebo chybění této interakce, která poškozuje dítě tělesně, vývojově či emočně. Chybou v interakci je, že rodič není schopen sladit se s dítětem, nebere tedy ohledy na jeho potřeby, momentální stav a situaci. To v dítěti vyvolává rozladění a důsledkem je, že dítě se stává hyperaktivním nebo se jeho chování naopak dostává do útlumu. Dítě touto reakcí může u rodiče

vyvolat nepřiměřené chování, které pak může vyústit k násilnému chování vůči dítěti. (Matoušek, Pazlarová, 2010)

Vztahy v nefunkční rodině jsou nepřátelské, také se vyznačují kritikou, odmítáním a trestáním, a jsou zde kladeny nesmyslně vysoké nároky. Za společný rys rodin zanedbávajících a týrajících děti označuje necitlivost k potřebám dítěte, která bývá spojována s osobností rodičů. Jedná se o rodiče agresivní, nezralé, často s nízkou inteligencí a také nelze opomenout fakt, že takové chování je předáváno z generace na generaci. (Matoušek, 1997)

Gjuričová, Kocourková a Koutek (2000) tyto rizikové faktory na straně rodičů doplňují o egocentrismus, narcistické patologie nebo nedostatečnou sebekontrolu. Podle Fischera a Škody (2009) se může také jednat o jedince s různými psychickými a behaviorálními poruchami (různé psychózy, poruchy osobnosti, apod.) Dalším rizikovým faktorem je zranitelnost dítěte v oblasti tělesné i duševní a také okolnosti, které mají vliv na riziko výskytu, a tím je myšlena nízká socioekonomická úroveň rodiny a tíživá situace rodiny (Gjuričová, Kocourková, Koutek, 2000). K zanedbávání dochází také častěji u svobodných matek bez zázemí, mající děti s různými partnery, lidí závislých na návykových látkách, trpících depresemi, schizofrenií, laktační psychózou, organickým postižením mozku (Matoušek, Pazlarová, 2010).

Nežádoucí chování rodičů můžeme rozdělit na oblast týrání, která zahrnuje jak týrání fyzické i psychické a druhou oblastí je zneužívání.

2.2.1 Týrání

Podle Langmeiera a Krejčířové (1998) se v praxi nejčastěji vyskytuje týrání fyzické, které je téměř vždy spjato s týráním psychickým, přinejmenším v tom smyslu, že dítě je plné obav z opětovného týrání. Samotné psychické týrání se však může objevit také samostatně.

Fyzické týrání

Gjuričová, Kocourková a Koutek (2000, s. 16) definují tělesné týrání jako „tělesné ublížení dítěti, anebo nezabránění ublížení či utrpení dítěti, včetně úmyslného otrávení nebo udušení dítěte, a to tam, kde je důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno úmyslně anebo že mu nebylo zabráněno.“

Pro větší přehlednost lze fyzické týrání rozdělit na aktivní a pasivní.

Pod aktivní fyzické týrání můžeme zahrnout veškeré neadekvátní násilí, zahrnující hrubý atak na dítě vedoucí k tělesnému zranění, trvalému poškození či jeho usmrcení a stejně tak sem zahrnujeme pravidelné tělesné trestání dítěte užívané jako převažující výchovný prostředek (Fischer, Škoda, 2009). Jako příklad lze uvést nepřiměřené bití rukou a různými předměty, trhání vlasů, škracení, dušení, kopání, svazování, způsobování popálenin apod.

Pasivní fyzické týrání, též označované jako zanedbávání, je nedostatek péče potřebné k uspokojení fyzických a psychických potřeb dítěte. Jedná se o úmyslné i neúmyslné neposkytování péče dítěti nebo nepochopení rodičovské role. Takto týrané dítě se vyznačuje nedostatečným rozvojem v mnoha oblastech a důsledkem takového chování může být zpustnutí dítěte či jeho smrt. Jako pasivní fyzické týrání může být označena nedostatečná výživa, zdravotní péče, výchova a vzdělání, vykořisťování, nezabezpečení vhodných životních podmínek. (Langmeier, Krejčířová, 1998)

Psychické týrání

„Citové týrání zahrnuje chování, které má závažný negativní vliv na citový vývoj dítěte a vývoj jeho chování. Citové týrání může mít formu verbálních útoků na sebevědomí dítěte, opakované ponižování dítěte či jeho zavrhování, terorizování, vystavování dítěte násilí nebo vážným konfliktům doma, násilná izolace, omezování dítěte, kladení nepřiměřených nároků, vyvolávání situace, kdy dítě má skoro stále pocit strachu“ (Gjuričová, Kocourková, Koutek, 2000, s. 17).

Jak uvádí Langmeier a Krejčířová (1998), psychické týrání je nejrozšířenější a jeho nebezpečí spočívá v tom, že ho rozpoznáme nejhůře. Pokud mluvíme o aktivním týrání, jedná se o cílené, záměrné a účelové jednání. Nebo se jedná o vynechání něčeho, co by dítě mělo prožívat, dostávat a v takovém případě můžeme mluvit o pasivním týrání. Důsledkem pak může být psychická deprivace, která tedy spočívá v „nedostatku a absenci stabilních a spolehlivých emočních podnětů s mateřskou osobou“ (Matějček In Fischer, Škoda, 2009, s. 149).

Za psychické týrání lze též označit přítomnost dítěte u traumatizujících rodinných konfliktů, např. u domácího násilí, patří sem i využívání dítěte rodičem ve svůj prospěch, náhlé odtržení dítěte od jednoho z rodičů, vtahování dítěte do násilného řešení konfliktů mezi dospělými. (Matoušek, Pazlarová, 2010)

Mezi důsledky psychického týrání můžeme jmenovat problémy v řeči a myšlení, emoční oploštělost, nestabilitu, výbušnost, dráždivost, tendence k sebedoceňování, horší orientace v mezilidských vztazích, problémy v seberealizaci v dospělém věku. Lidé, kteří si prošli takovou zkušeností často nezvládají roli rodiče, neuspokojují potřeby svých dětí a rovněž je psychicky týrají. (Fischer, Škoda, 2009)

2.2.1.1 *Münchhausenův syndrom by proxy*

Jedná se o zvláštní formu psychického a fyzického týrání dítěte, které je poměrně těžce rozeznatelné a spočívá ve vymyšlení a zveličování příznaků somatického či duševního onemocnění nebo postižení. Na základě toho dochází k opakování vyšetření nebo léčení, které neodpovídá skutečné situaci. Rodič si vymyslí různé příznaky nemoci, poškozují vzorky krve, moči či přímo poškozují dítě pro věrnější simulaci onemocnění. Dospělé osobě takové chování přináší určité výhody (lítost okolí, pobírání dávek, atd.). (Fischer, Škoda, 2009)

2.2.1.2 *Systémové týrání*

Podle Střílkové a Fryštáka (2009) se jedná o takové zacházení, kdy je dítě týráno a poškozováno systémem založeným původně k jeho ochraně, tzn. opakovaná a nadbytečná lékařská vyšetření, ponižování, přetěžování a neadekvátní přístup k dítěti. Samotné zneužívání může být pro dítě menším traumatem než jeho vyšetřování a proto je třeba brát v potaz, aby nedocházelo druhotnému ponižování dítěte.

2.2.2 *Zneužívání*

Podle Langmeiera a Krejčířové (1998) je zneužívání chováním, kdy člověk využívá druhého ke svému vlastnímu prospěchu z pozice větší síly a společenské či intelektuální převahy. Ve většině případů se mluví o zneužívání dětí, které jsou slabé a závislé na dospělých, například i psychicky či fyzicky postižené apod.

2.2.2.1 *Sexuální zneužívání*

Sexuální zneužívání se označuje jako syndrom CSA (Child Sexual Abuse) a Vágnerová (2004) jej rozděluje na kontaktní (dotykové) a nekontaktní (bezdotykové).

Jak uvádí Fischer a Škoda (2009, s. 147): „Sexuální zneužíváním je míněno každé nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu či chování, které vede především k uspokojování sexuálních potřeb zneuživatele. Sexuální zneužívání zahrnuje všechny formy chování se sexuálním podtextem, tedy i ty, kdy dítě na první pohled nestrádá.“ Gjuríčová, Kocourková, Koutek (2000) k tomu dodávají, že se jedná o jakékoliv pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování a zneuživatелеm může být kdokoliv, komu bylo dítě svěřeno. Podle Matouška (1997) se sexuálního zneužívání v rodině dopouštějí nejčastěji muži, kteří mají většinou podprůměrný intelekt a často jsou to uživatelé alkoholu nebo jiných drog. Fischer a Škoda (2009) vidí rizikové osoby jako ty, které mají odlišnou sexuální preferenci, jsou sexuálně nezralé, jejich morálka je narušena, a jež nezvládají své pudy. Také se může jednat o psychopaty či anomální osobnosti.

Děti sexuálně zneužívané mají většinou problém spíše s psychickým zpracováním dané události než s traumatem tělesným. Fischer a Škoda (2009) popisují důsledky takového zneužívání jako ztrátu pocitu bezpečí a důvěry vůči blízkému okolí, možnost rozvoje různých poruch chování i duševních. Dále také uvádějí, že způsobené trauma může vést k vyzývavému sexuálnímu chování či naopak ke strachu ze sexu. V závislosti na tom pak dochází k problémům v partnerských vztazích, pokud tedy k nějakému navazování kontaktů s opačným pohlavím dojde.

2.2.2.2 Manipulace s dítětem po rozvodu rodičů

Langmeier a Krejčířová (1998) poukazují na přehlíženou formu zneužívání, která se ale velmi často vyskytuje. Jedná se o manipulaci s dítětem v situaci rozvodu, kdy jeden z rodičů popuzuje dítě proti druhému nebo se ho snaží získat na svou stranu různými dárky a výhodami či druhého rodiče před dítětem ponižuje, ikdyž jen v náznacích. Podotýkají také, že rodič, který nenese hlavní odpovědnost za výchovu dítěte, k němuž chodí dítě pouze o víkendech, má v mnohém snaží úlohu.

2.2.2.3 Přenášení rodičovských povinností

Tento pojem vysvětlují Langmeier s Krejčířovou (1998) tak, že nezralé dítě je nuceno neúměrně svému věku pečovat o sourozence a někdy i o vlastní rodiče (v tomto případě mluvíme o záměně rolí). V případě dlouhodobého přenášení rodičovských rolí, jsou takové děti nazývány jako rodičovské děti (Minuchin In Matoušek, Pazlarová, 2010).

2.3 Patologické hráčství partnera

Jak uvádí Nešpor (2000, s. 30): „Porucha spočívá v častých opakovaných epizodách hráčství, které převládají na úkor sociálních, materiálních, rodinných a pracovních hodnot a závazků.“ Gambling je pro jedince převládající potřebou a stává se jeho hlavní náplní života (Vágnerová, 2004). Tímto patologickým chováním tedy lidé riskují narušení rodinných vztahů a rozpad osobního života, ztrátu zaměstnání, zadlužení a s tím související porušování zákona k získání peněz na splátky dluhů.

V případě patologického hráčství je vliv na vztahy závislého člověka podobný jako u vlivu alkoholu a drog. Nebezpečí spočívá v tom, že v počátku není hráčství tak nápadné jako pití alkoholu či užívání drog. (Matoušek, 1997)

Rodina na jeho závislost přijde až po určité době, kdy jim jedinec začne lhát, podvádět a krást, aby získal potřebné finance. Potřeba hrát je dominantní a pro patologického hráče má větší hodnotu než citové vztahy k blízkým lidem. (Vágnerová, 2004)

Závislý jedinec svou zadluženost může i sám přiznat. Rodina se mu snaží v dobré víře pomoci a potřebné peníze sežene. Patologický hráč z nich vrátí jen část a zbytek opět prohraje. Tento koloběh se může opakovat několikrát, než jsou vyčerpány všechny rodinné zdroje i rezervy. Teprve po několika těchto událostech je rodina či on sám schopen na sebe mít kritický náhled, který je potřebný pro začátek léčby chorobného hráčství. A právě v této fázi je rodina teprve schopna přijmout doporučení, která spočívají v posilování jejich schopnosti bránit se manipulacím ze strany hráče a nepřebírat za něho odpovědnost. (Matoušek, 1997)

2.4 Alkoholová závislost partnera

Alkohol je označován za společenskou drogu a jeho užívání je naší společností víceméně tolerováno. Pokud však dochází k jeho nadměrné konzumaci, která je dlouhodobá a pravidelná, vzniká závislost. Člověk závislý na alkoholu má nízký sociální status a snižuje sociální status celé své rodiny. Alkoholismus je pro celou rodinu značně zatěžující a dochází k negativním změnám ve vzorcích chování a k ničení vzájemných vazeb a vztahů mezi členy rodiny. Dochází k materiálnímu strádání rodiny, narušení rodinných vztahů, neplnění rodičovské role. (Vágnerová, 2004)

Chování alkoholiků se liší podle pohlaví. Žena, sice stejně jako muž, začíná pít ve společnosti, ale pokud se u ní objeví závislost, snaží se ji tajit. Alkoholů se velmi často oddává v soukromí, aby ji nikdo nespatriil. I proto, že alkoholismus u žen je společností mnohem méně tolerován. (Mlčoch, 2003)

Muži většinou pijí mimo svá obydlí, tedy veřejně a více je ovlivňuje příležitost i vlohy k alkoholismu, méně již pak stresové situace. U žen se naopak nejčastěji jedná o reakci na nějakou složitou životní situaci. V případě, že alkoholismus jednoho z partnerů je od počátku přítomen ve vztahu, můžeme mluvit o patologické volbě partnera. Avšak častěji dochází k tomu, že závislost vzniká až v průběhu vztahu. (Matoušek, 1997)

Na mužovo pití reaguje žena méně radikálně než v opačném případě. Snaží se mužovu závislost skrývat před rodinou i okolím. Jak uvádí Mlčoch (2003), žena sama řeší problémy vzniklé alkoholovou závislostí partnera, tzn. omlouvá jeho chování na veřejnosti, shání lékařská potvrzení, řeší vzniklé přestupky, platí jeho dluh apod.

Někdy jsou však reakce ženy na mužovu alkoholovou závislost agresivní. Ovšem ženina reakce má na fungování rodiny mnohem menší vliv než mužova závislost. (Matoušek, 1997)

Závislý jedinec není schopen plnit rodičovskou roli, ani funkce psychologické, sociální a materiální. Alkoholismus vede k tomu, že závislý jedinec napřed ztratí pracovní výkon, následně pracovní dovednosti a návyky a poté dochází ke ztrátě zaměstnání a sociálních vztahů, které jsou s ním spojeny. Jedinec začíná být ohrožen sociální izolací, stahuje se do okruhu podobně postižených jedinců. V návaznosti na to u něho dochází k řadě poruch chování, zejména se jedná o delikvenci. (Fischer, Škoda, 2009)

V případě pijáctví obou partnerů mluvíme o sdílené závislosti. Tato situace nastane tak, že jeden z partnerů je vtažen do závislosti tím, kdo již závislostí trpí. Vztah takového dvojice se většinou nerozpadá a nastalou situaci trpí především děti a domácnost. (Matoušek, 1997)

Přemíra alkoholu je často spojena s domácím násilím a Conwayová (2007) uvádí, že 36 – 52% mužů, kteří holdují alkoholu se jej dopouští na svých partnerkách. Díky alkoholu totiž ztrácí zábrany a tím se jejich násilné sklony, které byly doposud skryty, snadněji projevují.

2.5 Drogová závislost partnera

Hermonchová, Vaňková, Drlíková (2001) mezi příčiny vzniku drogové závislosti uvádí nespokojenost s vlastním životem a neschopnost nalézt uspokojující způsob života, nepřitažlivost toho, co je nabízeno společností, vliv vrstevníků, vliv sociálního prostředí, přitažlivost zážitků, které drogy nabízí, dostupnost drogy, biologické dispozice apod. Obecně můžeme říci, že jedinec využije drogu jako řešení při neuspokojení svých hlavních potřeb. Do důsledků drogové závislosti můžeme zařadit hrubé narušení sociálního zařazení, osobního a profesního růstu a celá závislost může vyústit až ve smrt.

Sociální důsledky drogové závislosti jsou téměř totožné jako u závislosti alkoholové. Pro rodinu, zaměstnání i vztahy s okolím mají stejně negativní důsledky. K užívání drog je většinová společnost téměř netolerantní. Od drogové závislosti není velice často daleko k delikvenci a kriminálnímu chování. (Fischer, Škoda, 2009)

3 ROZVOD

Rozvod je právní úkon, kterým je formálně skončeno manželské soužití. Až na výjimky zanikají manželům práva a povinnosti, které k sobě vzájemně měli, avšak povinnosti vůči jejich dětem trvají. (Matoušek, 2008)

Podle Matějčka a Dytrycha (2002) jsou rozvody obecně společností akceptovány, především proto, že zabraňují závažným konfliktům mezi manželi, končí jím problematické soužití a umožňují další životní perspektivy. Autoři však podotýkají, že ne vždy pro rozvodu nastanou pozitivní změny a dochází k dalšímu stresu, frustraci a konfliktům.

Sobotková (2001) řadí k důvodům rozpadu manželství vyšší očekávání partnerů ve vztahu a pokud nedojde k jejich naplnění. Člověk pak trpí pocity nespokojenosti, zklamání a dezi-luze, což vyústí v dlouhodobou manželskou (partnerskou) krizi, která vede ke konci vztahu a v případě manželství k rozvodu (Šulová, 1998).

V posledních desetiletích počet rozvodů výrazně stoupl a Možný (2002) poukazuje na skutečnost, že rozvodovost stoupá i přesto, že ekonomické důvody často vedou k tomu, že žena od svého partnera trpí více, protože ví, že bez jeho finančního příjmu by klesla přijatelná úroveň rodiny. Pokud je však žena ekonomicky aktivní, myslím si, že ve většině případů dokáže sebe i své děti zabezpečit sama a finanční příjem partnera ji neovlivňuje v rozhodnutí podat žádost o rozvod. Ovšem nepopírám tvrzení Hansen Čechové (2011), která uvádí, že obecně má rozvod větší ekonomický dopad na ženu, na které zůstává veškerá péče o děti a mnohdy má tedy méně času na výdělečnou činnost.

Trend zvyšující se rozvodovosti dokazují údaje Českého statistického úřadu z roku 2008, kdy rozvodovost dosáhla 49,6% a v 65% případů byly navrhovatelkami rozvodu manželství ženy (Rozvodovost, 2009). Jak podotýká Matoušek (1997, s. 118): „Ženy jsou rodinným soužitím stresovány více než muži, jsou v rodině více emočně angažovány než muži, proto reagují na konflikty častěji rozvodovým návrhem.“ Pokud byly uvedeny konkrétní příčiny rozvratu manželství, pak jako hlavní důvod můžeme označit nevěru a jako druhý nejčastější důvod byl uveden alkoholismus muže či nezáměr o rodinu ze strany ženy (Rozvodovost, 2009).

Na rostoucí počet rozvodů má vliv tempo společenských změn. Neexistuje jeden univerzální model fungování rodiny, kterým by se všichni řídili ani jednotné zvyklosti ve výkonu manželských rolí (Matoušek, 1997). Dochází ke změnám životního stylu, mění se hodno-

tové orientace ve společnosti i morální cítění, upadá vliv náboženství na rodinný život, zvyšuje se tlak na jedince jako na výkonnou a konzumní osobu, a to může vést ke znejistění hodnoty rodiny a manželství (Sobotková, 2001). Změny životního stylu jsou také motivovány větším prospěchem a lidé v důsledku toho často mění zaměstnání a bydliště (Matoušek, 1997)

Podle Musila a Šrajera (2008) se na stoupajícím počtu rozvodů odráží i protikladnost cílů, hodnot manželství a rodinného života vůči modernímu hospodářství. V moderním hospodářství jde o zisk, kdežto v manželském a rodinném životě je o smysluplnost a emocionální uspokojování potřeb. „V centru není racionalita, nýbrž emocionalita, ne konkurence, nýbrž solidarita, ne individualismus, nýbrž oboustranná láska a náklonnost“ (Musil, Šrajer, 2008, s. 52). Pokud tohle všechno manželé neberou v potaz a nedokáží oba světy oddělit a skloubit je, vede to k rozporům, které mohou způsobit rozpad vztahu, případně manželství.

Rozpad manželství je vážná životní situace, která ovlivní všechny jeho aktéry (přímé i nepřímé) a má hlediska sociální, etická, právní, emoční i psychologická (Matějček, Dytrych, 2002). Je to situace značně zatěžující, se kterou se jedinec musí vyrovnat tím, že obnoví svou psychickou rovnováhu a znovu nalezne smysl života. Toto období je označováno jako porozvodová adaptace a její trvání a průběh závisí na mnoha sociálních činitelích. (Šulová, 1998)

O tom, že dítě je stresováno před rozvodem i během něj není pochyb. Neexistuje dítě, které by rozpadem rodiny netrpělo, pouze reakce jsou jiné v závislosti na jeho věku i pohlaví (Matějček, Dytrych, 2002). V rozvodové situaci se dítě předčasně dostává do střetu s partnerskými problémy rodičů a mnohdy je v nich prostředníkem, přes nějž si rodiče vyřizují své účty. Je zneužíváno v tom smyslu, že partner nadměrně informuje dítě o partnerských problémech, neoprávněně kritizuje druhého rodiče, a to takovým způsobem, aby druhého rodiče pošpinil, vyvolal odpor vůči němu a ten se tak v očích dítěte stal tím nejhorším (Gjuričová, Kocourková, Koutek, 2000). Rodič, který dítě vůči druhému partnerovi takto popouzí, se tímto způsobem snaží vyrovnat s pocitem, že byl sám zavržen a proto promítá veškerou vinu na druhého partnera. Nejčastěji je takovým rodičem matka, která byla proti rozvodu a jež má dítě v péči (Matoušek, 2008). Navádění dítěte jedním rodičem proti druhému označujeme jako tzv. syndrom zavrženého rodiče (Parental Alienation Syndrome) (Bakalář, Novák, 2000).

Dunovský (1999) říká, že aby došlo k zachování pozitivního obrazu druhého rodiče, nemělo by docházet ze strany jednoho partnera právě k záměrnému očeřování druhého. Avšak nestačí tuto činnost pouze nedělat, ale je potřebné, aby o sobě rodiče vzájemně mluvili dobře, aby o nich dítě nemělo špatné mínění.

Všichni by měli mít na zřeteli, aby byl dopad rozvodu na děti co nejmenší. Jak uvádí Možný (2002) rodičovství je fatálně nezrušitelné a nezná instituci rozvodu, na rozdíl od manželství. Je tedy třeba si uvědomit, že ikdyž se role rodiče a partnera dostávají do konfliktu a rodičovská role je tak oslabena, měli by pro dítě nadále zůstat rodiči (Šulová, 1998). Být dobrým rodičem podle Matouška a Pazlarové (2010) znamená zajistit naplnění základních potřeb dítěte a neohrožovat ho, tj. zajistit podmínky pro jeho rozvoj.

Stres v průběhu rozvodu i po něm dítě značně ovlivňuje v psychickém vývoji a představuje pro něj mnohdy i velké trauma, například pokud jsou spory týkající se výživného, úpravy styku dítěte s rodičem, který ho nemá v péči apod., vyhocené (Gjuričová, Kocourková, Koutek, 2000). Důsledky rozvodu se neprojeví jen okamžitě, ale i později v určitých vzorcích chování, a to v období puberty či na počátku dospělosti (Matějček, Dytrych, 2002).

Malé dítě často ani nevnímá obsah rodičovských hádek, ale i přesto reaguje na podráždění a napětí v rodině i na oslabení rodičovské role. Odezvou dítěte na takovou situaci může být uzavření se do sebe, úzkost a jiné děti mohou reagovat neklidností, agresivitou a dráždívností (Dunovský, 1999).

V období pubescence a adolescence je rozvod rodičů také závažným činitelem ovlivňujícím duševní dozrávání. Dítěti se rozpadá důvěrně známé prostředí bezpečí a jistoty, právě když tuto jistotu nadměrně potřebuje. Neschopnost se zorientovat, se následně odráží v utváření životních hodnot. (Fischer, Škoda, 2009)

Pro starší děti je rozvod mnohem zraňující, více vnímají ztrátu jednoho rodiče, situaci v rodně mohou považovat za handicap vůči vrstevníkům (Gjuričová, Kocourková, Koutek, 2000).

U dospívajících může také dojít k tomu, že krize ve vztahu rodičů vyvolá překážku v separačním vývojovém procesu a úzkost z vlastní dospělosti. To vede buď k předčasné separaci, kdy dochází k hledání náhradních citových vazeb nebo k uvíznutí ve vztahu s opuštěným rodičem, kdy se pak u dětí objevují pocity viny za to, že chtějí vést vlastní

život, chtějí se osamostatnit. Dítě často citově kolísá ve vztahu k jednomu nebo druhému rodiči a je velice podstatné jak vybalancuje svůj vztah k oběma rodičům, protože to je důležité pro jeho další osobnostní vývoj. Co se týká vnějších projevů, mohou děti trpět různými psychosomatickými problémy, mohou mít neurotické symptomy. Může se objevovat selhávání ve škole, konflikty s vrstevníky, různé poruchy chování atd. (Gjuričová, Kocourková, Koutek, 2000)

Dospělí aktéři rozvodu se s ním vypořádávají několik let, podle odhadů dva až pět. U dětí se jedná o záležitost, s kterou se vyrovnávají minimálně dva roky. Každému účastníkovi rozvod přináší určitou ztrátu, ať už partnera, rodiče, někdy bydliště apod. Jedná se i o ztráty ekonomické, kdy zbylá část rodiny, většinou se jedná o matku s dětmi, chudne. Také se velice často mění vztah dětí k rodiči, s nímž žijí a to nejvíce v těch případech, kdy rodiče své děti popouzejí proti svému rozvodovému odpůrci. (Sobotková, 2001)

4 ŽIVOTNÍ SITUACE

V životě každého z nás nastávají situace, které jsou pro nás více či méně příjemné, očekávané či nenadálé, snáze či obtížně řešitelné. To, jak člověk danou situaci vnímá je závislé na jeho pohlaví, věku, vzdělání, zkušenostech, osobnosti a okolnostech, atd. Kraus (2001) říká, že „život jedince je řetězec nepřeborného množství situací“, kdy jednotlivé situace nejsou úplně izolované, souvisejí spolu a člověk je spoluvytváří.

Podle Pelikána (In Kraus, 2001) je situace konkrétně vymezený souhrn vnějších okolností, je časově omezena a jedinec je v jejím průběhu vystaven působení konkrétních vlivů, na které určitým způsobem reaguje.

Stejná situace je pro někoho bez problémů řešitelná, jiný by řešení hledal jen těžko. I zátěž, která se odvíjí od dané situace je pro někoho lehce zvládnutelná, pro jiného je traumatizující skutečností, která v něm vyvolává pocity beznaděje. Důležitou roli hrají i již zmíněné okolnosti. Velice podstatný je okruh blízkých, ať už se jedná o rodinné příslušníky či přátele, kteří mají možnost a jsou ochotni nezištně poskytnout jedinci pomoc.

Životní situaci, kterou hodnotíme jako krizovou, můžeme vymežit jako situaci, k jejímuž vyhocení došlo v krátkém časovém horizontu. Jedinec ji sám neumí překonat a pomocí vlastní strategie nedokáže zvládnout vzniklou vnitřní či vnější zátěž. (Jedlička, Kořa, 1998)

V případě matek s dětmi, které vyhledají služby azylového domu, se nejčastěji jedná o velice vyhocené situace, které sebou přinášejí problémy zmíněné v předchozích kapitolách, které ohrožují jejich fungování a dá se říci, že i životy. Pro matku je to o to obtížnější, že nezodpovídá jen sama za sebe, ale i za své děti a snaží se, aby děti danou situací trpěly co nejméně. Nežádoucí prostředí, ve kterém se pohybuje ji nutí ke změně a to nejčastěji ke změně bydliště (k využití služeb azylového domu).

Kraus (2001) tuto možnost vyrovnání se s krizovou situací označuje jako sociální izolaci, která je reakcí na prostředí s nežádoucími sociálními podněty. Jedná se o takové prostředí, které neposkytuje podporu, pomoc a krize se tak prohlubuje, což se odráží na psychickém stavu ženy i dětí.

Jak uvádí Matoušek, Koláčková a Kodymová (2005) cílem sociálních pracovníků je v těchto případech vyrovnávání příležitostí a zprostředkování životních šancí dětem z takto

postížených rodin. Tyto děti negativně ovlivňuje to, že jim chybí, ať už fyzicky či duševně, jeden rodič a proto by se mělo zabránit dalším formám znevýhodnění. Sociální pracovníci se snaží podporovat matku, která sice nemůže zcela zastoupit obě rodičovské role, ale je určitě možné, aby byla dobrým rodičem i přesto, že je sama.

Životní situace v kontextu sociální práce má dva významy. Buď jsou jí označovány životní úkoly, které musí rodina řešit v průběhu života (Bartlettová In Musil, Šrajer, 2008). Nebo se tímto pojmem označuje seskupení různých okolností života určité rodiny, které jejím členům nedovolují plnit své životní úkoly vlastními silami. Pokud se život rodiny odchýlí od sledu pozitivních událostí, pak je pro její členy těžké vyrovnat se s důsledky, ať už psychickými, ekonomickými apod. Vzniklé situace jsou značně náročné a málokterá rodina je schopna překonat je bez pomoci zvenčí. (Musil, Šrajer, 2008)

Musil a Šrajer, (2008) popisují 4 typy okolností, které mají vliv na schopnosti rodiny zvládat životní úkoly:

- vlastnosti rodiny jako skupiny (kultura komunikace v rodině, postupy rozhodování, využívání příjmů každého z členů rodiny pro uspokojení potřeb rodiny, rodinné koalice apod.) a jejích členů jednotlivě (zdravotní orientace, empatie vůči potřebám ostatních členů, aj.),
- očekávání vůči celé rodině nebo jejím jednotlivým členům, která uplatňují subjekty v jejím sociálním prostředí – závisí na rodinných interakcích, zejm. na umu uspokojování vzájemných očekávání členů rodiny,
- podpora, kterou subjekty poskytují/neposkytují celé rodině přímo nebo nepřímo skrze některého jejího člena,
- souhrn všech tří předchozích faktorů, tzn. „interakce mezi očekáváními a podporou ze strany subjektů v sociálním prostředí rodiny a schopností rodiny jejich očekávání zvládat“ (Musil, Šrajer, 2008, s. 11).

Pomoc sociálních pracovníků spočívá v tom, že pomáhají rodině zvládat obtížná očekávání. A to tak, že se snaží o změnu faktorů, které vedou k tomu, že určitá životní situace se pro rodinu stává těžko zvládnutelná. Jedná se tedy o útlum negativního působení určitých okolností nebo posilování kladného působení okolností jiných. Pomoci jim mohou buď sami nebo zprostředkováním jiných služeb. (Musil, Šrajer, 2008)

5 AZYLOVÉ DOMY

Jedná se o druh sociální služby, který patří do služeb sociální prevence, které se svým působením snaží předcházet sociálnímu vyloučení osob, které jsou jím ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky, způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí, ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby (Zákon č. 108/2006 Sb.) .

Cílem služby je zmírnit či zcela změnit jejich nepříznivou sociální situaci způsobenou krizí vztahovou, konfliktním způsobem života nebo rizikovým prostředím, ve kterém se osoby pohybují. A tímto jednáním také zabránit tvorbě a šíření nežádoucích jevů do společnosti (Kozlová, 2005).

Sociální služby se také dělí podle místa vykonávání a azylové domy tak patří do pobytových služeb, které své služby poskytují „na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení“ (Zákon č. 108/2006 Sb., § 57). Azylové domy jsou souborem služeb, které se snaží člověku pomoci samostatně řešit tíživou sociální situaci a minimalizovat závislost na systému sociální pomoci či ji zcela odstranit. Tyto služby jsou poskytovány osobám, jejichž nepříznivá sociální situace je způsobena již zmíněnou ztrátou bydlení, kterou nejsou schopny bez cizí pomoci vyřešit. (Kozlová, 2005)

V azylových domech jsou služby přizpůsobeny potřebám klientům, zejména tedy s ohledem na okolnosti ztráty bydlení, tzn. jsou pojaty rozdílně azylové domy pro matky s dětmi, muže, ženy oběti domácího násilí apod. Uživateli je tato služba poskytována za úhradu, jejíž maximální výši stanoví prováděcí právní předpis. (Vybrané statistické údaje o financování sociálních služeb a příspěvku na péči, 2010)

Mezi základní činnosti azylového domu, které jsou poskytovatelé povinni vždy zajistit a jež vymezuje Zákon č. 108/2006 Sb., patří poskytnutí ubytování, poskytnutí stravy nebo pomoc při jejím zajištění, pomoc při prosazování práv a zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. Dále se jedná o výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, poradenství, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a terapeutické činnosti (Vybrané statistické údaje o financování sociálních služeb a příspěvku na péči, 2010).

Rozsah základních činností stanovuje vyhláška 505/2006 Sb.:

- U poskytnutí ubytování se jedná o dobu ubytování zpravidla nepřevyšující 1 rok, umožnění celkové tělesné hygieny, vytvoření podmínek pro zajištění úklidu, praní a žehlení osobního prádla a výměny ložního prádla.
- Při poskytnutí stravy a jejím zajišťování musí být vytvořeny podmínky pro samostatnou přípravu nebo pomoc s přípravou. Anebo musí být zajištěna či poskytována strava odpovídající věku, zásadám zdravé výživy a potřebám dietního stravování.
- Při uplatňování práv a zájmů se jedná o pomoc při vyřizování záležitostí, které vyplývají z individuálních plánů a o pomoc při obnově či upevnování kontaktů s rodinou, podpora sociálního začleňování osob, včetně uplatňování zákonných nároků a pohledávek.

Azylové bydlení Matoušek, Koláčková a Kodymová (2005) rozdělují do 3 forem a to na krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé azylové ubytování. Níže popsané formy na sebe navazují a uživatel tedy může projít všemi formami. Pokud jsou však jeho schopnosti takové, že to není nutné, může využít rovnou například dlouhodobého azylového ubytování.

Co se týká jednotlivých forem, výše uvedení autoři je vymezují takto:

- Krátkodobé azylové ubytování – umožňuje uživatelům překonat krizovou situaci, je k dispozici největšímu počtu uživatelů, ve většině případů je bytový standard nižší než u dlouhodobých ubytování (více lůžek, méně soukromí apod.) a jedinci je ubytování poskytováno v řádu dnů, maximálně týdnů. Nejčastěji je tato služba označována jako „azylová ubytovna“ či pouze „azyl“.
- Střednědobé azylové ubytování – v tomto typu azylového zařízení může uživatel pobýt několik týdnů až měsíců, během kterých se snaží spolupracovat na řešení svých problémů a stát se soběstačným. Zde už jsou většinou samostatné pokoje, díky kterým má uživatel větší soukromí.
- Dlouhodobé azylové ubytování – v této formy azylového bydlení je ubytování poskytováno na několik měsíců až let. Bydlení se nejvíce přibližuje přirozenému způsobu bydlení. Obyvatelé zde mají větší svobodu, ale s ní je samozřejmě spojena určitá odpovědnost. Cílem tohoto typu zařízení je vést uživatele k samostatnosti a převzetí odpovědnosti za vlastní život. Uživatelé jsou schopni spořit, podílet se na

úhradě bydlení, mají stálé zaměstnání apod. Do tohoto typu spadají azylové domy pro muže, ženy, matky s dětmi a domy na půli cesty.

Mezi formy dlouhodobého azylového ubytování můžeme zařadit i cvičné a chráněné byty, které jsou velice úspěšné v opětovném integrování uživatelů a nejvíce se podobají reálnému bydlení. Uživatelé jsou méně stigmatizováni a izolováni, protože jsou přímo začleněni do přirozeného prostředí. Tím, že jsou v kontaktu s běžnou populací roste jejich sebejistota a s tím i šance na úplnou integraci. Ve společnosti je těchto bytů bohužel málo, nabídka tedy neodpovídá poptávce. (Matoušek, Kolářková, Kodymová, 2005)

Služby azylového bydlení, především ty dlouhodobé, podporují začleňování a soběstačnost, protože pokud se jedinec stane uživatelem této služby, „automaticky přejímá určitou míru spoluodpovědnosti a skrze plnění svých povinností se učí novým dovednostem klíčovým pro reintegraci“ (Matoušek, Kolářková, Kodymová, 2005, s. 325).

Hlavním úkolem azylového domu je uspokojit základní potřeby, zabezpečit lidem v nepříznivé sociální situaci rovnocenné postavení ve společnosti, důstojnost a to prostřednictvím využití jejich přirozených zdrojů. Podstatou těchto služeb je podpora osobního růstu a nezávislosti na sociální pomoci. Nutno podotknout, že se nejedná o nahrazování nefungujících vztahů v rodině, mezigenerační solidaritu nebo stanovené role, ale o jejich podporu. Podpora dotyčného vede k tomu, aby se sám angažoval v řešení svých problémů. (Musil, Šrajer, 2008)

Jedná se o režimové zařízení, v němž je život odlišný od běžné normy. Mezi služby zaměřené na rodinu patří azylové domy pro matky s dětmi a azylové domy pro oběti domácího násilí. (Národní zpráva o rodině, 2004)

5.1 Azylový dům pro matky s dětmi

Matoušek a kol. (2007) uvádí, že klientkami těchto zařízení jsou většinou matky s dětmi mladšími než 3 roky, kterým hrozilo nebezpečí ze strany partnera (manžela) nebo byly ohrožovány jiným nepříznivými jevy, které se přímo či nepřímo dotýkaly i jejich dětí. Toto zařízení poskytuje matkám kromě bydlení i podporu při výchově dětí.

Dovolím si podotknout, že věk dětí není limitován hranicí tří let. S matkou mohou být ubytovány jejich děti do věku 18ti let a více, pokud se soustavně studiem připravují na budoucí povolání. Tento rozsah může být samozřejmě odlišný u konkrétních zařízeních.

Azylový dům je místem, kam se může těhotná žena či matka s dětmi odebrat v případě vážných problémů. Služba je poskytována 24 hodin denně. Pracovníci se snaží vytvářet pro uživatelky bezpečné a klidné zázemí, které je důležité pro načerpání sil a zachování sociálního fungování rodiny. Je však nutno podotknout, že zařízení plně nesupluje domácí prostředí, ale vytváří nezbytné a přechodné zázemí, ze kterého by měly mít klientky snahu co nejdříve odejít.

Během pobytu v zařízení dochází k aktivizaci jedince prostřednictvím individuální práce s ním. Pracovníci pomáhají matkám zotavit se z prožitého, vyrovnat se se vzniklou situací, posilují jejich samostatnost při řešení krizové situace a sebevědomí. Podle Buchtové (2011) jsou při zvládnání situací daleko účinnější právě vnitřní zdroje člověka a jeho aktivní přístup k životním změnám, než emoční rodinná a sociální opora. Je tedy podporováno získávání znalostí a dovedností dle potřeb klientek a jejich následné aktivní využívání. Matkám je poskytováno ubytování, materiální pomoc, pomoc při komunikaci s úřady, různé programy, je jim poskytováno poradenství v oblasti dávek apod., jsou podporovány v hledání bydlení, učí se efektivnímu hledání zaměstnání aj.

Pracovníci poskytují aktivní podporu uživatelkám ve využívání běžně dostupných služeb, čímž dochází k jejich začleňování zpět do přirozeného prostředí. Pracovník zařízení podporuje klientku v nezávislosti a soběstačnosti, čímž předchází nejen návyku na sociální službu, ale i sociální izolaci, ve které by se klientka mohla ocitnout. Pracovníci se snaží najít takové řešení problému, které bude klientka schopna využívat i po ukončení služby. Pracovníci také aktivně podporují klientky ve využívání vlastních přirozených sítí (rodina, přátelé, aj.). Podporovány jsou smysluplné vztahy, které pro uživatelku mohou být záchranným kruhem pro ukončení služby v případě krizové situace. Pomoc při obnově nebo upevnění kontaktů s rodinou je nabízena pouze v případě zájmu klientky.

Conwayová (2007) dodává, že pobyt má určitě i své nevýhody, ale vzájemná podpora a přátelství žen, jim dodává sílu k uskutečnění dalších kroků. Pobyt v azylovém domě mohou brát ženy jako odrazový můstek do nového života.

Při vyjmenování konkrétních služeb a popisu zařízení vycházím z vlastní praxe a interních dokumentů Charitního domova pro matky s dětmi. Záměrně neuvádím, v jakém městě se toto zařízení nachází, především z důvodu zachování anonymity klientek. V tomto azylovém zařízení mají uživatelky možnost získat a osvojit si znalosti a dovednosti v oblasti péče o dítě, výchovy dětí (matky jsou vedeni ke komunikaci s dětmi, trávení volného času společně), vaření, hospodaření s penězi, nácvik vedení domácnosti (sestavení rodinného rozpočtu, příjmy, výdaje, hrazení povinných plateb, aj.), práce na počítači. Pro děti je možno zapůjčit hračky podporující jejich rozvoj a také domácí potřeby, ošacení, základní potraviny. Také jsou nabízeny výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti jak pro děti, tak i pro klientky. U dětí se jedná buď o pomoc s přípravou do školy, u předškoláků o rozvoj základních dovedností potřebných pro úspěšný start při zahájení povinné školní docházky, různé výtvarné činnosti, hry apod. Pro klientky jsou v rámci programů připravovány přednášky a besedy z různých oblastí, které si samy vybírají, např. základy první pomoci, exekuce, rodičovství, domácí násilí, nácvik vyplňování formulářů. Klientkám je zprostředkovan kontakt se společenským prostředím, například se dbá na zapojení matek do činnosti mateřského centra. Tím se dostanou z izolace a jednotvárného života, zapojí se do komunity svých vrstevnic ve městě, které jim jsou žádoucím vzorem. V případě potřeby je také možné využít pomoci psychoterapeuta, který do zařízení dochází. (Interní dokumenty CHDMD)

Podmínkou přijetí matky do zařízení je kontaktování zařízení a následné podání žádosti. Na základě toho dojde k jednání se zájemkyní o službu. Pracovník zařízení zjišťuje její požadavky, očekávání a cíle, které by vzhledem k jejím schopnostem a možnostem bylo možno realizovat prostřednictvím nabízených služeb. Pokud zájemkyně patří do cílové skupin, je volný pokoj, odevzdá potvrzení o bezinfekčnosti, pak dojde k písemnému uzavření Dohody o poskytování služby. Její součástí je i souhlas s dodržováním domovního řádu. Jak již bylo výše napsáno, služba je poskytována pouze na přechodné období, nepřekračující délku jednoho roku. S matkami jsou ovšem dohody sepisovány na kratší období, kvůli motivaci. (Interní dokumenty CHDMD)

Služba není poskytována v případě, kdy není k dispozici volný pokoj nebo jsou důvodem určitá zdravotní omezení, infekční onemocnění, drogová či alkoholová závislost. Případ ukončení poskytování služby nastává, pokud dojde k uplynutí sjednané doby poskytování služby, dohodě obou stran, klientka se rozhodne ukončit využívání služby (i bez udání

důvodu). Ze strany poskytovatele se jedná o případ, kdy uživatelka neplní povinnosti, které vyplývají z uzavřené dohody. (Interní dokumenty CHDMD)

Pobyť užívatelky v azylovém zařízení

Pokud tedy dojde k podpisu Dohody o poskytnutí služby, na jejím základě je matce přidělen samostatný pokoj, ke kterému přísluší sprchový kout a WC. Další prostory jako kuchyň, návštěvní koutek, prádelna, sušárna, herna a venkovní prostory jsou společné.

Při nástupu uživatelka předkládá potvrzení zdravotního stavu svém i dětí, kontakt na nejbližšího příbuzného (případně blízkou osobu), sepisuje se Nástupní list, dojde k předání pokoje (při ukončení pobytu se sepisuje Výstupní list a kontroluje se inventář pokoje, v případě poškození vybavení je nutná úhrada). Při odchodu uživatelka také vyplňuje formulář, ve kterém vyjadřuje svou spokojenost či nespokojenost se službami. (Interní dokumenty CHDMD)

Podpisem Dohody o poskytování služby se klientka také zavazuje dodržovat domovní řád. V něm je například stanoven polední a noční klid, doba ukládání dětí ke spánku, podmínky odchodu klientek přes den i noc, zákaz kouření, dodržování pravidel slušného chování, apod.

Klientka musí také dodržovat Návštěvní řád, ve kterém jsou stanoveny návštěvní hodiny. Návštěvy jsou přijímány v návštěvním koutku, na dvorku v altánu či výjimečně na pokoji (vyjma mužské návštěvy). Délka návštěvy je maximálně jednu hodinu. Pokud je však návštěva z daleka, tak se po domluvě s personálem povoluje i delší rozsah návštěvy. Pokud se nejedná o výjimečnou návštěvu, tak pokud s ní chtějí být klientky déle, musí opustit prostory objektu (například mohou využít nedalekého parku). (Interní dokumenty CHDMD)

S každou klientkou je při pobytu sepsán individuální plán, ve kterém jsou stanoveny její osobní cíle, které jí pomáhá plnit přidělená pracovníce azylové domu (tzv. klíčový pracovník). Klíčový pracovník je tedy pověřený pracovník pro sestavení a hodnocení naplňování osobních cílů uživatelky. Individuální plán spočívá v tom, že klientka sepíše, čeho chce za pobytu v zařízení dosáhnout – najít bydlení, práci, vyřešit rodinné vztahy, výživné, naučit se hospodařit s penězi, péče o dítě, zvýšit sebevědomí, ap.). S klientkou může být sepsán také finanční plán, pokud o to stojí. Vypracuje ho sociální pracovníce a pokud s ním kli-

entka souhlasí, pak jej podepíše. Je v něm uvedeno, v jaké oblasti má klientka omezit výdaje, zda si bude měsíčně spořit určitou částku atd. (Interní dokumenty CHDMD)

Pokud nemá uživatelka vlastní oblečení, boty, může si je vypůjčit nebo odkoupit (jak pro sebe, tak pro děti). Děti si mohou půjčovat hračky, což je vedeno v evidenci pro případ poškození.

Ubytované si sami vaří, uklízí, za poplatek perou, s asistencí některé z pracovníků telefonují či mohou kopírovat a tisknout.

O každé klientce jsou vedeny denní záznamy. Záznamy jsou vedeny také o jejich dětech. Každé má svou složku, do které se zapisuje na čem je třeba s nimi pracovat, jaké aktivity byly uskutečněny – procvičování do školy, hry, apod.

Jednou týdně se koná schůzka sociální pracovníce s klientkami. Tato schůzka je pro klientky povinná. Řeší se zde náležitosti, které nastaly během uplynulého týdne, názory, připomínky, stížnosti, přání, programy apod. Klientky se tak učí komunikaci, vzájemnému dialogu, dochází k navázání kontaktů mezi uživatelkami navzájem i mezi uživatelkami a sociální pracovníci, k posilování vzájemné důvěry atd. (Interní dokumenty CHDMD)

Azylový dům má také vyčleněné peníze na zvláštní příležitosti, pokud má např. dítě narozeniny. Z takto vyčleněných peněz je také možnost poskytnout matce půjčku, pokud již nemá žádné peníze. Jestliže se stane, že klientka nemá potraviny, tak jsou výjimečně vydávány ze skladu trvanlivých potravin pro krizové situace. (Interní dokumenty CHDMD)

Pokud matkám končí pobyt v azylovém domě a nemají možnost ubytování ve vlastních bytech mohou využít byty sociální rehabilitace. To ovšem jen v případě, kdy s nimi nebyly v průběhu pobytu v azylovém domě žádné problémy (dodržování domovního řádu, plnění individuálního plánu, nezájem ze strany klientky, atd.). Cílem je tedy zajištění bydlení, osobnostní stabilizace, zapojení do pracovního procesu, zvýšit sebedůvěru, pomoci jim obstát v podmínkách běžného života, tzn. úspěšně je zapojit do „normálního“ života. Opět je jim vytvořen Individuální plán, který vede k aktivnímu přístupu k řešení problému. V tomto bytě může klientka pobývat maximálně 2 roky. Sociální pracovníce navštěvuje klientku 2x měsíčně a pokud to klientka sama vyžaduje, tak i vícekrát. (Interní dokumenty CHDMD)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 VÝZKUM

Praktická část diplomové práce se zabývá problematikou matek s dětmi využívající služeb azylového domu pro matky s dětmi. Cílem je zmapovat aspekty života uživatelek daného zařízení a tím porozumět jejich současné životní situaci. K tomu je třeba seznámit se s jejich minulostí, současnou situací i vizemi do budoucna.

6.1 Příprava výzkumu

V této fázi dochází ke stanovení výzkumného problému a cílů výzkumu. Také je vybírán výzkumný vzorek a jsou formulovány otázky vedoucí ke zjištění požadovaných informací.

6.1.1 Výzkumný problém

Ve svém výzkumu si kladu za cíl zjistit, především co předcházelo vyhledání služeb azylového domu pro matky s dětmi, jaká je aktuální situace klientek a jaký k ní zauímají postoj a jaké jsou jejich aspirace do budoucna.

Na základě výzkumných problémů došlo ke stanovení následujících výzkumných otázek:

1. Jaké důvody vedou matky k vyhledání služeb azylového domu pro matky s dětmi?
2. Jakým způsobem matky řešily svou krizovou situaci před příchodem do azylového domu pro matky s dětmi?
3. Co matky považují za problém při adaptaci na pobyt v azylovém domě?
4. Čemu mají děti problém se přizpůsobit při pobytu v azylovém domě?
5. S jakými problémy se klientky aktuálně potýkají?
6. Jak přistupují klientky k řešení své aktuální situace?
7. Čeho chtějí klientky za pobytu v azylovém domě dosáhnout?
8. V čem klientky spatřují hlavní přínos pobytu v azylovém domě?
9. Jaké jsou vize klientek do budoucna?

6.1.2 Zkoumaný vzorek

Zkoumaný vzorek byl vybírán záměrně a je tvořen 5 uživatelkami charitního domova pro matky s dětmi. Výběr byl samozřejmě také ovlivněn ochotou jednotlivých klientek k rozhovoru.

6.1.3 Druh výzkumu

Ve své práci se zabývám osudy lidí, jejich pocity, prožitky, jejich soukromím a proto jsem zvolila kvalitativní výzkum, díky kterému mohu do těchto velmi osobních informací přímo a podrobně nahlédnout.

Kvalitativní výzkum tkví v ponoření výzkumníka do životů zkoumaných subjektů, jež vede k hlubokému pochopení studovaného jevu. Podstatou je tyto jevy detailně prozkoumat a získat o nich maximální množství informací. (Švaříček, Šed'ová, 2007)

6.2 Průběh výzkumu

Data byla získána v průběhu měsíců února a března roku 2011. V tuto dobu jsem vykonávala praxi v charitním domově pro matky s dětmi a díky tomu jsem dobře poznala zařízení i jeho samotné klientky v běžných situacích. Myslím, že ze strany klientek vznikla i určitá důvěra vůči mojí osobě, což usnadnilo mé výzkumné šetření.

Pro sběr dat byla zvolena technika zúčastněného pozorování, kdy zkoumané osoby dlouhodobě, systematicky a reflexivně sledujeme přímo v jejich prostředí (Švaříček a Šed'ová, 2007). Matky i jejich děti jsem pozorovala při běžných činnostech a také při výchovných, vzdělávacích a aktivizačních programech v zařízení. V průběhu pozorování klientek docházelo k neformálním rozhovorům, kdy je spoléháno na spontánní pokládání otázek v přirozeném průběhu interakce (Hendl, 2005). Získané informace byly následně zaznamenávány na papír.

Další technikou bylo studium dokumentace, konkrétně spisů a záznamů jednotlivých uživatelů.

Data byla také získávána pomocí polostrukturovaného rozhovoru. Ten je jedním z typů hloubkového rozhovoru a jak uvádí Kvale (In Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 159), jeho úče-

lem je „získat vyličení žitého světa dotazovaného.“ Polostrukturovaný rozhovor vychází ze seznamu otevřených otázek, které jsou předem připraveny a umožňují tak porozumět pohledu zkoumaných osob bez toho, aniž bychom je omezovali nabízenými odpověďmi jako v případě použití dotazníku. Tato technika nám umožňuje získat komplexní a detailní informace o studovaném jevu a zachytit výpovědi respondentů v přirozené podobě. (Švaříček, Šed'ová, 2007)

Výhodou rozhovoru je rovněž osobní kontakt s respondentem, při kterém můžeme pozorovat jevy doplňující jeho mluvený projev, tzn. gesta, mimiku apod.

Každou potencionální respondentku jsem oslovila zvlášť a to se souhlasem vedení charitního domova pro matky s dětmi (CHDMD). Každá klientka byla vyrozuměna s tím, za jakým účelem rozhovor vzniká a jak bude využit. Samozřejmostí bylo informování o anonymitě sdělených informací a o tom, že tyto sdělené informace se nedozví nikdo z vedení CHDMD ani jeho ostatní obyvatelky. Klientkám bylo sděleno, že pokud se pro rozhovor se mnou rozhodnou, mohou za mnou kdykoliv přijít.

Těsně před samotným rozhovorem jsem klientkám znovu zopakovala informace o jeho využití a anonymitě rozhovoru. Klientky souhlasily s tím, že jména jich samotných i dětí budou změněna a zachovány zůstanou pouze informace týkající se věku, dosaženého vzdělání, rodinného stavu, počtu a věku dětí. Také jsem se každé respondentky dotázala, zda souhlasí se záznamem rozhovoru na diktafon.

Samotné rozhovory probíhaly vždy v prostorech CHDMD, konkrétně v místnosti, která je primárně určena pro vedení programů s dětmi. Místnost je vybavena stolem s židličkami, kde jsme v průběhu rozhovorů s respondentkami seděly. Pokud žádný program neprobíhá, nikdo zde není a byl tedy předpoklad, že rozhovor bude probíhat bez větších rušivých elementů.

Pro ověření správnosti získaných dat bylo použito triangulace zdrojů dat. Výpovědi respondentek byly ověřeny rozhovory s pracovníci azylového domu a také studiem dokumentace, která je v zařízení vedena o každé klientce.

6.3 Otázky polostrukturovaného rozhovoru

Vzhledem k tomu, že chci zjistit co nejvíce informací o životní situaci uživatelky azylového domu pro matky s dětmi, potřebuji získat informace z minulosti, současnosti i týkající se aspirací do budoucna. Dle toho se odvíjí i rozdělení otázek.

V případě minulosti je cílem získat informace o prostředí, ze kterého uživatelka pochází, seznámit se s okolnostmi, které předcházely vyhledání služby, jak byla vzniklá situace řešena a dále zjistit, jak se matky a jejich děti adaptovaly na pobyt v zařízení.

U otázek týkajících se současnosti, je pozornost zaměřena na to, s jakými problémy se aktuálně potýkají, čeho chtějí za pobytu v azylovém domě dosáhnout, jaká je náplň jejich dne a jak se jim žije v azylovém domě pro matky s dětmi, jak pobyt zde vnímají, apod.

Pohledem do budoucna jsou míněny překážky, obavy, cíle a přání.

6.3.1 Konkrétní znění otázek

Minulost

Orientační rodina

V jaké rodině jste vyrůstala? (Byli Vaši rodiče rozvedeni? Proč se rozvedli? Vyrůstala jste v dětském domově?)

Jaké byly a jsou Vaše vztahy s rodiči (prarodiči)?

Máte nějaké sourozence? (Jiné bližší příbuzné?)

Jste s někým z rodiny v kontaktu? (Případně: Proč se s nimi nestýkáte? Chtěla byste se s nimi znovu stýkat?)

Prokreační rodina

Byla jste vdaná? (Příp. Nesezdané soužití?) Jak dlouho?

Jaké bylo soužití s partnerem? Jak na něj vzpomínáte?

Jste s partnerem (manželem) v kontaktu? Jste rozvedeni?

Stýkáte se s otcem dítěte?

Okolnosti vyhledání služeb azylového domu pro matky s dětmi (AD)

Co Vás vedlo k tomu, že jste vyhledala služby AD?

Jak jste se do AD dostala? Jak jste se dozvěděla o tom, že nějaká taková služba existuje?
Kdo vám AD doporučil?

Jak jste situaci řešila před příchodem do AD?

Využila jste již někdy v minulosti služeb AD? Kolikrát? Jak dlouho jste v něm pobývala?

Současnost

Když jste sem prvně přišla, jak jste to tu vnímala?

Jaká je náplň Vašeho dne?

Jaké jsou vztahy mezi Vámi a ostatními uživatelkami AD?

Jste spokojena s přístupem pracovníků?

Využíváte nějaké programy, které pro Vás pracovníci připravují?

Jste tu spokojena? Co se Vám tu líbí? Co se Vám tu nelíbí?

Na co jste si nemohla zvyknout? Čemu jste se nemohla přizpůsobit?

Čeho chcete za pobytu v AD dosáhnout? A co proto děláte?

S jakými problémy se potýkáte v současnosti?

Pomáhají Vám pracovníci zvládat situaci?

Pomohl Vám v něčem pobyt v AD?

Jak pobyt v AD vnímají děti? Mají problém se přizpůsobit? Líbí se jim tu? Nelíbí? Využívají programy?

Budoucnost

Přemýšlíte někdy nad budoucností? Nad čím?

Jak vidíte svou budoucnost po opuštění AD?

Co bude podle Vás největší překážkou při návratu do běžného života? Máte z něčeho obavy?

Jaký je Váš životní cíl?

Co byste si v životě nejvíce přála?

6.4 Zpracování dat

Nahrávky rozhovorů byly podrobeny doslovné transkripci a jsou přílohou diplomové práce (Příloha P I). Jak uvádí Švaříček a Šed'ová (2007, s. 41): „Co nejpřesnější přepis vede k tomu, aby si badatel byl schopen vzpomenout na intonaci účastníka rozhovoru, na jeho zámlky či ironii v hlase.“

Souhrnem informací, k nimž jsme dospěli prostřednictvím zvolených výzkumných technik, vznikly případové studie. Jak uvádí Sedláček (In Švaříček, Šed'ová, 2007) jedná se o detailní studium jednoho nebo několika případů, které vedou k porozumění složitým sociálním jevům. Podstatou je tedy sesbírání skutečných dat, která mají vztah k danému případu, podrobně je prozkoumat a na základě toho se snažit o komplexní porozumění danému objektu výzkumu v jeho přirozeném prostředí. Hendl (2005) dodává, že podrobným prozkoumáním jednoho případu snadněji porozumíme jiným obdobným případům.

Vzniklé kasuistiky byly následně komparovány a analyzovány, čímž došlo k získání odpovědí na otázky, které byly v úvodu výzkumu stanoveny.

6.4.1 Interpretace dat prostřednictvím kasuistik

Na začátku této kapitoly pro větší přehlednost uvádím tabulku (Tabulka č.1) obsahující základní charakteristiku výběrového souboru. Následně jsou zde uvedeny kasuistiky jednotlivých respondentek, které nás podrobně seznámí s jejich životy.

Tabulka č. 1 Souhrn základních údajů o respondentkách

Klientka	Věk, vzdělání	Rodinný stav	Počet dětí / věk	Počet dětí bydlících s matkou v zařízení / věk	V azylovém domě od	Využití služeb v minulosti / počet měsíců
Ester	23 let, SŠ	svobodná	1 / 7	1 / 7	1. 9. 2010	1 / 1
Zdena	36 let, SOU	svobodná	5 / 17, 15, 13, 11, 9	3 / 13, 11, 9	1.12. 2010	2 / 12, 12
Lenka	21 let, ZŠ	svobodná	1 / 4	1 / 4	27.12. 2010	4 / 2, 12, 1, 12
Marta	35 let, ZŠ	rozvedená	4 / 14, 12, 9, 6	3 / 14, 9, 6	1.10. 2010	3 / 12, 12, 12
Hana	47 let, SŠ	svobodná	2 / 17, 7	2 / 17, 7	1.1. 2011	1 / 12

6.4.1.1 *Kasuistika Ester*

I. Základní údaje

Slečně Ester je 23 let, je svobodná a má syna Jana, ve věku 7 let, který s ní žije v azylovém domě. Se synem má velice pěkný vztah, věnuje mu náležitou péči. Klientka má střední odborné vzdělání s maturitou. V minulosti pracovala jeden rok. V azylovém domě je od 1.9. 2010. V minulosti využila služeb azylového zařízení pouze jednou, a to na 6 týdnů, těsně před tím, než nastoupila do současného zařízení.

II. Orientační rodina

Klientka podle svých slov žila v normální rodině. Jednalo se o rodinu dobře finančně situovanou, otec byl podnikatel. „*Já se přiznám, že jsem byla snob.... protože my jsme vždycky měli prachy.*“ V patnácti letech klientka otěhotněla a díky pomoci rodičů vystudovala střední školu i při péči o dítě. Po ukončení vzdělání 2 roky pomáhala otci s účetnictvím ve stavební firmě, kterou vlastnil. Poté byl otec vzat do vazby za majetkovou trestnou činnost. Těsně před tím se však rodiče rozvedli, jelikož otec si našel přítelkyni. S otcovou přítelkyní se klientka vůbec nestýká, nemá k ní vřelý vztah.

Vztahy s rodiči má klientka dobré. Její matka nyní bydlí ve městě, kde se azylový dům nachází, tudíž se často navštěvují. Předtím byla také ubytována v azylovém domě, ale v jiném městě, takže jejich kontakty nebyly tak časté. Otce jednou navštívila ve vězení. Klientka má ještě tři sourozence, se kterými se také stýká. O rok mladší sestru, která má již svou vlastní rodinu a klientku za dobu pobytu v zařízení navštívila dvakrát. Klientka má ještě sedmnáctiletého bratra a devítiletou sestru, kteří ji společně s matkou navštěvují téměř každý druhý den. V kontaktu, avšak ne tak častém, je i se svou babičkou z matčiny strany.

III. Prokreační rodina (vztahy s partnerem / partnery)

S otcem svého dítěte se klientka po čtyřech letech trvání vztahu rozešla. Nyní spolu vycházejí velice dobře. Nachází-li se uživatelka v nějakém problému, je jí přítel oporou. „*Třeba když nejsou peníze tak zavolám a přijede.*“ Syn se se svým otcem stýká, ale vzhledem k tomu, že je jeho otec pracovně zaneprázdněn, není jejich kontakt tak častý. Pokud však spolu tráví určitou dobu, stýká se i s rodiči ze strany svého otce.

V současné době má klientka přítele, se kterým se seznámila přes internet, a s kterým je ve vztahu několik měsíců. Plánuje s ním společnou budoucnost.

IV. Přijetí a pobyt v azylovém domě

Důvodem, kvůli kterému se slečna Ester ocitla v situaci, kdy musela vyhledat služeb azylového domu, bylo to, že její otec byl vzat do vazby. Klientka si netroufala na to, vést otcovu firmu sama, proto „...*když ho zavřeli, tak jsme dodělali akorát ty zakázky, co byly rozjetý, naceněný.*“ Následně musel být majetek rozprodán, musela zrušit své živnostenské oprávnění a byla bez nároku na dávky. To samozřejmě postihlo i její matku, která v důsledku toho musela vyhledat azylové zařízení.

Klientka svou bytovou situaci zkoušela řešit za pomoci svých známých. Bydlela pět měsíců v Brně u kamarádky, jenže ta si našla přítele, který její pobyt neakceptoval a měl problémy s alkoholem. Takové prostředí pro sebe a svého syna klientka nepovažovala za adekvátní, proto kontaktovala několik azylových domů. Pouze v azylovém domě v Třebíči měli aktuálně volné místo, tedy se, i se svým synem, nastěhovala. Druhý den po ubytování jí kontaktovali z azylového domu, kde se právě nachází, „...*jenže já už jsem měla zaplacený nájem, takže by mi ho nevrátili.*“ To bylo příčinou toho, že se klientka nastěhovala až po šesti týdnech. O tento azylový dům usilovala z toho důvodu, že má blízko své původní bydliště a její matka v tomto městě bydlí také.

Prostředí azylového domu se klientce zamlouvá, taktéž jeho okolí. Srovnává ho s předchozím zařízením, kde pobývala. „*V Třebíči ten azylák je prostě takovej, že to je jeden velkej panelák. Dole... udělanej azylák a nahoře ubytovna pro nepřizpůsobivý.*“

Klientčina nespokojenost tady, je spojena především se vztahy, které panují mezi obyvatelkami zařízení. Jako problémovou označuje jedinou klientku. Snažila se s ní mít dobrý vztah a nějaký čas to i fungovalo. Ale podle ní je dotyčná klientka, „...*fakt blázen*“ a „...*má nějakou psychickou problém.*“

S přizpůsobením se chodu domova měla klientka problémy pouze zpočátku, kdy si nemohla zvyknout na kontrolu svého pohybu ze strany pracovníků zařízení. Obecně jí vadí ztráta soukromí s tím spojená. Nyní si už zvykla a dodržování pravidel jí nečiní problém a nastavená pravidla v zařízení považuje za potřebná.

Menší problém s přizpůsobením se režimu domova má její sedmiletý syn. Především se jedná o dodržování večerního klidu, kdy děti musí být do 20:30 uloženy v posteli. Klientka i přes tyto problémy vidí pozitivní změnu, kdy došlo ke zklidnění v jeho chování. S určitou

nejistotou podotýká, že syn se v zařízení necítí jako doma, ale pobyt vnímá jako prázdninové dobrodružství, které brzy skončí a oni budou mít svůj vlastní domov.

V zařízení oba nadšeně využívají volnočasové aktivity připravované pracovníci. Z jejich chování je patrná radost a vděk za to, že takové aktivity v zařízení existují. Syn slečny Ester je při nich velice šikovný a je poznat, že se mu klientka dostatečně věnuje a rozvíjí jeho schopnosti.

Vztahy s pracovníci má klientka dobré, ale samozřejmě ne vždy je shoda stoprocentní. Klientka přiznává, že s jednou pracovnící neshody měla. Nyní už je jejich vztah takový, že se vzájemně tolerují. Velice kladný a důvěrný vztah má klientka ke své klíčové pracovníci, kterou považuje za svou kamarádku „...*já u ní prostě vím, že at' jí řeknu cokoliv...*“, „...*že ona to dál nepustí.*“

Přínos pobytu v azylovém domě vidí klientka nejen v tom, že má kde bydlet, ale také v objevení určitého poznání „...*jsem zjistila, že všechno, co jsem považovala dřív za strašně důležité, v tom mym životě, že to je v podstatě... nic...*“ Takovéto poznání a sebehodnocení klientky, jí pomáhá k uvědomění si pomíjivosti věcí a utváření hodnotového žebříčku. Na základě vlastní zkušenosti změnila také svůj, téměř pohrdavý, názor na obyvatelky zařízení tohoto typu.

Cíl, který si klientka vytyčila a hodlá ho uskutečnit za dobu pobytu, je „...*přežít a vypadnout co nejdřív.*“ Sama však přiznává, že se jí to nedaří i přesto, že k tomuto úkolu přistupuje aktivně. Snaží se hledat si práci i kvůli tomu, „...*aby ten kluk už nemusel bejt na azyláku.*“ Což ovšem není jednoduché, protože syn nenavštěvuje mateřskou školu a tudíž je problém se zajištěním hlídání. Přesto se klientce v minulých měsících podařilo najít si noční brigádu, kde ovšem nedostala zapláceno, a proto tam již nechodí a práci si hledá jinde. Při výběru pracovního místa slevila ze svých požadavků. Netrvá na tom, aby hledaná pozice odpovídala jejímu dosaženému vzdělání a i přesto se jedná o značný problém. Primární pro ni je zajištění finančních prostředků na potraviny, nájem apod.

V. Aspirace do budoucna

Slečna Ester se především soustředí na současnost „*člověk musí žít tím, co je teď*“, protože má strach ze zklamání, které by se v případě nesplnění plánů dostavilo. Přesto je snahou klientky „...*jak to udělat, abych se už nikdy nedostala sem...*“, to znamená, že hlavní činností bude aktivní hledání zaměstnání a bydlení, aby mohla vybudovat kvalitní rodinné zázemí. Velice dobře si uvědomuje, že prostředí azylového domu není ideální pro výchovu dětí, protože jim chybí zázemí a neví kam patří, ale na druhou stranu poukazuje na skutečnost, že „...*pro děti je to na jednu stranu dobře, protože vidí, že ne všechno je samozřejmost.*“

V budoucnu plánuje společné bydlení se svým současným přítelem. Nyní to pro ni není přijatelné, vzhledem k tomu, že přítel žije na Slovensku a jeho pracovní vytížení mu nedovoluje vídat se s klientkou často. Jinak zajištění bydlení nepovažuje za velký problém vzhledem k tomu, že přítel by zaplatil případnou kauci a platil by i nájem. I přes toto tvrzení však usiluje o určitou autonomii, protože odmítá být finančně i jinak závislá na partnerovi. Je si vědoma toho, že samostatnosti lze dosáhnout pouze tím, že bude mít pravidelný finanční příjem. A právě málo pracovních příležitostí, také malou praxi a nevhodnou pracovní dobu považuje za největší překážku při hledání pracovních příležitostí, respektive návratu do běžného života.

Svůj životní cíl vidí klientka v tom „...*mít se dobře.*“ Ve spokojeném životě s partnerem, dětmi a ve vlastním bydlení.

Klientka, dá se říci, odsuzuje ostatní matky za pasivitu při řešení své životní situace. Některé matky, na rozdíl od ní, jsou smířeny s tím, že až jim skončí pobyt zde v azylovém domě, půjdou do dalšího. Berou to jako danou věc. Slečna Ester si stojí za tím, že se jedná o její poslední zkušenost s tímto typem zařízení „...*já z tohohle azylu už prostě nechci jít do jinýho azylu.*“ Z jejích slov jde vyčíst odhodlání pro změnu. Pro změnu její životní situace, která není jednoduchá a vyžaduje určité nasazení, které zmíněné klientce nechybí.

6.4.1.2 *Kasuistika Zdena*

I. Základní údaje

Klientce Zdeně je 36 let, je svobodná a má pět dětí. V azylovém domě jsou s ní ubytované její tři děti. Dcera Petra 13 let, Stanislav 11 let a Jaroslava 9 let. Dcera Petra navštěvuje 6. třídu základní školy, Jaroslava 4. třídu základní školy a Stanislav 5. třídu speciální základní školy. Dále má klientka ještě syna Jana ve věku 17 let a dceru Janu 15 let, ty má však v péči otec klientky. Klientka je vyučena na středním odborném učilišti sklářském. Za svůj život pracovala pouze dva roky, několik let je již v částečném invalidním důchodu.

V azylovém domě je od 1.12.2010, tedy tři měsíce a jedná se o její třetí pobyt v azylovém domě. Předtím využila služeb jiného azylového domu a to v roce 1996 na dobu jednoho roku. Po několika letech azylového domu vyžila znovu, na dobu jednoho roku.

II. Orientační rodina

Klientka pochází z rozvedené rodiny. Rodiče se rozvedli, když jí bylo 15 let. Jejich rodina byla početná, měla čtyři sourozence. V kontaktu je občas s bratrem a dříve se také stýkala se svou mladší sestrou, která před sedmi lety zemřela. Se dvěma staršími sestrami se nestýká a kontakt s nimi, jí podle jejích slov, nechybí. Viní je ze smrti své matky „*Mamku udřely. Dělal jim na statku otrocka....*“, „*... to jim neodpustím do smrti. Co budou žít.*“ S matkou měla velice pěkný vztah a v době její nemoci ji chodila navštěvovat do nemocnice. Matka jí zemřela o Vánocích. Stále je touto situací otřesena a těžce se s ní vyrovnává. Se svým otcem je v kontaktu pouze telefonicky, jelikož vychovává její dvě děti, které mu byly na jeho žádost svěřeny do péče.

III. Prokreační rodina (vztahy s parterem / partnery)

Klientka nebyla nikdy vdaná, pouze setrvala v nesezdaných soužitích s několika partnery. V osmnácti letech odešla z domova a nastěhovala se k příteli, protože chtěla, „*....dělat si všechno po svojem. A ne, aby mě každej dirigoval....*“ Poté se svým přítelem otěhotněla a narodil se jí syn Jan. Krátce na to ji přítel opustil a ona se se svým synem ocitla v kojeneckém ústavu, kde pobývali několik měsíců. Protože si klientka nedokázala zajistit odpovídající bydlení, byl jí syn odebrán a v kojeneckém ústavu zůstal.

Klientka si poté našla nového partnera, se kterým po několikaměsíční známosti otěhotněla a narodila se jí dcera Jana. Poté následoval stejný scénář, kdy ji přítel krátce na to opustil.

Klientka vyhledala služeb azylového zařízení, kde společně s dcerou jeden rok pobývala. Po ukončení pobytu nebylo v jejich silách pro sebe a svou dceru zajistit adekvátní ubytování, proto jí byla odebrána a umístěna do kojeneckého ústavu. Když dceři Janě bylo 7 let, otec klientky zažádal o svěření Jany a Jana do své péče a bylo mu vyhověno. Vychovává je stále. O tom, proč tomu tak je, klientka nehovoří.

Po několika měsících klientka navázala známost se svým třetím partnerem, následně otcem dcery Petry a syna Stanislava. Nastěhovala se k němu do rodinného domu, kde společně čtyři roky bydleli. Respondentka byla nezaměstnaná a partner pracoval v továrně jako dělník. Po určité době došlo k rozpadu vztahu z důvodu partnerovi závislosti na alkoholu. Klientka byla nucena využít služeb azylového domu, kde strávila 1 rok.

V průběhu pobytu v azylovém domě si uživatelka našla přítele a krátce po opuštění azylového domu, se k němu nastěhovala. Bydleli společně v rodinném domě. Tento partner se stal otcem její třetí dcery Jaroslavy. Po osmi a půl letech trvání vztahu v jejich soužití nastala krize a „...začali být problémy, hádky... a začal nenávidět moje děti a i svojí dceru.“

IV. Přijetí a pobyt v azylovém domě

Hlavním důvodem, proč klientka vyhledala služeb azylového domu, bylo fyzické i psychické týrání ze strany otce nejmladší dcery, „...tam to šlo i na nože.“ V důsledku toho tedy klientka přišla o střechu nad hlavou a neměla kde pobývat. Nesnažila se žádat o pomoc nikoho z přátel ani z rodiny. Osobně kontaktovala Oblastní charitu Písek a zde jí s vyhledání azylového ubytování pomohly. Azylový dům, ve kterém se klientka v současné době nachází byl jediný volný, proto se sem bez váhání nastěhovala.

Klientce Zdeně se zde obecně líbí, až na „ty vztahy na vršku, to jsou hrozný.“ Klientka mluví o šikaně ze strany čtyř obyvatelek vůči své osobě. Vztahy ani výpady některých klientek vůči své osobě se již nezabývá. Za několik dní opouští azylový dům a jak sama říká, „...budu ráda, když tady odsud vypadnu.“ Paní Zdena si je vědoma toho, že v tak těžkých životních situacích, v jakých se všechny obyvateľky nachází, by se neměly vzájemně osočovat, ale podporovat „...každý člověk je nastejněj lodi.... Ve stejnejch podmínkách.“

Vztahy s pracovníci má klientka dobré. A ani ze strany pracovníků nejsou s paní Zdenou žádné závažné problémy. Pouze je jí vytýkána přílišná volnost ve výchově dětí a nedostatečná aktivita při hledání zaměstnání.

Přizpůsobení se podmínkám a chodu azylového domu pro klientku nebyl žádný problém. Nemohla si zvyknout pouze na ztrátu soukromí, kterou spojuje s napjatými vztahy mezi ní a ostatními obyvatelkami, „...každej vás tady hlídá na vršku.“

Klientka Zdena se považuje za introvertní osobu. Svou introverzi, která se projevuje nízkou komunikativností, považuje za svár špatných vztahů mezi ní a dalšími obyvatelkami. To, že je natolik uzavřená, je způsobeno i velkou psychickou zátěží, která je spojena s úmrtím matky. Dle jejího názoru, nikdo z ostatních obyvatelk neměl pro její problémy pochopení, „...tak jsem se uzavřela tak, že jsem se nebavila s nikým.“

Respondentka Zdena tvrdí, že její děti s přizpůsobením chodu domova neměly žádný problém, kromě dodržování večerního klidu. Personál azylového zařízení byly jiného názoru. Děti se obtížně vyrovnávaly s novým prostředím, byly neklidné a hodně zlobily. V průběhu pobytu došlo k jejich zklidnění, našly si zde kamarády a na nové prostředí se po téměř dvou měsících adaptovaly. Avšak nejstarší dcera Petra není s pobytem zcela smířená. Říká, že už jí „...nebaví být na azylech“ a touží po tom „...mít pravej domov.“

Programů připravovaných pracovníky azylového domu či dobrovolníky, kteří sem docházejí sama klientka vůbec nevyužívá. Děti se však aktivně účastní programů, projevují nadšení a sami je vyhledávají. Jejich lačnost po připravovaných aktivitách pramení i z toho, že matka jim v rámci svého volného času příliš pozornosti nevěnuje.

Cíl, kterého by paní Zdena chtěla za pobytu v zařízení dosáhnout, není dle jejích slov žádný. Sice pracovníce s klientkou sestavili individuální plán a v něm společně dojednali cíle jako spoření určité měsíční částky, najít si práci a bydlení, věnovat více času dětem, apod. Ale sama klientka si žádný cíl nevytyčila, tzn. dojednané cíle nebyly zvnitřněny.

Byt, který se jí podařilo získat prostřednictvím svého partnera, otce dcery Petry a syna Stanislava, nepovažuje za vědomé dosažení cíle, ale za pouhou náhodu. Otázkou hledání zaměstnání se taktéž nezabývá. Klientka je v částečném invalidním důchodu a tento stav jí, dá se říci, vyhovuje a nevyvíjí tedy téměř žádnou snahu při jeho hledání.

V. Aspirace do budoucna

Klientka se soustředí spíše na současnost a blízkou budoucnost. Momentálně její mysl nejvíce zaměstnává stěhování do podnájmu. Největší překážku vidí klientka ve vyřizování úředních záležitostí po přestěhování se do jiného okresu. Jiných bariér při návratu do běžného života nevidí.

Respondentka v horizontu několika let přemýšlí o společném bydlení s bývalým partnerem, otcem Petry a Stanislava. Nyní spolu vychází dobře, jsou v kontaktu. Dříve byla překážkou jejich dobrých vztahů jeho alkoholová závislost. Tu však před dvěma lety překonal a vztah se, zatím jen na kamarádské úrovni, obnovil.

Obecným životním cílem je pro klientku štěstí dětí. Klientka ani nemá žádná přání do budoucna, vše nechává na osudu a náhodě.

6.4.1.3 *Kasuistika Lenka*

I. Základní údaje

Respondentce Lence je 21 let, je svobodná a má dceru Valerii, ve věku čtyř let, která s ní pobývá v azylovém domě. Služeb azylového zařízení využila v minulosti již čtyřikrát. Její první pobyt trval dva měsíce, podruhé v azylovém zařízení setrvala celý rok. Ve třetím azylovém domě byla jeden měsíc, poté jí byla ukončena smlouva z důvodu porušení řádu daného zařízení. V posledním azylovém domě byla jedenáct měsíců. V současném, v pořadí již pátém, azylovém zařízení je ubytována od 27.12.2010. Klientka má základní vzdělání. Zaměstnána byla v minulosti pouze jednou, a to brigádně na jeden měsíc, jinak je bez pracovních zkušeností.

II. Orientační rodina

Klientka nezná svého biologického otce. Jedinou informací, kterou disponuje je to, že je ve vazbě. Do jejích devíti let ji vychovávala matka a její přítel, kterého považuje za svého otce. Po jejich rozchodu se matka seznámila s jiným mužem, se kterým ona, ani její dva starší bratři dobře nevycházeli. Matka byla nezaměstnaná a její přítel taktéž, což vedlo

k častým hádkám zejména proto, že mladší z bratrů klientky přispíval značnou měrou do rodinného rozpočtu a přítel matky nikoliv. Klientka k příteli matky cítí zášť také proto, že její matku fyzicky a psychicky týral. Se svým nejstarším bratrem se klientka nestýká, protože jak sama říká, jí nesnáší za to, že s „...přítelem zůstala v jiném stavu a nemá rád cigáři.“ V kontaktu, především telefonickém, je pouze s matkou a mladším bratrem. Taktéž i s rodiči otce své dcery.

Respondentka ve čtrnácti letech utekla z domu kvůli konfliktům s přítelem matky i matkou samotnou. „...do třinácti moje dětství bylo dobré... jsme měli mámu jak má být. Pak už ne, to měla přítele, kterému věnovala víc času než nám dětem.“ Několik měsíců přespávala u kamarádek a jejich prostřednictvím se dostala k drogám, respektive osobám, které drogy nabízely. Na drogy si „vydělávala“ drobnými krádežemi v obchodech. Takto žila téměř jeden rok a poté byla umístěna do dětského domova. Matka o ni nejevila zájem a „...babi si mě chtěla vzít, jenže pak umřela...“

III. Prokreační rodina (vztahy s partnerem / partnery)

S otcem své dcery se seznámila za pobytu v dětském domově, který byl spojen s internátní školou, kde přítel pobýval. Přítele a jeho rodinu za hlavní motiv, který jí pomohl zbavit se drogové závislosti. Po několika měsících vztahu otěhotněla a po narození dcery byla přemístěna do dětského domova pro nezletilé matky, kde byla až do doby dosažení plnoletosti. S přítelem byla po tuto dobu v kontaktu díky telefonnímu spojení a prostřednictvím dopisů. Po dosažení plnoletosti jí sociální pracovnice vyřídila žádost v azylovém domě v Brně. Zde pobývala asi dva měsíce a pak se nastěhovala s přítelem do bytu jeho sestry, která v něm bydlela s rodinou.

Otázku financí klientka Lenka neřešila. V zařízení, kde jako nezletilá pobývala, měla vše zdarma a tak jí během pobytu naspořili částku kolem sta tisíc korun, které později během krátké doby utratila. Především za podnájem a jídlo, v době společného pobytu u sestry přítele. Rodina sestry se dostala do finanční tísně, nikdo neměl zaměstnání a tak respondentka Lenka veškeré naspořené peníze využila na pokrytí nákladů nejen svých, ale i rodiny přítele sestry.

Po třech měsících se s přítelem od jeho sestry odstěhovali do podnájmu, který jim poskytlo město. Přítel byl již zaměstnán a jejich soužití se zdálo být v pořádku. Po čtyřech měsících ji však přítel začal fyzicky napadat, slovně ji urážel. Na jeho chování se nemalou měrou

podílela jeho nově vzniklá závislost na alkoholu a drogách. V důsledku toho také neměli finanční prostředky na placení nájmu a o městský byt přišli. Mezitím se respondentka Lenka s přítelem rozešla. Do dnešní doby dluží na nájmem přes padesát tisíc korun.

Klientka zpočátku nemohla sehnat žádné ubytování, proto měsíc bydlela u rodičů přítele. Mezitím se jí podařilo získat ubytování v azylovém domě s utajenou adresou, kde pak se svou dcerou bydlela celý rok. Poté byla ubytována v azylovém domě, v pořadí třetím, kde byla pouze jeden měsíc, z důvodu opakovaného porušování pravidel zařízení. Ve čtvrtém azylovém zařízení pobývala rok a v současném azylovém domě pobývá již třetí měsíc.

IV. Přijetí a pobyt v azylovém domě

Do charitního domova pro matky s dětmi se klientka dostala kvůli absenci bydlení. Klientka zařízení vidí jako „...klidné místo, kde mně pomůžou řešit moji situaci...“. S pracovníci klientka nemá žádné problémy. Ze strany personálu je respondentce Lence vytýkána nesamostatnost při řešení osobních záležitostí, avšak za pomoci pracovníků se to snaží změnit. Klientce také činí problém hospodařit se svým finančním příjmem.

Výhrady má uživatelka pouze k tomu, jaké vztahy panují mezi obyvatelkami, „...se k sobě neuměj chovat a pomlouvaj se“, „strašné vztahy tu sou...“. V zásadě nemá klientka s dodržováním pravidel zařízení žádné problémy, pouze jí vadí to, že není dovoleno kouřit na pokojích a pokud kouřit chce, musí do venkovních prostor azylového domu.

Její dcera neměla žádné problémy s přizpůsobením se pobytu v azylovém zařízení a to i vzhledem ke svému věku.

Pobyt v azylovém domě klientku naučil, jak lépe vycházet s druhými, jak se vyrovnávat se situacemi a jak je řešit. Pozoruje na sobě, že za pobytu v zařízení se vnitřně zklidnila.

Aktuálně se klientka potýká s nedostatkem financí a s neúspěchem při hledání bydlení a zaměstnání. „A trápí mě to, že nemůžu své dceři dát vše tak, jak v normální rodině...“. Dalším problémem, se kterým se klientka ještě donedávna potýkala, bylo soudní jednání ohledně svěření dcery do péče otce, o které otec požádal. To klientku velice tížilo a špatně se s touto skutečností vyrovnávala. Otec pak klientku sám kontaktoval s tím, že si nepřeje, aby soudní jednání proběhlo. Klientka udává, že otec Valerie tak jednal na základě urovnání společných vztahů, ke kterým došlo v předchozích týdnech.

Cílem respondentky Lenky je najít si práci za pobytu v zařízení. Je si vědoma toho, že s tak nízkým vzděláním, které má, je to obtížné. Překážkou je také skutečnost, že dcera nenavštěvuje mateřskou školu. Při hledání zaměstnání je třeba podpora klientky ze strany pracovníků, sama není příliš aktivní.

Uživatelka měsíc docházela na brigádu do bramborárny, ale v důsledku nezaplacení za vykonanou práci, tam již nechodí. Pokud si klientka najde práci, bude se od toho odvíjet splnění dalších cílů, které si vytyčila a to najít si bydlení a splatit dluh na nájemném, který má z doby, kdy s přítelem žila v městském podnájmu.

Klientka společně s dcerou aktivně využívá nabízených aktivit a účastnila se zatím všech akcí, které pracovníce pro klientky pořádaly. Dceři respondentka věnuje téměř všechn svůj čas, ale není tráven smysluplně. Nevěnuje se rozvoji jejích kognitivních ani motorických dovedností. I přesto je však Valerie velice šikovná a mnohdy svými schopnostmi předčí starší děti.

V. Aspirace do budoucna

Klientka svou budoucnost po opuštění azylového domu vidí tak, že vyhledá zařízení stejného typu. Má strach z toho, že nezvládne nároky běžného života. Obavu z toho, že by se mohla stát znovu závislou na drogách, odmítá. Dcera je jí dostatečnou motivací. Další možnou variantu vidí v návratu k otci své dcery, se kterým má v současnosti dobrý vztah a mluví o něm jako o příteli. Stejně tak s jeho rodinou, kterou se svou dcerou občas, na jejich pozvání, navštíví.

K příteli by se chtěla vrátit i přesto, že vůči ní v minulosti uplatňoval fyzické i psychické násilí. „*Co mám z toho života tady. Když se k němu vrátím, tak mám jisté peníze.*“ Pokud by se k němu nastěhovala, bydlela by v blízkosti svého původního bydliště a chtěla by obnovit kontakty se svými vrstevníky a zintenzivnit kontakty s matkou a bratrem. „*Mám jich ráda. Je to rodina.*“

Přáním klientky je „*žít normálně a dát své dceři vše.*“ Je si vědoma toho, že pokud chce, aby se její přání stalo skutečností, je třeba najít si zaměstnání, mít pravidelný příjem a vyřešit tak bytovou situaci.

6.4.1.4 *Kasuistika Marta*

I. Základní údaje

Klientce Martě je 35 let, je rozvedená a v azylovém domě s ní bydlí její tři děti. Robert, kterému je 14 let, Klára 9 let a Iva 6 let. Robert i Klára navštěvují základní školu, Iva nastupuje do první třídy v září. Společného otce mají dcery Klára a Iva, jinak má každé z dětí jiného otce. Klientka má totiž ještě dvě dcery. Dceru Kateřinu, která byla jejím druhým dítětem, dala ve 4 letech do dětského domova. Jak sama klientka uvedla, bylo to z toho důvodu, že nezvládala její výchovu a také jí vadilo, že měla romské rysy po otci. Nyní je dcera v pěstounské péči. Druhou dceru, která se jí narodila po dceři Ivě, dala ihned po narození k adopci. Klientka má základní vzdělání. Za svůj život pracovala 5 let. Od té doby je bez zaměstnání. Jedná se o její čtvrtý pobyt v azylovém domě, kde je půl roku. V předchozích azylových domech strávila vždy jeden rok.

II. Orientační rodina

Klientka pochází z úplné rodiny. Otec jí zemřel, když jí bylo 15 let. Vztah k otci neměla kladný, protože byl závislý na alkoholu a často bil ji i její mladší sestru. Násilně se choval i k jejich matce. I přes tyto skutečnosti své dětství, dle svých slov, považuje za hezké.

Po ukončení základní školní docházky nastoupila do zemědělského družstva jako pomocná síla. Zde pracovala 5 let. Po tuto dobu bydlela se svou matkou a sestrou v rodinném domě. V současné době je v kontaktu pouze s matkou, která žije v domově pro seniory. Kontakt je pouze telefonický, vzhledem k tomu, že klientka se nachází v jiném okrese a dojíždění je pro ni finančně nákladné. „*A když bych měla vzít ještě děcka, no tak to bych se nedoplátila...*“ Se sestrou se také nestýká z důvodu velké vzdálenosti. O kontakt s ní by ale stála.

III. Prokreační rodina (vztahy s partnerem / partnery)

Se svým přítelem, který se následně stal otcem syna Roberta, se seznámila ve svém zaměstnání. Vztah trval tři měsíce, když respondentka otěhotněla. Odstěhovala se tedy k němu na ubytovnu, kde s ním necelý rok bydlela, posléze i se svým synem. Poté ho kvůli jeho zálibě v alkoholu opustila. Vrátila se domů k matce, kde bydlela několik měsíců. Ke svému druhému příteli se nastěhovala po několikadenní známosti i se svým synem. S ním otěhotněla a narodila se dcera Kateřina. Přítel po roce klientku opustil kvůli jiné ženě. Paní Marta se tedy opět nastěhovala i se svými dětmi k matce, kde bydlela do té doby, než dala dceru do dětského domova. Za tento čin jí matka vystěhovala z domu. Nyní už však mají

dobrý vztah. Krátce před tím, než dala dceru do dětského domova si našla přítele. K němu se nastěhovala hned, co ji matka vyhodila z domu. Po roce soužití spolu uzavřeli manželství. Celkem spolu žili pět let. Společně mají dceru Kláru a Ivu. Důvodem rozpadu vztahu a následného rozvodu bylo fyzické násilí ze strany partnera. Protože respondentka neměla kam se uchýlit, vyhledala služeb azylového domu. Poté se, vždy po roce, stěhovala z jednoho azylového domu do druhého. Za pobytu v posledním azylovém zařízení se jí podařilo získat podnájem v bytě 1+1, kam se se svými dětmi přestěhovala.

IV. Přijetí a pobyt v azylovém domě

Důvodem přijetí do azylového domu byla skutečnost, že respondentka nebyla schopna platit nájem třináctého v měsíci, jak požadoval nájemce, protože veškeré dávky dostávala až dvacátého pátého v měsíci. Tuto skutečnost nájemce neakceptoval, proto se klientka musela z podnájmu vystěhovat. „*Neměla jsem kam jít, tak jsem prostě zvončila tady....*“ Vzhledem k tomu, že klientka již v minulosti využila služeb azylového zařízení, nesnažila se řešit svou vzniklou situaci jiným způsobem.

S pobytem v zařízení je v zásadě spokojena, líbí se jí prostředí i okolí zařízení. Jako negativum vidí především vzájemné vztahy, které mezi sebou s ostatními klientkami mají. „*Jako věčně něco tam je. Pořád někdo tříská dveřma..., řve na děcka.... Jak u cikánů to tu je.*“ Klientka Martina vidí hlavní příčinu všech neshod a problémů v jedné klientce a jejích dětech.

S přístupem pracovníků je klientka spokojena, ale „*...občas proti mně něco mají, ale dobrý jinak...*“ Klientka se bez omluvy nedostavila na schůzku matek, za což jí bylo uděleno napomenutí za porušení řádu zařízení. Také dětem nevěnuje dostatečnou péči, zejména v oblasti rozvoje jejich schopností. Tento přístup se snaží pracovníce změnit.

Co se týká přizpůsobení se režimu zařízení, respondentce vadí, že nemůže kouřit na pokoji, ale musí chodit ven. U dětí byl a stále je problém s přizpůsobením se večerce, kdy se děti nemohou volně pohybovat na chodbě a musí být na pokoji a uloženy v posteli. Klientka se společně s dětmi účastní nejrůznějších výletů a akcí. Děti pravidelně chodí na programy, které pro ně pracovníci, dobrovolníci či praktikanti připravují. Pobyt v zařízení pomáhá klientce především tak, že má s dětmi zajištěné ubytování. Také pomoc s přípravou dětí do školy klientka považuje za velkou podporu. A v neposlední řadě oceňuje pomoc pracovníků při hledání zaměstnání.

Aktuálně klientka řeší problém se zaměstnáním, které se jí nedaří najít. Při jeho hledání se však příliš neangažuje a pouze výtky personálu ji nutí k aktivitě. Kromě nízké aktivity je důvodem neúspěchu i to, že nejmladší dcera nenavštěvuje mateřskou školu a v případě zaměstnání paní Marty by o ni nebylo postaráno. Se zaměstnáním tedy počítá spíše v době, kdy nejmladší dcera Iva nastoupí povinnou školní docházku. Také malá praxe a nízké vzdělání znesnadňují klientce hledání vhodného místa. Klientka se potýká také s problémy při výchově dětí. Syn se starší dcerou jsou často agresivní nejen vůči ní, ale i ostatním dětem v zařízení. Někdy i pracovnícím. Obě starší děti se také dopustily krádeží. Syn ukradl spolužačce telefon. Dcera Klára se zase dopustila drobné krádeže v obchodě. Při krádeži byla chycena a policií dovezena do zařízení k matce. K výchovným trestům matka přistoupila až na doporučení pracovníků, které jí vysvětlily, že děti za své činy musí nést odpovědnost, tudíž je trest potřebný. Dalším problémem, který klientka řeší, je neplacení alimentů ze strany otce, „...*budu muset na ty policajty kvůli tomu.*“

Hlavní cíl, kterého chce klientka dosáhnout za pobytu v zařízení, je zajistit bydlení pro sebe a své děti. A vyřešit neplacení výživného.

V. Aspirace do budoucna

Klientka žije spíše současnými problémy a o budoucnosti příliš nepřemýšlí. „*Mě je něk jedno co bude.*“ Klientka je smířena s představou, že po uplynutí pobytu v současném azylovém zařízení, půjde do jiného. Jejím přáním a cílem je zajištění zaměstnání i bydlení a jejich absenci považuje za velkou překážku, aby mohla vést normální život. Jejím přáním je také mít partnera, který bude mít kladný vztah k ní i jejím dětem. Neopomněla připomenout hodnotu zdraví, která je pro ni nezbytnou součástí spokojeného života.

6.4.1.5 *Kasuistika Hana*

I. Základní údaje

Klientce Haně je 46 let, je svobodná. V azylovém domě bydlí se svou dcerou Martou, které je 17 let a studuje gymnázium a synem Martinem, kterému je 7 let a navštěvuje základní školu. Klientka má vystudovanou střední odbornou školu ekonomickou. V oboru pracovala 11 let. Služeb azylového zařízení využila v minulosti již jednou, a to na dobu jednoho roku. V azylovém domě je od 1.1.2011.

II. Orientační rodina

Klientka vyrůstala v úplné rodině. Na své dětství vzpomíná ráda. Po získání maturity na střední ekonomické škole pracovala v pletářských závodech na pozici účetní. V tomto zaměstnání setrvala jedenáct let. Když klientce bylo 29 let, zemřela jí matka a otec o 5 let později. Paní Hana má o 20 let staršího bratra, se kterým není v kontaktu, „...*máme každé svůj život.*“ A o znovunavázání kontaktu s ním nemá zájem.

III. Prokreační rodina (vztahy s partnerem / partnery)

V podniku, kde pracovala, se seznámila se svým partnerem, který se o dva roky později stal otcem její dcery Marty. Společně žili v podnikovém bytě. Když dcera nastoupila do mateřské školy, paní Hana se nemohla vrátit do podniku na své původní místo a proto se snažila hledat si práci v oboru jinde. Ovšem bez úspěchu. Po necelém roce se jí podařilo najít práci uklízečky v základní škole, kde nakonec pracovala 3 roky. Mezitím se jí rozpadl vztah s přítelem, který ji opustil kvůli jiné ženě. O osobní kontakt s dcerou nestál, pouze platil výživné a tento stav trvá i nadále. Po roce, kdy paní Hana žila sama jen se svou dcerou, začala žít s novým partnerem. Otěhotněla a narodil se syn Martin. Všichni společně bydleli v původním bytě, který paní Haně zůstal z doby, kdy pracovala v pletářském podniku. Po pěti letech se její vztah s partnerem rozpadl a paní Hana zůstala s dětmi sama. Otec Martina platí výživné a se synem se vidá každých čtrnáct dní, vždy o víkendu. Klientka s ním má dobrý vztah. Po rozpadu vztahu neměla finanční prostředky na zaplacení nájmu a musela se z bytu odstěhovat. Tehdy využila klientka poprvé služeb azylového domu a byla zde jeden rok. Za pobytu v zařízení se jí nepodařilo najít si práci na celý úvazek, pouze brigádu. Také si našla přítele, ke kterému se po skončení pobytu v zařízení nastěhovala. Přítel pracoval na nádraží a klientka jako brigádnice na poště. Společně žili normálním životem.

IV. Přijetí a pobyt v azylovém domě

Důvodem vyhledání azylového domu byla ztráta bydlení. S přítelem a dětmi bydleli v nádražním bytě, ze kterého se museli ke konci minulého roku vystěhovat. Důvodem byl prodej těchto bytů. Byla jim sice nabídnuta možnost odkoupení bytu, jenže takové finanční prostředky dvojice neměla. V průběhu řešení nastalé situaci ji přítel opustil a klientka zůstala sama a neměla kam jít. O pomoc nežádala nikoho ze známých ani kamarádek, „...*prostě jsem nechtěla obtěžovat.*“ Vzhledem k tomu, že již jednou v azylovém domě byla ubytována, obrátila se rovnou na toto zařízení.

Klientka nemá s pobytem v zařízení problém, líbí se jí tu, ale touží po vlastním bydlení. Pobyt zde bere jako přestupnou stanici. Klientka má výhrady ke vzájemnému chování klientek. Sama se do žádných konfliktů nepouští, spíše se drží stranou. Když do zařízení přišla, nemohla si zvyknout na neustálý hluk, který je způsoben především dětmi ostatních klientek. Také, a to jí do jisté míry i vadí, si nemohla zvyknout na pravidlo, kdy klientky musí hlásit pokud jdou ven, pokud si chtějí vyprat, apod. Klientka v zařízení netráví mnoho času, protože chodí na brigádu a pokud se v zařízení pohybuje, věnuje se péči o děti a domácnost. Programy, kterých se mohou klientky i jejich děti účastnit nenavštěvuje. „*Nebaví mě to. A chodím na tu brigádu.*“ Děti se programů účastní, především syn. Dcera klientky je již téměř dospělá a svůj volný čas tráví především studiem.

Sama klientka nevidí u svých dětí žádný problém s přizpůsobením se pobytu. Pracovnice však poukazuje na to, že dcera klientky se s pobytem v zařízení nevyrovnává příliš snadno.

Pracovnice paní Hanu označují za bezproblémovou klientku, se kterou nejsou nejmenší problémy a to se týká i jejich dětí. Klientka s pracovníci vychází také velice dobře.

Přínos pobytu vidí klientka především v tom, že má kde bydlet a v psychické opoře, která se jí dostává od pracovníků. Sama však podotýká, že při pobytu v zařízení si téměř denně uvědomuje, že selhala. Především tím, že nedokázala vzniklou situaci vyřešit tak, aby zde s dětmi nemusela bydlet.

Především tím, že nedokázala najít jiné řešení vzniklé situace a zabránit tak tomu, aby zde s dětmi nemusela bydlet.

Jediné problémy, které aktuálně řeší jsou tedy hledání bydlení a pracovního místa na plný úvazek, jelikož z příjmů z brigády není schopna zaplatit veškeré náklady spojené s vlastním bydlením. Klientka práci shání velice aktivně prostřednictvím pracovního úřadu,

inzerátů v novinách a na internetu, vývěsek v obchodech. Zatím bezúspěšně. Jejím cílem je tuto situaci změnit.

V. Aspirace do budoucna

Klientka se otázkou budoucnosti zabývá často. Doufá, že po skončení pobytu nepůjde do jiného azylového zařízení, ale do vlastního bydlení. Uvědomuje si, že překážkou je najít si pracovní místo a následně relativně levný podnájem. V životě je jejím cílem zajistit, aby se děti měly dobře, dcera Marta mohla jít studovat vysokou školu. „*Mít normální život, kdy budu bydlet ve svym a budu mít dost peněz. Prostě abysme se měli dobře a už se sem nikdy nevrátili.*“

6.4.2 Vyhodnocení kasuistik

Prostřednictvím analýzy a komparace kasuistik, byly nalezeny odpovědi na otázky, jež byly položeny na počátku výzkumu. V následujících kapitolách jsou zjištěné výsledky prezentovány.

6.4.2.1 Co předcházelo pobytu v azylovém zařízení pro matky s dětmi?

Různé životní peripetie dovedly matky k vyhledání azylového zařízení pro matky s dětmi. Společným jmenovatelem této skutečnosti je neschopnost zajistit ubytování pro sebe a své děti, v důsledku méně či více nepříznivé finanční situace. Samozřejmě tomuto faktu předchází určité události. Pokud se zaměříme na ty, které vedly k vyhledání aktuálního azylového zařízení, tak se v jednom případě, jmenovitě u klientky Zdeny, jednalo o důsledek fyzického a psychického týrání ze strany partnera. Tento jev je ve společnosti považován za nejčastější příčinu, která vede k vyhledání právě tohoto typu zařízení. Respondentka Ester je v současném zařízení na základě ukončení pobytu v předchozím azylovém zařízení. Stejně je tomu i u respondentky Lenky. Uživatelka Marta se ocitla v azylovém zařízení v důsledku neschopnosti platit nájem v určitém datu, které nekorespondovalo s datem vyplácení dávek. U uživatelky Hany se jednalo o problém s bytem, ze které ho se musela vystěhovat, avšak z důvodů na straně pronajímatele. Nabídnuté odkoupení bytu nebyla schopna akceptovat v důsledku její špatné finanční situace.

Pokud se podíváme více do minulosti klientek, můžeme získat informace o předchozích důvodech vedoucích k vyhledání zařízení. U klientky Ester, se jednalo o důsledek skutečnosti, že otec byl vzat do vazby a tím došlo ke ztrátě zaměstnání a zároveň i bydlení. U respondentky Zdeny vedly k vyhledání azylového zařízení následující důvody, a to rozpad vztahu a následná neschopnost najít si bydlení, ve druhém případě se jednalo o alkoholovou závislost partnera. Klientka Lenka má ze všech obyvatelek azylového domu největší zkušenosti s tímto typem zařízení. Poprvé jej využila po skončení pobytu v dětském domově pro matky s dětmi. V případě druhém z důvodu partnerovi závislosti na alkoholu a drogách a s tím spojeným fyzickým a psychickým týráním. Třetí příčinou vedoucí k vyhledání služeb azylového domu bylo ukončení pobytu v předchozím zařízení. Čtvrté zařízení klientka využila z důvodu předčasného ukončení pobytu v azylovém zařízení, ke kterému došlo kvůli opakovanému porušování pravidel azylového domu. Klientka Marta poprvé využila azylové zařízení na základě fyzického násilí ze strany partnera. V dalších případech se vždy jednalo o uplynutí doby pobytu v zařízení. Klientka Hana byla nucena využít azylové zařízení z důvodu rozchodu s partnerem. Tím, že došlo k rozpadu vztahu a paní Hana byla nezaměstnaná, neměla finanční prostředky na placení nájmu.

Pro lepší přehlednost získaných informací byla vytvořena tabulka (Tabulka č. 2), kde shrnují důvody vyhledání azylového domu pro matky s dětmi. Nejsou zde uváděny primární příčiny, které jsou pro všechny společné, tzn. nedostatečné finanční prostředky, které plynou ze skutečnosti, že matky jsou nezaměstnané (příp. vykonávají brigádnickou činnost, která však nepokryje jejich náklady). A na to navazující problém bydlení.

Tabulka č. 2 Důvody pobytu

Klientka	Důvod využití služeb současného azylového zařízení pro matky s dětmi	Důvody využití služeb azylového zařízení pro matky s dětmi v minulosti
Ester	Ukončení pobytu v předchozím azyl. zařízení	Rodinný příslušník vzat do vazby
Zdena	Fyzické a psychické násilí ze strany partnera	Rozpad vztahu Alkoholová závislost partnera
Lenka	Ukončení pobytu v předchozím azyl. zařízení	Ukončení pobytu v dětském domově pro nezletilé matky Alkoholová a drogová závislost partnera, fyzické a psychické násilí ze strany partnera Ukončení pobytu v předchozím azyl. zařízení Předčasné ukončení pobytu v předchozím azyl. zařízení
Marta	Neschopnost platit nájem k určitému datu	Fyzické násilí ze strany partnera Ukončení pobytu v předchozím azyl. zařízení Ukončení pobytu v předchozím azyl. zařízení
Hana	Požadavek majitele na vystěhování se z nájmu	Rozpad vztahu

Když nastane pro matky situace, kdy nemají s dětmi kam se uchýlit, musí rychle jednat. Vyřešit otázku, jak zabezpečit děti i sebe. Mohou využít sociální kontakty ve svém okolí. Ovšem i přesto, že tyto kontakty existují, ať už se jedná o rodinu či kamarády, málokdy se stane, že by jim mohli poskytnout dlouhodobou materiální podporu (bydlení, finance apod.). Většinou se jedná o krátkodobou výpomoc. Pokud žádnými kontakty nedisponují, musí hledat řešení pro svou situaci ihned bez podpory ostatních.

Přestože u některých respondentek sociální kontakty existují, nevyužily jich a s žádostí o pomoc se (vyjma jednoho případu) obrátily na azylové zařízení. Důležitou roli hraje předchozí zkušenost s azylovým zařízením. Podstatné však také je, o jak pevné vztahy se jedná.

S dlouhodobou pomocí z okruhu svých blízkých má tedy zkušenost pouze klientka Ester, která využila pomoci kamarádky, která jí poskytla ubytování na dobu 5 měsíců. Respondentka Zdena se s žádostí o pomoc na nikoho z přátel ani z rodiny neobrátila a osobně kontaktovala oblastní charitu, kde jí s řešením situace pomohly. Stejně tak uživatelky Marta a Hana řešily svou vzniklou situaci na základně jejich předchozí zkušenosti, a to podáním žádosti do příslušného zařízení. Také pokud klientkám končí pobyt v azylovém zařízení a

v průběhu pobytu se jim nepodaří tuto situaci vyřešit, pomáhají jim pracovníce zařízení hledat ubytování v obdobném zařízení. Tak tomu bylo u klientky Lenky.

6.4.2.2 *Jaká je současná situace klientek?*

Problematika podpůrné sítě respondentek je individuální a je obtížné ze získaných informací vytvořit shrnutí. Podpora ze strany rodiny není často možná. Rodiče nebo jeden z nich zemřeli, vztahy se sourozenci či žijícími rodiči nejsou funkční z osobních a jiných důvodů či vzdálenosti míst, kde se právě nacházejí. V důsledku vzdálenosti je často udržován s příslušníkem rodiny kontakt pouze telefonický, jak je tomu u klientky Lenky, Zdeny i Marty. Uživatelka Lenka udržuje telefonický kontakt s matkou a bratrem. Kvůli dceři je v telefonickém kontaktu i s jejím otcem. Respondentka Zdena je v telefonickém kontaktu se svým bratrem a otcem, který vychovává její dvě děti. A také s otcem své dcery. Mluví i o vztazích s přáteli, ale s nikým z nich se nestýká. Klientka Marta prostřednictvím telefonu občas naváže spojení se svou matkou, která bydlí v domově pro seniory. S přáteli není téměř v kontaktu. Respondentce Haně rodiče již zemřeli a jediným žijícím rodinným příslušníkem je její bratr. S ním však v kontaktu není a o jeho navázání nestojí. Blízký vztah má jen se svou kamarádkou. V osobním kontaktu s některým z příslušníků rodiny je pouze klientka Ester, která se téměř denně setkává se svou matkou, bratrem a sestrou. Je to dáno především tím, že matka klientky bydlí ve stejném městě, kde se azylový dům nachází. Pouze zde se jedná o viditelnou podporu a pomoc. Taktéž je v kontaktu, zejména telefonickém a elektronickém, s několika přáteli.

Respondentky disponují osobními kontakty s rodinou či přáteli vzácně, převládá komunikace prostřednictvím telefonního spojení. Pravděpodobnou příčinou je nemožnost stýkat se v důsledku přílišné vzdálenosti. S tím souvisí i nedostatek finančních prostředků na uskutečnění případné cesty. Nelze však opomenout ani sílu a kvalitu vztahů, které mezi sebou jedinci mají.

Adaptace na režimová opatření azylového domu proběhla u klientek bez větších problémů. Klientka Ester si zpočátku nemohla zvyknout na omezené večerní a noční vycházky, taktéž na podávání informací o svém pohybu pracovnícím zařízení. Ale uznává, že pravidla jsou potřebná pro správné fungování azylového domu. Pokud klientka nenahlásí kam jde, bez omluvy se nezúčastní předem avizované přednášky apod., je jí udělen zápis za porušení

domovního řádu. Se vzrůstajícím počtem zápisů se uživatelce vzdaluje možnost využití bytu sociální rehabilitace.

Problém s informováním pracovníc o svém pohybu měla i klientka Hana. S tímto pravidlem je spojena ztráta soukromí, kterou samozřejmě pociťují všechny ubytované matky, každá však v jiné míře, v závislosti na své osobnosti a zkušenostech z obdobných zařízení. Klientka Hana si nemohla zpočátku zvyknout na hlučnost dětí ostatních matek. Klientka Zdena pociťuje zásahy do soukromí i ze strany ostatních klientek. To je samozřejmě způsobeno i uspořádáním azylového zařízení. Každá matka s dětmi má sice svůj pokoj, ale kuchyň je společná pro všechny ubytované. Také sociální zařízení má každá klientka vlastní, ale nachází se na společné chodbě. Uživatelkám Lence i Martě vadí, že není dovoleno kouřit v objektu azylového domu, s ničím jiným problémem nemají.

Jak se matky vnitřně vypořádávají s pobytem v zařízení, a která tuto skutečnost snáší lépe či hůře, o tom lze polemizovat. Nikdo z klientek se mi neotevřel natolik, abych tuto skutečnost dokázala zcela objektivně posoudit. Avšak z četných osobních kontaktů a získaných informací se jeví uživatelka Hana jako ta, která se s touto situací vyrovnává ze všech nejhůře. Sama řekla, že cítí selhání za to, že nedokázala najít jiné řešení situace a zabránit tak tomu, aby zde s dětmi nemusela být ubytována. I její chování je značně odtažitě, příliš s ostatními klientkami nekomunikuje a se stejným odstupem se chová i k pracovnícím azylového domu. Ostatní klientky se se skutečností, že pobývají v azylovém domě, vyrovnaly bez větších problémů.

Co se týká dětí klientek, tak ty mají problém především s přizpůsobením se pravidlu, kdy musejí být uloženy v posteli do 20:30 hodin. Toto pravidlo se týká dětí mladšího školního věku. U dětí starších je podmínkou být do 21:00 na pokoji.

Po psychické stránce pobyt v azylovém domě hůře snáší spíše větší děti, které už nad danou situací více přemýšlí a jsou více konfrontovány s vrstevníky, kteří jim často jejich situaci svými poznámkami neulehčují. Menší děti se se vzniklou situací vyrovnávají snadněji, lépe řečeno, natolik ji nevnímají a neuvědomují si její závažnost.

Aktuální otázky, které všechny klientky samozřejmě řeší, je bydlení a zaměstnání, respektive nedostatek finančních prostředků. Získání zaměstnání je prvním krůčkem k tomu, najít

si bydlení a být schopen ho bez problémů financovat. Matky dětí předškolního věku, jež nenavštěvují mateřskou školu, jsou samozřejmě limitovány tím, že v případě nástupu do zaměstnání by nebyla zajištěna péče o děti. A do mateřské školy dítě není přijato, pokud matka nepracuje. Je to jakýsi začarovaný kruh, ze kterého lze jen těžko najít cestu. Už samotný fakt, že má žena malé dítě a ještě o něj sama pečuje, ji při hledání práce znevýhodňuje. Dalším problémem, který negativně ovlivňuje možnost uspět na pracovním trhu, je malá nebo téměř žádná praxe. V tom se samozřejmě odráží i rodičovská dovolená, zejména u matek s více dětmi. Pro potencionální zaměstnavatele tak tyto uchazečky postrádají atraktivitu. V případě matek se základním vzděláním je situace ještě horší, protože zaměstnavatelé i na ty méně kvalifikované pozice přijímají osoby minimálně s výučním listem.

Aby matky byly schopny řešit tento problém, je samozřejmostí jejich podpora ze strany pracovníků. Ta spočívá v nácviku dovedností, které vedou k efektivnímu hledání zaměstnání i hledání bydlení.

Každá matka samozřejmě k řešení své situace zaujímá jiný postoj. Nejaktivnější jsou při hledání pracovních pozic klientky Ester a Hana. Obě mají vystudovanou střední školu, tudíž mají teoreticky větší šance na uplatnění. Respondentka Ester je zatím neúspěšná v hledání místa, podařilo se jí najít pouze brigádu, ale tam již nedochází, neboť jí nebyla vyplacena mzda. O nalezení pracovního místa však usiluje i nadále. Klientka Hana je jediná, která je zaměstnána, tedy alespoň brigádně. Přesto se aktivně snaží najít si práci na plný úvazek. Respondentka Zdena uplatňuje při hledání pracovního místa zcela pasivní přístup. Je tedy omezena tím, že má přiznán částečný invalidní důchod, ale to jí samozřejmě nebrání v hledání odpovídajícího pracovního místa. Se svým současným stavem je spokojena a nemá žádnou snahu něco změnit. Uživatelky Lenka a Marta jsou klientky právě se základním vzděláním, což je do značné míry omezuje v hledání pracovního místa. Angažovanost na řešení problému je o něco větší, než u klientky Zdeny, též ale tento přístup označit za pasivní. Pouze klientce Lence se podařilo najít si brigádu, ale stejně jako slečně Ester jí nebyl zaplacen odpracovaný čas, tudíž opustila tuto brigádnickou pozici. Respondentka Marta je odhodlána hledat zaměstnání s větším nasazením až poté, co nejmladší dcera nastoupí povinnou školní docházku. Avšak jsem přesvědčena, že až tato skutečnost nastane, přístup klientky k řešení tohoto problému se nezmění a bude stejně lhostejný jako dosud.

Pro přehlednost uvádím tabulku, zahrnující pracovní zkušenosti respondentek.

Tabulka č.3 Pracovní zkušenosti respondentek

Klientka	Věk, vzdělání	Zaměstnání v minulosti / období	Zaměstnání v době pobytu v zařízení / období	Omezení
Ester	23 let, SŠ	Ano, plný úvazek / 2 roky v oboru	Ano, brigáda / 1 měsíc	Ne
Zdena	36 let, SOU	Ano, plný úvazek / 2 roky v oboru	Ne	Část. invalidní důchod
Lenka	21 let, ZŠ	Ano, brigádnická činnost/ 1 měsíc	Ano, brigáda / 1 měsíc	Ne
Marta	35 let, ŽŠ	Ano, plný úvazek / 5 let	Ne	Ne
Hana	47 let, SŠ	Ano, plný úvazek/ 11 let v oboru	Ano, brigáda / ještě před nástupem do zařízení, stále trvá	Ne

Do okruhu problémů nespadá pouze zaměstnání a bydlení, ale klientky se potýkají i s jinými skutečnostmi. Záležitostí, která byla ještě donedávna klientkou Lenkou řešena, bylo soudní jednání týkající se svěření dcery do péče otce, o kterou požádal. Klientka Marta zase naléhavě řeší neplacení výživného ze strany otců a potýká se také s výchovnými problémy svých starších dětí. Objevuje se u nich agresivita namířená zejména k ostatním dětem v zařízení, někdy i k samotným pracovnícům. Také se nejednou dopustily krádeží.

Věcí, která je klientkami řešena denně, jsou jejich vzájemné vztahy. Vzhledem k absenci zaměstnání, většinu dne v zařízení tráví respondentky společně a jejich neustálá vzájemná přítomnost se negativně projevuje na jejich soužití. To vede k neshodám a atmosféra někdy bývá velice vypjatá. Respondentka Zdena se vidí jako „oběť“ a mluví dokonce o šikaně ze strany ostatních obyvatelk. Vyjma klientky Hany, se kterou vychází dobře a která stojí spíše stranou dění. To je dáno především tím, že jako jediná chodí na brigádu, proto její kontakt s ostatními obyvatelkami není tak častý. Ostatní klientky respondentku Zdenu považují za jádro všech neshod a problémů. Lze však říci, že ani vzájemné vztahy mezi ostatními uživatelkami nejsou kladné.

Stanovené cíle, kterých klientky chtějí dosáhnout za pobytu v zařízení, korespondují s řešením aktuálních problémů (tedy kromě vzájemných vztahů mezi klientkami). Klientky tedy nejčastěji mluví o snaze dosáhnout zaměstnání a bydlení. Klientka Lenka chce kromě zmíněného, splatit dluh na nájemném, který jí vznikl v předchozích letech. Usilovala také o rekvalifikační kurz, ale v důsledku toho, že nemá trvalé bydliště v kraji, kde se azylový dům (respektive úřad práce) nachází, jí přihlášení nebylo umožněno. Uživatelka Marta k zaměstnání a bydlení přiřadila vyřešení neplacení alimentů ze strany otců dětí. Obě klientky však potřebují neustálý dohled pracovníků, aby jejich aktivita neustala.

Nejaktivněji k naplňování cílů přistupují Ester a Hana. Oběma nechybí odhodlání k osamostatnění se a vymanění se ze závislosti na zařízení. Pro obě respondentky je společné, že v jejich primární rodině nedocházelo k žádným patologiím. Tudíž znají model fungující rodiny a chtějí ho aplikovat i ve své rodině, což je pro ně motivem. Ostatní klientky takovou motivaci nemají, neboť u každé se v původní rodině vyskytovala nějaká patologie (alkoholismus, násilí, aj.)

Klientka Zdena si neurčila žádný cíl, je tedy výjimkou. Klientka sice se svou klíčovou pracovnící dojednala cíle, kterých by měla (chtěla) dosáhnout, ale pouze tedy formálně. Sama cíle nepřijala za své, nemá je zvnitřněny. I přesto je takové směřování ze strany pracovníků potřebné, protože může vést k tomu, že si klientka problém, o jehož existenci do té doby možná ani nevěděla či si ho nepřipouštěla, uvědomí.

Subjektivní pohled klientek na přínos pobytu přináší následující řádky. Všechny klientky se shodnou na tom, že díky azylovému zařízení vyřešily záležitost bydlení. Na základě zkušenosti s azylovým zařízením došlo u klientky Ester ke změně hodnotového žebříčku, dříve důležité věci se náhle staly nedůležitými. Podstatné je také uvědomění si pomíjivosti věcí. Změna nastala i v jejím postoji, téměř pohrdavém, k obyvatelkám takovýchto zařízení. Klientku Lenku pobyt v azylovém zařízení naučil, jak jednat s druhými, jak s nimi lépe vycházet a jakým způsobem se vyrovnávat se situacemi a jakým způsobem je řešit. Také na sobě pozoruje jisté zklidnění. Uživatelka Marta vidí přínos v pomoci s přípravou dětí do školy a také se naučila, jak při této činnosti vhodně postupovat, aby byla efektivní. Respondentka Hana oceňuje psychickou podporu, které se jí v zařízení dostává. Jako protipól však udává

negativní skutečnost, že si zde denně uvědomuje svou neschopnost, selhání při řešení situace, která byla následně příčinou pobytu v zařízení.

6.4.2.3 *Jaké jsou aspirace klientek do budoucna?*

Jediný, kdo uvedl, že nad budoucností přemýšlí velice často, byla klientka Hana. Doufá, že po opuštění azylového domu již půjde do vlastního bydlení. Stejně tak respondentka Ester je pevně odhodlána, že se osamostatní a současná zkušenost s azylovým zařízením je její poslední. Klientka si je vědoma toho, že prostředí azylového domu není ideální pro výchovu dětí vzhledem k absenci zázemí. Pokud se nad budoucností zamýšlí, plánuje společné bydlení s přítelem. Uživatelka Marta žije spíše současnými problémy, budoucností se nezabývá. Je smířena s představou, že po uplynutí pobytu v současném zařízení půjde do jiného. O tomtéž je přesvědčena i klientka Lenka. Do budoucna však nezavrhne variantu, že by se vrátila k otci své dcery. Klientka Zdena se taktéž soustředí na současnost. V budoucnu však nevyklučuje možnost společného bydlení se svým bývalým partnerem.

Při návratu do běžného života se klientky obávají překážek, které jim aktuálně brání v návratu do běžného života. To znamená málo pracovních míst, nedostatečná praxe i nevhodná pracovní doba, jak uvádí klientka Ester. Klientky Marta a Hana vidí problém i v nalezení finančně přijatelného bydlení. Respondentka Lenka se vyjádřila v obecnější rovině, kdy se obává, že nezvládne nároky běžného života. Uživatelka Zdena jako překážku uvedla vyřizování úředních záležitostí, což se vztahuje k její aktuální situaci, kdy se stěhuje ze zařízení. Spíše se tedy jedná o nezbytnou nutnost, kterou musí klientka vyřídit, než o bariéru.

Všechny klientky si samozřejmě přejí spokojený, normální život, kdy jejich děti budou šťastné. Konkrétnější vyjádření klientek jsou na následujících řádcích. Klientka Ester by si nejvíce přála nalézt práci a vlastní byt, ve kterém by spokojeně žila s přítelem a synem. Stejně tak uživatelka Marta, která k výše vyjmenovanému přiřadila ještě hodnotu zdraví. Hodnotu zdraví neopomněla ani klientka Hana, která by si nejvíce přála, aby už nikdy nevyužila služeb azylového zařízení a aby její dcera mohla vystudovat vysokou školu. Respondentka Zdena žádné přání, kromě štěstí dětí nemá, vše nechává na náhodě a osudu. Klientka Lenka by si přála spokojený život a tak splnit své další přání, zabezpečit dceru.

6.5 Shrnutí výsledků výzkumu a doporučení

Cílem výzkumného šetření bylo prozkoumat životní situaci klientek azylového domu pro matky s dětmi. Při rozboru tohoto problému byly zjištěny odpovědi na všechny otázky položené na počátku výzkumu. Výsledky výzkumného šetření však nejsou zobecnitelné a platí pouze pro výzkumný soubor.

Z výsledků tedy vyplývá, že nejčastějším důvodem, pro který je vyhledán azylový dům, je rozpad vztahu, který je často způsoben nějakou patologií. Jedná se o fyzické a psychické násilí a závislost na alkoholu. Lze konstatovat, že žena je ta, která odchází ze vztahu a domácnosti, aby uchránila nejen svou osobu, ale i své děti. Velkou roli hraje samozřejmě i nedostatek finančních prostředků, většinou způsoben absencí zaměstnání.

Důležitý je poznatek, že matky s dětmi využívají ve většině případů služeb azylového domu opakovaně. Ať již na sebe pobyty kontinuálně navazují či nikoliv. To je důkazem toho, že volí špatné způsoby jednání při zvládání nároků běžného života. K vyřešení tohoto problému by přispěl i větší počet bytů sociální rehabilitace. Ty jsou samozřejmě finančně dostupnější, než byty na běžném trhu, a klientky jsou více zapojeny do normálního života, tzn. je zde větší autonomie při zvládání situací a nároků, které život přináší. Život v těchto bytech vlastně kopíruje „normální“ život a u matek nevzniká taková závislost na zařízení. Klientky se nemohou spoléhat na pomoc a podporu pracovníků 24 hodin denně, ale přesto dohled ze strany sociálních pracovníků funguje.

Na základě výzkumu bylo také zjištěno, že matky jsou při řešení své krizové situace značně ovlivněny tím, zda již takového zařízení v minulosti využily. I přesto, že u nich existují sociální kontakty, nevyžívají je (tzn. nežadají je o pomoc), ale ve většině případů se obrací přímo na azylové zařízení. Důležitým faktorem také je, o jak blízké a silné vztahy se jedná.

Schopnost adaptovat se na pobyt v azylovém domě se odvíjí od zkušeností, které klientka získala během života a jejích osobnostních vlastností. Největším problémem je u všech klientek zvyknout si na ztrátu soukromí. Adaptace u dětí je závislá na jejich věku, kdy děti

mladší mají problémy spíše s režimovými opatřeními, kdežto starší děti se s pobytem vyrovnávají hůře po psychické stránce.

Výzkumným šetřením byl zjištěn překvapující poznatek, že vzájemné vztahy uživatelk jsou spíše negativního rázu. Charakter životní situace není stmelujícím prvkem.

Stále aktuálními problémy všech klientek jsou hledání zaměstnání a bydlení. Vyřešení otázky bydlení se odvíjí od finanční situace, která je podmíněna pracovním místem. V úspěchu na pracovním trhu matky limituje už samotný fakt, že mají dítě a samy o ně pečují a především také nedostatečná nebo nulová praxe. Ukázalo se, že vyšší (středoškolské) vzdělání u matek zvyšuje šance na úspěch pouze teoreticky. Při jeho hledání však vyvíjejí největší aktivitu.

Služeb azylového domu využívají matky z celé České republiky, bylo by tedy vhodné, aby jim bylo umožněno absolvovat rekvalifikační kurzy i v případě, že nemají trvalé bydliště v kraji, kde sídlí azylový dům (resp. úřad práce). Absolvování takového kurzu by jim následně usnadnilo hledání zaměstnání.

Z realizovaného výzkumu také vyplynulo, že výrazná apatie k řešení životní situace (nejen k hledání zaměstnání) se objevuje u klientek, které v minulosti opakovaně využily služeb azylového domu pro matky s dětmi. Taktéž lze usuzovat, že i dosažené vzdělání má vliv na celkovou aktivitu při řešení tíživé životní situace. Tedy, čím nižší je vzdělání ženy, tím nižší je angažovanost na řešení problému a čím více absolvovaných pobytů v azylovém zařízení, tím větší lhostejnost se objevuje v přístupu k vyřešení vzniklé situace. I přesto, že klientky vyslovily své vize, většina z nich příliš neusiluje o pozitivní změnu situace, nevyvíjí samostatně žádnou aktivitu k jejich realizaci. Chybí jim vnitřní apel. A právě u těchto nemotivovaných klientek dochází k nárůstu aktivity až v důsledku dohledu a podpory pracovníků, jejichž úkolem je uživatelky podněcovat. Úloha pracovníků je v této oblasti nezastupitelná.

Výzkumem bylo také zjištěno, že největší motivovanost a aktivita při řešení životní situace se objevuje u respondentek, v jejichž původní rodině se neobjevovaly žádné patologie. Opakování fungujícího modelu z primární rodiny lze označit za motivující prvek. Stejně tak se patologické chování nevyskytovalo ani ve vlastních partnerských vztazích, což při-

spívá k pozitivnímu pohledu do budoucnosti a tím i k větší motivaci pro návrat do běžného života.

S řešením aktuálních problémů korespondují stanovené cíle, kterých chtějí klientky za pobytu v azylovém domě dosáhnout.

V případě hodnocení přínosu pobytu se matky shodnou pouze na vyřešení otázky bydlení. Poté jsou jejich odpovědi značně individuální. Pobyt v azylovém zařízení byl matkám přínosný v uvědomění si důležitosti a pomíjivosti věcí, a následné změně hodnotového žebříčku; dále k rozvoji sociálních dovedností a dovednosti lépe zvládat situace; vnitřnímu zklidnění a psychické opoře; pomoc s výchovou dětí a získání znalostí v této oblasti. Práce s dětmi je v zařízení na denním pořádku, proto si myslím, že by azylové zařízení využilo ve svém pracovním týmu pedagoga. Mohlo by se jednat o již kvalifikovaného pedagoga či studenta pedagogického oboru, který by mohl působit jako dobrovolník nebo byl zaměstnán na částečný úvazek. Pokud totiž pracovnice s dětmi pracuje, musí se věnovat zajištění běžného provozu zařízení. To znamená, že pomoc s úkoly či vysvětlování látky probíhá v její kanceláři, kde je značně rušivé prostředí. Především dětem dělá problém se koncentrovat na činnost opakovaně a snižuje se efektivita procesu. Pedagoga by tedy bylo možno využít nejen pro přímou vzdělávací práci s dětmi, ale i pro práci s matkami, které by pod jeho vedením rozvíjely a zdokonalovaly své schopnosti v oblasti výchovy dětí (jak na ně správně působit, řešit výchovné problémy apod.).

U otázky aspirací do budoucna bylo překvapivé zjištění, že klientky se soustředí spíše na současnost a příliš se nezamýšlí nad tím, co je čeká a kam směřovat svůj život. Řešení aktuálních problémů je samozřejmé, ale konkrétnější orientace na budoucnost by klientky dle mého názoru více motivovala. Neobjevoval by se pak u některých respondentek pasivní přístup k vyřešení celkové situace a rezignace na skutečnost, že po skončení pobytu dojde k vyhledání jiného zařízení. Překážky, kterých se klientky obávají, jsou totožné s aktuálními problémy, které jim brání při návratu do běžného života. Přání, která byla klientkami vyslovena, se týkala především zajištění spokojeného života a zabezpečení dětí. Ty jsou často jedinými blízkými osobami, které matky mají.

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se snažila přiblížit život a okruh problémů, se kterými se potýkají klientky azylových domů pro matky s dětmi. Hlavním cílem bylo tedy na konkrétních případech a prostřednictvím výpovědí samotných matek, které se ocitly v tíživé životní situaci, popsat jejich životní osudy. To je zdrojem pochopení jejich chování, prožívání i celkové situace, což vede k poznání potřeb klientek a okolností, které mohou předcházet vyhledání služby.

V teoretické části práce je podán stručný přehled informací o rodině a problémech, které se v ní mohou vyskytovat. Zprostředkovány jsou i poznatky týkající se problematiky matek jako osamělých rodičů a taktéž obecné údaje o azylových domech. Předkládány jsou taktéž informace o konkrétním azylovém domě pro matky s dětmi, ve kterém byl uskutečněn výzkum. V praktické části je popsána realizace výzkumu a jeho vyhodnocení. Byl zvolen kvalitativní výzkum, který nám umožňuje proniknout přímo a podrobně do osobních informací respondentů. Data byla sesbírána prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů, studiem dokumentů a také prostřednictvím neformálních rozhovorů vedených s klientkami. Získaných dat bylo využito pro zpracování kasuistik, které byly následně analyzovány a komparovány, čímž bylo dosaženo výsledků.

Azylový dům je zařízením, které zaujímá podstatné místo v celém systému sociálních služeb a bylo by chybné vnímat ho pouze jako zařízení, které poskytuje přechodné ubytování. Mělo by být chápáno jako instituce, která dává naději a slouží jako odrazový můstek do normálního života. Azylový dům tedy poskytuje matkám s dětmi nejen základní pomoc spočívající v možnosti ubytování, ale snaží se je i komplexem dalších služeb zaktivizovat a směřovat tak, aby byly schopny se znovu zapojit do běžného života mimo zařízení. Na závěr mě napadá čínské přísloví, které plně vystihuje podstatu poskytovaných služeb, nejen v azylových domech, jež zní: „Nenasytíš hladového tím, že mu ryby dáš, ale tím, že ho naučíš je chytat.“ Je však důležité, aby se snaha změnit situaci neobjevovala pouze na straně těch, kteří pomoc a podporu poskytují, ale i těch, kterým je určena.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAKALÁŘ, E, NOVÁK, D. *Spravedlnost dětem* [online]. 2000 [cit. 2011-01-31]. Syndrom zavrženého rodiče v české republice. Dostupné z WWW: <<http://www.iustin.cz/art.asp?art=136>>.
- [2] BUCHTOVÁ, B. Sociální psychologie nezaměstnanosti. In VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. (eds.) *Aplikovaná sociální psychologie II*. Praha: Grada, 2001, s. 81 - 113. ISBN 80-247-0042-5.
- [3] CELÁ, J. *Kapitoly z teorie výchovy*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2006. ISBN 80-7318-504-0.
- [4] CONWAYOVÁ, H., L. *Domácí násilí: Příručka pro současné i potencionální oběti*. Praha: Albatros, 2007. ISBN 978-80-00-01550-7.
- [5] ČÍRTKOVÁ, L. Domácí násilí. *Kriminalistika: čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi* [online]. 2006, roč. 8, č. 3, [cit. 2011-02-01]. Dostupný z WWW:<<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2006/03/obsah.html>>.
- [6] ČÍRTKOVÁ, L. Oběti domácího násilí. *Psychologie dnes*, 2001, roč. 7, č. 1, s. 14 – 16. ISSN 1212-9607.
- [7] DUNOVSKÝ, J. a kolektiv. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-254-9.
- [8] FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie: Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3.
- [9] GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN 80-7021-416-3.
- [10] HANSEN ČECHOVÁ, B. Po rozvodu žebračkou. *Psychologie Dnes*. 2011, roč. 17, č. 1, s. 12 -14. ISSN 1212-9607.
- [11] HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

- [12] HERMOCHOVÁ, S., VAŇKOVÁ, J., DRLÍKOVÁ, E. Problematika závislosti z pohledu sociální psychologie. In VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. (eds.) *Aplikovaná sociální psychologie II*. Praha: Grada, 2001, s. 143-169. ISBN 80-247-0042-5.
- [13] JEDLIČKA, R., KOŤA, J. *Aktuální problémy výchovy: Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-555-8.
- [14] KOZLOVÁ, L. *Sociální služby*. Praha: Triton, 2005. ISBN 80-2754-662-7.
- [15] KRAMULOVÁ, D. Česká rodina počátkem 21.století. *Psychologie Dnes*. 2010, roč. 16, č. 10, s. 32-33. ISSN 1212-9607.
- [16] KRAUS, B. et al. *Člověk – prostředí – výchova*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- [17] LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada Publishing, 1998. ISBN 80-7169-195-X.
- [18] MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0332-7.
- [19] MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.
- [20] MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85850-24-9.
- [21] MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 2. přeprac. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0.
- [22] MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální služby: Legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.
- [23] MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. (eds.) *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.
- [24] MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-807367-739-8.

- [25] MLČOCH, Z. *Alkoholik.cz* [online] c2003 [cit. 2011-02-20]. Žena alkoholička, pití alkoholu u žen - specifika chování a důvody alkoholismu. Dostupné z WWW:
<http://www.alkoholik.cz/zavislost/zeny_a_alkohol/zena_alkoholicka_piti_alkoholu_u_zen_specifika_chovani_a_duvody_alkoholismu.html>.
- [26] MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN 80-86429-58-X.
- [27] MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. ISBN 80-86429-05-9.
- [28] MPSV ČR. *Vybrané statistické údaje o financování sociálních služeb a příspěvku na péči*. [online] 2010 [cit. 2011-01-30]. Dostupný z WWW:
<http://www.mpsv.cz/files/clanky/9198/Analyza_fin_SS.pdf>.
- [29] MPSV ČR. *Národní zpráva o rodině*. [online] 2004 [cit. 2011-01-24]. Dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf>.
- [30] MUSIL, L., ŠRAJER, J. *Etické kontexty sociální práce s rodinou*. Boskovice: Albert, 2008. ISBN 978-80-7326-145-0.
- [31] NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost: Současné poznatky a perspektivy léčby*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-831-7.
- [32] NOVÁK, T. Svobodná matka 21.století. *Psychologie dnes*, 2008, roč. 14, č. 9, s. 22. ISSN 1212-9607.
- [33] Rozvodovost. In *Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2008* [online]. 11.9.2009 [cit. 2011-01-24]. Dostupné z WWW:
<[http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB8/\\$File/400709a3.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB8/$File/400709a3.pdf)>
- [34] SATIROVÁ, V. *Kniha o rodině*. Praha: Práh, 1994. ISBN 80-901325-0-2.
- [35] SEDLÁČEK, M. Případová studie. In ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, s. 96 – 112.
- [36] SMUTKOVÁ, L. *Sociální práce s rodinou*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-069-1.

- [37] SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.
- [38] STAŠOVÁ, L. Rodina jako výchovný a socializační činitel. In KRAUS, B. et al. *Člověk – prostředí – výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 78 – 85.
- [39] *Stop násilí.cz* [online]. c2010 [cit. 2011-01-23]. Děti svědci domácího násilí. Dostupné z WWW: <<http://www.stopnasili.cz/verejnost/deti-svedci-domaciho-nasili.html>>.
- [40] *Stop násilí.cz* [online]. c2010 [cit. 2011-01-23]. Domácí násilí: statistiky, zprávy, studie. Dostupné z WWW: <<http://www.stopnasili.cz/verejnost/dn-statistiky-zpravy-studie.html>>.
- [41] STRÍLKOVÁ P., FRYŠTÁK M. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava – Přívoz: Key Publishing, 2009. ISBN 978-80-7418-020-0.
- [42] ŠVARÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [43] ŠULOVÁ, L. Člověk v rodině. In VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. ed. *Aplikovaná sociální psychologie I.: Člověk a sociální instituce*. Praha: Portál, 1998, s. 303 – 342.
- [44] VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.
- [45] VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. ed. *Aplikovaná sociální psychologie I.: Člověk a sociální instituce*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-247-0042-5.
- [46] Vyhláška 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.
- [47] Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře
- [48] Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách
- [49] Interní dokumenty charitního domova pro matky s dětmi

Fakultativní přídavek:

- [50] MOŽNÝ, I. *Moderní rodina*. Brno: Blok, 1990. ISBN 80-7029-018-8.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

CHDMD Charitní domov pro matky s dětmi

SEZNAM TABULEK

Tabulka č.1 Souhrn základních údajů o respondentkách

Tabulka č.2 Důvody pobytu

Tabulka č.3 Pracovní zkušenosti respondentek

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Rozhovory

PŘÍLOHA P I: ROZHOVORY

Vysvětlení použitých znaků v transkripci nahrávek rozhovorů:

... pomlka

--- vulgární výraz.

Rozhovor č. 1 - Ester

Datum: 22.2. 2011

Čas: kolem 13:00

Rušivé elementy: Občas bylo z vedlejší kanceláře slyšet hlasy, ale nijak zásadně nás to nevyrušovalo. Skrz otevřené okno bylo jednou slyšet zvon z místního kostela.

Slečna Ester byla při rozhovoru velice uvolněná a komunikativní. Ze všech respondentek nejvíce. Vůbec nebyla nervózní, komunikovala se mnou, jako bychom se již dlouho znaly. Troufám si říci, že nervozita na mojí straně byla větší. Velice často se také smála, což atmosféru rozhovoru velice uvolnilo.

Moje první otázka směřuje k tomu, v jaké rodině jste vyrůstala?

(Klientka se na mě nechápavě podívala)

Jestli mi řeknete něco o Vašem dětství.

No... z normální rodiny jsem.

Co je to normální? (úsměv)

No... normálně, táta, máma... (smích) děti, rodinej dům, pes (smích).

Máte sourozence?

Mám, tři.

A jsou starší?

Ne-e, mladší.

A rodiče, žijou spolu?

Ne-e, už ne. Dva roky už... už ne. Jsou rozvedený a táta je v kriminále, takže tak, no.

A na jak dlouho tam je?

No... čím dýl tím líp (malý smích). Né, asi na dva roky tam je.

Na dva roky, teda.

On s náma dva roky není, takže.... On si našel slečnu... takovou....o jedenáct let starší než já.

Aha?

A tak jako, ale von...maji jako spolu dítě. Ale to dítě není táty, on si ho jako vzal za vlastní, není jeho.. A já mám teda tři sourozence.

A vztahy mezi sebou máte....? (klientka mě přerušila)

S mamkou v pohodě a s tátou taky v pohodě. Akorát ta jeho slečna, no.

A se sourozenci se vídáte?

Jo jo jo, ségra, tak ta co je hned po mě, ta je vdaná. Čtyři roky je vdaná a má 2 děti.

Hmm. A ta bydlí někde blízko?

Bydlí tady kousek, takže je to dobrý. Občas zajde. No, a brácha ten je tady a ten sem chodívá. A malá Natálka ta sem taky chodívá, taková ta blond'atá.

Ta co tady byla s těma rybičkama, tak to je Vaše ségra? Tak to jsem nevěděla.

Jo jo, tak to je vona.

Ted' se Vás zeptám, jestli jste měla nějaký dlouhodobý vztah, jestli ...? (klientka mě přerušila)

Ne, nebyla jsem vdaná, ale tak s přítelem.... S tátou Honzíka.

Jste ještě spolu?

Ne už nejsme, rozešli jsme se v dobrým, jo.

Hmm.

My jsme se rozešli tak, že jsme se rozešli zavčas, když jsme se měli jakžtakž ještě rádi. Protože kdybysme se rozešli dýl, tak se nesnášíme. A teď kon je to úplně v pohodě.

Hmm.

A teď jako když je problém, tak zavolám. Třeba když nejsou peníze tak zavolám a přijede. Takže v pohodě.

A Honzík se s ním taky stýká?

Jo jo. On pracuje v zahraničí, takže když je v Čechách tak Honzík jede za ním, no. Takže to je v poho.

Zeptám se vás, jak jste se sem do azylového domu dostala? Nebo... co Vás přivedlo k tomu, že jste tady?

Já jsem se sem dostala, protože zavřeli toho tatku. Měli jsme s tatkou podnikání. Stavební firmu jsme měli. Já jsem dělala účetnictví a táta ten zbytek.

Aha.

A když ho zavřeli, tak jsme dodělali akorát ty zakázky, co byly rozjetý, naceněný. Já sama bych to nevládla, jako kouknout na barák a říct: „To bude stát tolik a tolik“. No takže jsem musela zrušit živnost'ák. Neměla jsem nárok na žádný dávky, takže jsme přišli o bydlení. Tak jsme tady.

A jak se Vám tady líbí?

Jo, dobrý. Jde to (smích).

A jak jste se dozvěděla o azylovém domě?

Tak... jsme obvolávali azyláky.

A to jste si hned řekla, že půjdete do azylového domu? Nebo nezkoušela jste to řešit nějak jinak?

Jo zkoušela, já jsem byla v Brně. Já jsem byla v Brně a tam to bylo takový... jakože o ničom. Jakože u kamarádky. A tak jsem pak zkoušela azyláky.

Hmm.

Dovolala jsem se tady a tady mi řekli, že tak 14 dnů... že čekat. No jenže já jsem jim říkala, že 14 dní čekat nemůžu. Jak jsem byla u té kamarádky, tak ona si našla přítele a to byl takovej jako... věčně nalitý, no... věčně na nervy a takže jsem odtamtud chtěla pryč.

Hmm.

Tak jsem šla do Třebíče. Nastěhovala jsem se do Třebíče a druhý den mi volali odsud, že se můžu nastěhovat.

Aha.

Říkám: „No super“. Jenže já už jsem měla zaplacený nájem, takže by mi ho nevrátili. Tak jsem tam byla vlastně šest neděl. No a pak jsem zavolala sem, tady měli místo, a po šesti nedělích jsem se sem teda nastěhovala.

Hmm. A sem jste šla proto, že tady máte maminku?

Semka jsem šla proto, že to mám blíž, že jo. Já jsem z Dolní Lhoty, takže to mám blíž. A hlavně to tu znám.

Tak to jo.

A v Třebíči to bylo.... V Třebíči ten azylák je prostě takovej, že to je velkej panelák. Dole, jak bývají v panelákových třeba... kočárkárny, tak z toho je udělaný azylák a nahoře ubytovna pro nepřizpůsobivý.

Aha.

Takže denně policajti, věčně někdo nalitej. Takže to bylo voničom.

To pro dítě taky není nijak zvlášť dobrý.

To ne. Tak jsem pak zkusila volat sem, jestli by měli místo. No a jednatřicátýho jsem volala sem, no a prvního září jsem byla tady. Takže ze dne na den.

A když jste sem přišla prvně, jak jste to tady vnímala? Co Vás zaujalo nebo...? (respondentka mě přerušila)

No tak hlavně je to tady barevnější, takový živější, hezčí než v tom Třebíči.

Tam to byla taková... něco jako ubytovna?

Tam to byl jako hlavně humus (velký smích). Humus, fakt že jo. Teďka, však to bylo nedávno ve zprávách, tam mají jakýsi štěnice nebo co. Nějaký brouky.

Hmm, fuj.

Je to tam voničem. Tady je to takový jako.... Hlavně se mi líbí, že to tady je fakt jako azy-lák. Ten dvorek tady. Tam jako nebylo nic

A je něco, co se Vám tady nelíbí?

No, hlavně ty vztahy nahoře.

Hmm. Některý jsou problémový?.

Jenom jedna jediná. Jedna jediná.

A máte s ní problémy jen vy?

Ne všichni. Ale ona je podle mě nemocná. Taková jako... že by měla někam jít.

Proč myslíte?

Normálně tak jako, řeknete jí v klidu : „Zdeno, umej si ten sporák“. A vona začne řvát úplně jak hysterka, jo. Ona je strašně taková.... Ona je...zprvú je vztahovačná a za druhý si myslím, že má nějak psychickéj problém. Vona je fakt blázen, jako. Fakt jo. S ní je problém vod začátku, co přišla.“

Hmm.

Já myslím, že Diazepam by to vyřešil, ale tak.... (smích). Vona je fakt blázen, jako. Fakt jo. S ní je problém vod začátku, co přišla.

Aha.

Jakože já jsem se snažila s ní nák vycházet, chvilku to fungovalo, ale prostě... pak už to nešlo.

Hmm. A co tady děláte přes den? Jaká je náplň vašeho dne?

Vaříme, uklízíme.... jíme, uklízíme (smích). Tady je furt něco. Jdeme ven, občas. No občas... Malej už mě nechce sebou, protože už je přeci velkéj a nebude chodit s mámou. Takže to....

A je něco, na co jste si tady nemohla zvyknout? Co Vám vadí?

No, jo.

A co?

Mě strašně vadí takový to, že... teď se rozhodnu, že chci jít ven s někým... třeba večer a nemůžu. To že jsme fakt pod kontrolou. Taková ta kontrola prostě.

Hmm.

Tak jako na všechno se dá zvyknout. A já myslím, že kdyby to tak nebylo, tak bysme tady zvlčeli.

Třeba Vy byste ty návraty zvládala, ale někdo jiný by s tím měl problémy.

Jo, to jo. To určitě. Ze začátku mi to dělalo problém, no. Protože jsem byla zvyklá, že třeba... řeknu si, že chci jít s kámoškou na kafe a mám hlídání, tak na to kafe prostě puđu, a hotovo. Tak na to jsem si nemohla zvyknout. Ale jinak dobrý, je tu fajn.

Hmm.

Ale tak jako jinde by bylo líp (smích). Třeba v bytě... malým.

Hmm.

Být někde ve svym. No ale na druhou stranu...dá se to.

A programů, výletů, který tady pro vás dělají, těch se účastníte?

To jezdíme. Chodíme skoro na všechny. Líbí se nám to.

A jak jste spokojena s přístupem pracovníků? Jaký k vám jsou?

No tak jako že.... oni sou všechny tak jakože v klidu, snaží se. Některý Vám přilnou víc, některý míň. A ne každej člověk se zalíbí všem.

Hmm.

Třeba se svou klíčovkou (pozn. klíčová pracovnice) úplně v pohodě.

To je Dana?

Jo to je Dana, to je prostě....tu já prostě nedám (smích). Ale měla jsem problém s jednou....

Hmm.

A taky už ňák...jsme si to pak vyřikaly a tak se snažíme. Nesedly jsme si. Prostě jsme si vadily, tak jsme si to vyřikaly co nám vadí a snažíme se ňák tolerovat se.

A co syn, zvykl si tu? Měl nějaký problémy se tady přizpůsobit?

Von má furt problémy (smích). To je takový to jeho, že on musí bejt o půl devátý na pokoji a to se mu nelíbí. On by si chtěl jako třeba hrát ještě.

Jo.

Ale víceméně zvykl si. Co mu zbývá, no (smích). Zvyk si. A hlavně zklidnil se mi tady. Oproti tomu, co bylo. On byl vždycky divokej. A v Třebíči, tam... tam mě zvlčel úplně, to bylo hrozný. Tak von tam... tam jsou fakt jako takový...z té ubytovny nahoře. Takový je to....

Hmm.

A pak tady, když jsme přišli, tak všichni říkali: „Ježiši Kriste, my se z něj zblázníme“. Ale už se zklidnil jako, dá se to. On je paličák po mě, takže on nikdy nebude klidnej, úplně (smích). Jako že bych mu řekla tady buď, tohle udělej. Tak vždycky se bude snažit jako okecat to. (smích)

A jak Vám pomáhá pobyt tady? Nebo pomáhá Vám to, že tady jste?

Jako tím, že nemám kde bydlet, to jo. A pak... pak jsou tady jakýsi takový techniky, že jsem zjistila, že všechno, co jsem považovala dřív za strašně důležitý, v tom mym životě, že to je v podstatě takový, jakože nic, no.

Hmm.

Já se přiznám, že jsem byla snob, takovej jo. Protože my jsme vždycky měli prachy, ty vždycky byly.. a to. A teď když jsem přišla... říkám si kolikrát: „Ježišikriste...“.

Já jsem třeba nevylezla ven nenamalovaná, v teplákách. To vůbec. Já jsem i k popelnicím šla namalovaná a v riflích. Teď jsem zjistila, že jsou i důležitější věci, no.

Hmm.

No a hlavně se tady můžu vykecat, s tou Danou. Já Vám to vždycky budu říkat (smích).

To je fajn.

Fakt jako, já u ní prostě vím, že ať jí řeknu cokoliv, třeba co mi vadí tady a fakt třeba i osobní věci, který bych neřekla ani mamce, že ona to dál nepustí.

Hmm.

Jsou některý tady, nebo jedna (s důrazem), který to řeknete a na poradě máte zaručenou zprávu, takže asi tak (smích). Ale... takže to... jsem na jednu stranu ráda, že jsem na azylu, ale je to tak, že... jsem si fakt... tím, že jsem si zjistila co je a co není důležité.

Hmm.

Tak to mi na jednu stranu i pomohlo, hodně. Protože když jsem třeba chodila okolo...ve Žďáře okolo azylu, tak jsem si říkala: „Ježíšikriste...“. Takže je to takový, že člověk tak kouká na ně... a teď jsem jedna z nich.

Člověk nevěří, že by se mu to mohlo stát taky.

Ne. To, zase jsem si říkala: „Kristepane, proč si pořizují děti, když to...?!“ A teď jsem jedna z nich, tak už vím, že ne vždycky je to jejich vina.

Hmm.

Takže takto mi to pomohlo. Doufám, že se odsud dostanu co nejdřív. (smích)

A dala jste si nějaký cíl? Když tady jsem, tak chci něčeho dosáhnout, za tu dobu do tady budu?

To né. To snad jsem si hlavně říkala, že to tady musím přežít a vypadnout co nejdřív. No a už jsem tu půl roku, no. Tak to se mi moc nedaří. (smích)

A třeba hledat si práci...?

Jo, to jako jo, tak já jsem chodila i na to... na brigádu. Na černo teda. Sice do bramborárny.... Na noc.

Tak aspoň něco.

Protože tady, když já si najdu práci, tak než budu mít první výplatu, že jo...

Hmm.

A co s tím klukem? Ne každá mi ho přes noc nebo každé den pohlídá. Takže.... ale tak mi to teď řešíme náh s tím mým přítelem, takže....

Že byste bydlili spolu.

No my to máme teda složitý, protože on není Čech, on je ze Slovenska. Ted'...má to tak, že dvacet dní je v práci a deset dní má volno.

Aha.

Takže já bych v podstatě tady v tom bytě byla furt sama a pak bych měla na deset dní návštěvu (smích). Ale tak zas bysme se aspoň nehádali třeba. (smích)

Takže budete bydlet tady ve městě?

Asi jo, protože malej sem půjde v září do školy. Ted' půjde na ten kurz před tou školou. Od dubna.

To je moc šikovný kluk. Vždycky když tady něco děláme....(respondentka mě přerušila)

Jo, to von je takovej všetečka. Hrozně rád machruje, jsem zjistila. To má po tátovi teda. (smích) Je to chlap, no. (smích) Von si rád hraje i na tvrďáka jako před těma dětma. Ale doteďka spí semnou v posteli (smích). Doteďka se spolu válíme. Dřív to bylo takový složitý, ale teďko jsme si udělali takovou velkou postel, tak je to dobrý. (smích)

Hmm.

To von si hraje na machýrka, ale přitom nejlíp, kdyby ho maminka furt mazlila a pusinkovala. Ale nesměl by ho nikdo vidět, jo. Jakmile ho někdo vidí, tak se už nenechá. Už je to velkej chlap (smích).

A přemýšlíte někdy nad budoucností?

(Přemýšlení)

Nebo spíš nad současností?

No.... Asi, jak to udělat, abych se už nikdy nedostala sem, to přemejšlim. A jak sehnat tu práci, to bydlení a tohle to. To se snad někdy povede, uvidíme. Ale....jinak člověk musí žít tím co je teď, že jo. Protože když si budu plánovat tady to, tady to a všechno různě, tak pak to nevyjde, tak ten člověk je pak prostě akorát....

Zklamanej

Zklamanej. Takže já musím žít tím, jak to je teď, no.

Co si myslíte, že bude největší překážkou, až odsud odejdete? Co bude největší problém?

Najít tu práci, to bude hodně problém. Jako byty sou, jo a Peťa, jako přítel řek, že zaplatí kauci a že bude platit byt a to... A byty sou, ale prostě já nechci být závislá finančně na chlapovi.

To chápu.

Jo... prostě chci tu práci ňákou a to je docela problém tady. Kdybych bývala byla v Praze nebo v Brně, tak už asi dělám, ale tady je to takový to...

Tady je to těžký.

Vona je práce, ale buď... teď hodně do nemocnice berou. A to já asi s obchodkou těžko do nemocnice. A...a pak je hodně práce pro chlapy.

To máte pravdu.

A teď třeba přibírali v tom Bellitexu. Na pracáku mě řekli tam běžte, tam berou a já jsem tam přišla a už dávno bylo po výběrovým řízení. A stejně by mě tam nevzali, protože když se tak podívám, tak tam sou samý ženský, kterejm je padesát a ty si mezi sebe nevemou dvacetitřiletou holku. No nevim...(povzdech)

Hmm.

Do bramborárny už nechodim, protože tam jsem doteďka neviděla ani korunu. Tam jsem měla vydělanejch asi... čtyřiapul tisíce.

Tam jste byla teda na černo.

Jo, tam mi vůbec nezaplatili. To už nikdy nevidim a jsem s tím smířená. Tam chodila i Lenka, co je tady i moje máma. No, Lenka, ta taky neviděla ani korunu a máma ta snad dostane lednovou výplatu, teď teprve. Tak uvidíme.

Tak to je strašný, že si to dovolej.

Jsem si říkala, že tak třistapadesát korun každej den to vycházelo. Tak dobrejch třistapade denně. I kdyby to bylo fakt jen na to jídlo. No tak prostě ne, no.

Ještě se Vás zeptám na dvě otázky. Jaký je Váš životní cíl?

Jako dřív nebo teď?

Tak dřív i teď.

Tak dřív, to jsem chtěla bohatýho chlapa (smích), velkej dům, bazén, velký auto, kupu dětí a tak. No a teďka bych chtěla bohatýho chlapa (výbuch smíchu), stačí mi byt i malý auto, bazén mít nemusím a málo dětí. (velký smích)

A máte nějaké přání?

Přání?

Třeba, který se týká vašeho osobního nebo pracovního života.

Mít se dobře.

Máte třeba nějakou vysněnou práci nebo...? (respondentka mě přerušila)

Já už vezmu všechno. Dřív jsem třeba chtěla strašně dělat v bance, v rádiu, ale teď vezmu fakt cokoliv. Hlavně aby bylo na zaplacení toho nájmu, aby bylo na jídlo a tak. Cokoliv. Teda do kravína nepudu. Takže ne cokoliv, do kravína bych asi nešla, já se hrozně bojím těch velkejch krav. Jsou prostě velký (smích).

Já myslela spíš kydat hnůj (úsměv)

To mi nevadí. Tak já jsem holka z vesnice. My jsme třeba měli králíky a tak. Se prostě bojím těch krav. Si představte, že by mě někák kopla (smích). Tak to nechci. Chci nějakou práci, aby ten kluk už nemusel bejt prostě na azyláku. Pro ty děti je to na jednu stranu dobře, protože vidí, že ne všechno je samozřejmost. A na druhou stranu jim to taky nepřidá, jo.

Hmm.

Jo, a když vim, že některý jdou z azylu do azylu, tak já z tohohle azylu už prostě nechci jít do jinýho azylu. Chci jít do bytu.

Hmm.

Protože vim, že.... když se mě ptají: „Kdes byla před tím v azyláku?“, tak jim říkám, že šest tejdnu v Třebíči. „A před tím?“ tak říkám: „Nikde“. A když vim, že některý maj obje-
tejch šest azylů a odsud pujdou zas do azylu. Takže ty děti pak stejně neví kam patří.

Chybí jim zázemí.

Přesně tak, chybí jim zázemí. A přijde mě, že malej to bere tak jako dobrodružství.

Jako tábor.

No, že jsme někde na výletě. Nebo ne na výletě, že jsme na prázdninách. Že to nebere ja-kože doma.

Hmm.

Nebo možná bere a nedává to znát. On tady má ty programy a vždycky říká, že až se odstě-hujem, tak že sem bude chodit na programy.

Až začne chodit do školy, tak bude mít programů dost (úsměv).

To bude boj.

Nebude vědět co dřív.

Je to divoch, no. Nevim.

Vždycky když tady je na programu, tak je moc hodnej a šikovnej.

Protože to je věc, co ho baví. Ale když bude muset psát úkoly, který musí...Protože tadyto jenom může, ale když bude muset...U něj je to pak problém, když von musí. To se pak vzteká a zkouší to. Kolikrát ho bolí hlavička a břicho... a „já nemůžu maminko uklízet, mě strašně bolí ručičky, podívej jak je mám odřený“. No je to prostě komediant takovej, no.

Já myslim, že to zvládnete.

Snad jo.

Moc Vám děkuju za rozhovor a ať se Vám daří.

Jo, neni zač.

Rozhovor č. 2 – Zdena

Datum: 8.3. 2011

Čas: kolem 13:00

Rušivé elementy: při rozhovoru s paní Zdenou nás jednou vyrušil vyzvánějící telefon z vedlejší kanceláře, ale náš rozhovor to neovlivnilo.

Paní Zdena za mnou přišla a velice odhodlaně mi řekla: „Tak Vám jdu říct, jak to tady vypadá.“ Ke stolu se sice usadila pohodlně, ale zkrřížila ruce na hrudi. Tak to vydržela téměř celý rozhovor. Komunikovala se mnou s lehkým odstupem.

Tak moje první otázka se týká toho, z jaký rodiny pocházíte? Nebo jestli mi řeknete, jaký bylo Vaše dětství?

Z rozrostlý.

To jako že vás bylo hodně.

Pět dětí a jedna mi zemřela. Sestra.

A vídáte se třeba se sourozencema nebo s rodičema?

Maminka zemřela teďko o Vánocích.

Aha.

Takže... Přímo na Štědrej den jsme jí museli odpojovat od přístrojů. Takže to byly škaredý Vánoce.

Hmm.

Děti o tom teda ještě neví. No...a sestra mi zemřela, je to sedm let. A s tatínkem se nestýkám.

Nestýkáte se s tatínkem.

Občas mu zavolám, protože tam mám dceru, ale jinak ne.

Aha. Takže máte ještě...(respondentka mě přerušila)

Dvě. Ještě dvě děti. Já mám pět dětí.

A to se vídáte... s těma dvěma?

(Respondentka pokyvuje hlavou)

Jo, taky se vidáte.

No.

A proč nebydlí s Vámi?

No, nebydlí no.

Pét'a (pozn. dcera)..., když tady jsou, tak jsou fajn.

No.

Jsou strašně šikovný. Takový super. A...(respondentka mě přerušila)

Už mi taky bylo řečeno, že kdyby byly takový děti jako mám já, slušně vychovaný a podle-
to... to, že po sobě uklidí, tak by to bylo v pořádku všechno.

Hmm, oni jsou opravdu fajn i Jája a Stáňa (pozn. dcera a syn). Jsou fajn.

No.

A chtěla byste se třeba s těma sourozencema víc stýkat nebo Vám to nechybí?

Chybí mi to.

Chybí Vám to.

Protože jednomu už je sedmnáct a druhý je patnáct. Ale já do osmnácti nemůžu.

Aha.

Jo, musím do osmnácti prostě počkat.

A pak teprve teda můžete.

Ale tam kde budu bydlet, možná syna uvidím. Protože on je odtamtud kousek.

Hmm. A teď se budete stěhovat?

Třebíčský okres. Na třebíčský okres, jenom můžu říct. Víc ne.

Hmm, dobře. A vaše vztahy...byla jste někdy vdaná?

Ne.

Nebyla jste vdaná.

Nikdy.

A... (respondentka mě přerušila)

A nechci.

Dobře. A proč nechcete?

Protože mi to vyhovuje takhle.

Vyhovuje Vám to, že jste svým pánem a... organizujete si všechno.

Áno. Protože jsem se teďko spálila s bejvalym.

Hmm.

Tam už to šlo i na nože. Takže jako už nechci. Nechci ani chlapa. Ne.

Taky to znám když je ženská sama. Taky jsem z rozvedený rodiny.

Naši taky byli rozvedený.

Hmm.

Mamka taky zvládala všechno sama než ju utřely ségry. Takže jako... to je těžký všechno.

A...takže se ségrama se nevidáte?

Ne. S dvouma ne. S bráchou jo, pak jsem já a pak je ta co zemřela. Jenom s bráchou.

A nechybí Vám?

(respondentka kroutí nesouhlasně hlavou)

Ne.

Nedokážu odpustit to, co mamince udělaly. To je nejhorší.

Hmm. A co udělaly mamince?

Mamku udřely. Dělalá jim na statku, otroka a... Ona nesměla, měla špatný srdíčko, no...a srdíčko už to neutáhlo, omdlela a už se neprobrala. Byla po komatech.

Hmm.

A dýchaly za ní přístroje.... Takže jako to jim neodpustim do smrti. Co budou žít.

Hmm. A co vás vedlo k tomu, že jste tady? Že jste tady v azylovym domě. Co Vás sem přivedlo?

Rozchod s přítelem a fyzický a psychický týráni.

Hmm. Takže neměla jste kam jít. Rozhodla jste se prostě, že od něj odejdete a neměla jste kam jít.

Přesně tak.

A tohle je Váš první azylovej dům nebo už jste před tím někde byla?

Na dvouch.

Na dvouch.

Na třech vlastně. Třebíč je třetí.

A tady se Vám líbí?

Jako, líbí se mi tady, to je pravda, ale na to... na vršku....

A prostředí se Vám teda líbí.

Hmmm.

A vztahy?

Ty vztahy na vršku, to jsou hrozný.

Jak to? Nesedíte si nebo jsou na Vás nějak... zasedlý?

Áno. Ty se mi nehodíš do krámu ty vypadni. Ty seš dobrá, ty zůstaň. Prostě rozdíly.

Hmm.

Přitom je každej člověk na stejnej lodi, že jo. Ve stejnejch podmínkách.

Hmm. A jak jste se vůbec dozvěděla, že existuje nějakej azylovej dům.

Já?

Hmm.

Přes Charitu. Píseckou Charitu.

Tak Vás napadla hned ta Charita.

Tam musijou lidem pomoct, tam pomáhaj. Tak jsem tam došla a oni to obvolali. No tak tam mi řekli... Tak jsme obvolali všechny tři až na to, že tady byl jedinej, kterej měl prázdko.

Takže jste hned mohla jít sem.

Takže v listopadu jsem to vyřizovala, koncem listopadu jsem se sem jela podívat a prvního prosince nastupovala. Strašně rychle.

Hmm. A ty vztahy jako nahoře... máte problémy s jednou osobou nebo se všema?

Teď už skoro se všema. Kromě jedný. Paní Hany. S tou vycházím dobře. Ale jinak....

Hmm.

Tady se svádělo vlastně na jednu klientku, že tady dělá rozbroje.

Hmm.

Jenže ona odešla a ty rozbroje jsou tady dál. Ještě horší.

Aha. Takže podle Vás to nebyla ona.

Nebyla to ona. Ale je to pani ze čtyřky (pozn. číslo pokoje).

Hmm.

Jo... jejich dětičky a tak dále. Takže já říkám, budu ráda, když tady odsud vypadnu.

A co tam třeba máte za problémy? Dělej Vám naschvály?

Áno. Fluše se po zemi, když mám úklid. Jo, prostě bordel veškerej... Když se jim něco nelíbí, tak já to uklidim, že jo?! (zvýšeným hlasem)

Takže máte pocit, že Vás využívají?

Přesně tak. Šíkana. I u dospělých.

No někdy si lidi prostě nesednou. Ale tohle už je dost.

Jako říkám...řekla jsem to tady pani vedoucí, pani vedoucí řekla, že mám počkat, že už to mám ten tejdén vydržet. Že to mám házet za hlavu.

Tak teď už to vydržíte.

A prostě pryč. Jako s vedením nic, s těma jsem spokojená. Ale vršek, ten je hroznej.

Hmm.

Kdyby se lidi měli vybírat podle povahy, tak tady nikdo nebydlí.

Hmm. Takže tady jako s pracovnicema dobrý.

Jo, dobrý, v pohodě.

A když jste sem přišla, co Vám vadilo? Na co jste si nemohla zvyknout?

(respondentka přemýšlí)

Třeba, že nemáte soukromí....

To soukromí tady není, to je pravda, protože každé vás tady hlídá na vršku.

Hmm.

To soukromí to je fakt. A jinak já jsem samotářka, jo. Já když se zavřu na pokoji, tak tam třeba vydržím celý den.

Hmm.

Jenže děti nemůžu držet na pokoji celý dny. To nejde.

To ne.

Proto choděj aspoň na programy. Takže tenhle týden ještě půjdou a příští týden už ne, to už budu dělat. Ale i tak prostě....

Hmm.

Ale já už jsem od malička naučená na samotu. Já jsem si nehrávala ani se ségrama ani s bráchou, když jsem byla malá.

Já Vás chápu, že člověk, když je samotář tu společnost nějak moc nepotřebuje.

Ne. Já když přijedu támhle na návštěvu, tak jeden den se bavím a druhý den už jsem jako uzavřenější.

Hmm.

Jo, už prostě chci samotu. No a tady, to někdo nedokázal pochopit.

Hmm. Že si mysleli, že jste divná, že se s nima nechcete bavit a tak.

Áno, přesně tak. Jenže pak do toho začly starosti. S maminkou a tohle všechno a to taky nikdo nedokázal pochopit, prostě že ty starosti jsou. No tak jsem se uzavřela tak, že jsem se nebavila s nikým.

Hmm. Takže jste špatná jenom kvůli tomuhle.

Jenom kvůli tomu.

A co tady třeba děláte přes den?

Já poklidím, uvařím si, když nikdo není na kuchyni. Pak jdu na pokoj, dám si prádlo do prádelny a to je všechno.

Chodíte třeba ven někam, na procházky?

To taky, ale málokdy, protože mě to nebaví teďko. Není nálada.

Až v novém vyrazíte.

V novém půjdu na zahrádku.

Tam je zahrádka?

Tam je zahrada.

Jako zahrada...jako, že si tam můžete něco pěstovat?

(respondentka souhlasně pokyvuje hlavou)

Jo? Tak to je dobrý. To Vás baví?

(respondentka souhlasně pokyvuje hlavou)

Prostě chci být ve svém a dělat si všechno po svém. A ne aby každý mě dirigoval, že jo. To nesnáším. To jsem nesnášela ani u rodičů

Takže je tam nějaký volnější režim než tady.

No to bude moje.

Jo Vy nejdete do azylu? Vy jdete do svého?

No, já jdu do podnájmu. Do svého.

Tak to jo.

Já jdu do svého, kde si vlastně můžu dělat co chci, jo. Prostě uklidit kdy chci, uvařit kdy chci, jo. Udělám si svojí práci a pak jdu třeba támhle na návštěvu k rodině nebo to... jako jenom na návštěvu a zpátky a zase budu sama.

Hmm.

A děti budou mít taky svůj klid, soukromí. Nebudou omezovaný. Nebude nic prostě. Budou se moct pohybovat po baráku, všechno. Protože to bude jejich.

Tak to se jim bude líbit.

Na to už se těší.

A třeba na programy chodíte? Na výlety?

Ne.

A děti, ty taky ne?

Ne.

Nechtějí?

Ne, že by nechtěly, ale my jezdili pryč v tu dobu. Já jsem jezdila po soudech, po sociálce prostě, jo... vyřizování. Po Novym roce byl vlastně ten... pohřeb, takže já jsem toho měla moc.

Takže jste nejezdili.

Akorát byly na těch zvířátkách se podívat a byly v bazénu, jo. Ale tady dolu na programy co jsou choděj furt.

To je baví.

To jo, to je pouštím. Ikdyž se mi třeba kolikrát nelíbí, že jsou tady se čtyřkovými, ale co mám dělat, že jo. To neovlivním.

A máte teď nějaký problémy? Kromě těch vztahů tady nahoře?

Ne.

A dětem, dělal problém zvyknout si tady na ten režim? Že třeba nemůžou... (respondentka mě přerušila)

Ne.

Přizpůsobily se tady hned bez problémů.

Akorát se jim nelíbí, že musijou chodit o půl osmý spát.

Chtěly by si hrát ještě.

Oni jsou zvyklý prostě... z mého režimu, třeba do těch desíti, jedenácti bejt vzhůru. Oni ráno vstávají v pohodě do školy, jo.

Hmm.

Ale tady nemůžou. Tady prostě o půl osmý musijou bejt zavřený na pokoji a jít ležet.

Hmm.

Jo, když jsme neměli televizi, tak to bylo krutý. Teď když máme tu televizi pučenou do toho pětadvacátýho, tak je to lepší.

Tak se zabaví.

(respondentka souhlasně pokyvuje hlavou)

Ale jinak to bylo hrozný.

A... (respondentka mě přerušila)

Říkám vydržte tejdén. Tam v baráčku, tam budete chodit si na televizi do kolika chcete. Když to vydržíte, ráno mi budete vstávat do školy, tak to bude zase jak to bylo. Protože holce už je třináct.

No, Pět'a už je velká.

A zažeňte třináctiletou holku do postele o půl osmý večer. Standa, tomu je jedenáct, to samý.

Hmm.

Jenže ten ráno nechce vstávat, takže ten do těch devíti musí spát, no. A Jarce je osm a ta mi řekne: „Maminko já vstávám v pohodě, takže mi dej pokoj“.

Hmm.

No takže jako... s tímhle už ale člověk nic neudělá.

Když už jsou tak navyklý.

Oni byly zvyklý, no. To je to nejhorší. A měnit režim jim nebudu. Už to nemá cenu.

Teď, když už za týden budete bydlet ve svym.

Zaprvý za týden budu bydlet ve svym a zadruhý oni už jsou velký. To není jako čtyřletý dítě, který položíte do postele o půl osmý a spi, jo.

Už maj svojí hlavu.

Přesně tak. To je ono. Už maj svojí hlavu, svoje vlastně rozumy a toleto... a to už rodiče vlastně jdou stranou.

Hmm. A... zeptám se Vás, jestli někdy přemýšlíte nad budoucností?

Ne. Radši ne.

Radši ne, takže žijete spíš současností.

(respondentka souhlasně pokyvuje hlavou)

Já jsem si nechala jednou vyložit karty a udělala jsem chybu.

Vyplnilo se Vám to?

Právě že vyplnilo a do puntíku. Že budu mít hádky s přítelem, že budou tam i nože, že prostě bude rvačka, že budu psychicky, fyzicky týraná, po telefonech a tak dále. A ono se všechno fakt vyplňuje.

Hmm.

Akorát jedna pozitivní věc tam byla, že nade mnou bude držet nákej chlap ochrannou ruku. No a to drží. A to je Petruny táta.

Takže s ním máte dobrý vztahy.

No zatím... Jako hádky jsou tam taky, to je v každým vztahu, že jo. Ale... není to tak, jak to bylo.

Takže kdybyste třeba potřebovala nějak pomoci, tak on by Vám pomohl. Takže máte takhle někoho...

Áno. Ale bydlet se mnou nebude.

Jakože nechcete?

To nechci. Zatím ne, zatím chci být sama. Do budoucna možná... plánuju to, ale teďko ne.

A... co si myslíte, že až odsud odejdete, co bude taková největší překážka? S čím se budete potýkat?

Přeřadit papíry zase, jo....

Třeba najít práci?

Já jsem na částečným invalidním důchodu, takže já práci moc neseženu, jo. Ale spíš to přeřazování papírů, protože sem budu ještě muset jezdit. Asi dvakrát sem pojedu ještě.

Hmm.

Než mě přeřaděj na třebečskéj okres. Takže to je ta překážka veliká. Takže to tak dva měsíce ještě bude trvat než se z toho dostanu. Jinak nic.

A... jak vidíte ten svůj život? Kam se třeba bude ubírat?

(respondentka krčí rameny)

Třeba za deset let? Co si myslíte, že budete dělat?

Třeba taky budu pod drnem. (smích)

To ne.

(smích)

Nevíte. Nepředstavujete si to.

Ne. Radši ne.

A máte nějaký životní cíl?

Životní cíl mám akorát jeden, že aby děti byly šťastný.

Hmm.

Jenom děti, štěstí. Nic víc.

A dala jste si nějaký cíl, co chcete udělat, za tu dobu, co tady budete?

Ne. To já ne.

Prostě žijete současností.

(respondentka pokyvuje souhlasně hlavou)

A máte nějaké přání? Co byste si přála, aby se v budoucnu stalo?

Ne.

Nic si nepřejete?

Já to nechám náhodě všechno.

Náhodě a osudu?

Áno.

Tak já Vám děkuju. Ať se Vám daří a ať se Vám líbí v novém bydlišti.

No děkuju Vám, snad jo.

Rozhovor č. 3 – Lenka

Datum: 14.3. 2011

Čas: kolem 11:00

Rušivé elementy: při rozhovoru nás nikdo a nic nevyrušilo.

Když za mnou slečna Lenka přišla, říká: „Víte, mě se o některých věcech blbě mluví“. Tak jsem jí znovu zopakovala, že rozhovor není povinný. Na to reagovala takto: „To ne, to já Vám jako něco řeknu“. Ujistila jsem ji tedy, že pokud na některé otázky nebude chtít odpovídat, nemusí.

V průběhu rozhovoru slečna Lenka seděla na židli obkročmo, uvolněně, opřena rukama o opěradlo. Často si dávala pramínek vlasů z čela za ucho.

Zeptám se Vás, v jaké rodině jste vyrůstala?

Jako vyrůstala jsem.... Jako svého pravého otce neznám. Je zavřenej.

Hmm.

Ale do mejch... asi tak devíti let nás to, vychovával táta. Ale ty se pak rozešli a máma to...si nabalila jinýho, no. Von pak nemakal.

Hmm.

A víte co, brácha pak makal, no. Peníze nám dával a pak jednou řek, že von nebude živit cizího chlapa a tak to.... Řek to, že celou vejplatu radši prochlastá. Tak se pak to, začali prat. A brácha pak přitom dostal astmatickej záchvat. To mě bylo třináct asi.

Aha.

Jenže to... jak vodjela sanitka, tak voni ho vyhodili ven z baráku. Tak jsem volala druhému brachovi, ale ten byl zrovna na vojně. Ale tak ňák to, přijel no.... Ale von neměl bráchu kam dat. Tak spali v autě. No a pak ho ňák to, vzal si k sobě.

Takže máte dva bratry.

Jo, mám dva. Ale ten jeden mě nesnáší. Nevim proč. Ale ten s astmatickým záchvatem, ten ne.

Hmm.

Jako do třinácti moje dětství bylo dobré nebo to... jsme měli mámu jaká má bejt. Pak už ne, to měla přítele, kterému věnovala víc času než nám dětem.

Hmm a teď máte jaký vztahy?

S mámou teď vycházím jako dobře. Tak jednou za půl roku se vidíme a s bratrem si sem tam zavoláme. S ostatníma sourozenci.... S bratrem ne, protože jsem s mym přítelem zůstala v jinem stavu a nemá rád cigáni.

A chtěla byste se s nima znova stýkat?

Jo, chtěla bych, no.... Chtěla bych se stýkat se všema. Mám jich ráda. A je to rodina.

Hmm.

No a taky.... On táta mámu psychicky i fyzicky napadal, takže to.... Takovej ten to byl.

Hmm.

Já jsem pak utekla.

A kam jste utekla?

Přespávala jsem u kamarádek a tak. Jako dalo se to, takto, no.

A jak dlouho?

No nevim, tak jako... mohlo to bejt jako... pár měsíců, no. A tam jsem se dostala právě k fetu.

Aha.

Brala jsem rok perník.

A... kde jste na to brala peníze?

Kradla jsem, no. Kradla jsem ve značkovém. V obchodech... třeba v Olympii a pak jsme to prodávali. Jsme to prostě odstříhli ty visačky a pak to nacpali pod bundu. Jako pod zimní bundu a normálka jsme šli.

Aha.

A pak jsem šla do domova. Vyrůstala jsem v děcáku. Víte co, babi si mě chtěla vzít, jenže pak umřela, no. Tak to bylo takový to...

Hmm.

Tak jsem byla v tom děcáku tam a tam jsme se seznámili. S přítelem jako.

Takže jste oba byli v dětskym domově?

Né, von byl na internátu tam. To byl dětskej domov s tou... internátní školou. Měl špatnou docházku, tak tam byl, no.

Aha, takže.... (respondentka mě přerušila)

Byli jsme spolu 3 roky, no.

A jste ještě v kontaktu?

Jo, to jo, stýkáme se. Teď dobré. Máme spolu Valinku, tak musíme ňák.

Aha.

Ale... z toho začátku to bylo taky dobré. Bylo aji dobře aji zle.

Hmm.

Pak jsme měli Valinku, tak jsem šla do toho domova u Tábora. Do toho pro nezletilý matky.

A tam...(respondentka mě přerušila)

Jsem byla s Valinkou, no. Všechno mně platili. Mě i Valince, protože jsme spadaly pod stát, ne. Víte co, všechno jsme tam měly zadarmo. Tak to... Tam mně všechny peníze dávali na knížku. Našetřili mně asi stotisíc, ne.

Aha.

No a pak jsem to...bydlela s přítelem a jeho sestrou v podnájmu. Pak už to bylo blbe, ne. Oni už pak taky neměli peníze.

Takže Vy jste z těch našetřených peněz platila nájem?

No...jo. A jídlo taky no. No pak jsme šli do jiného.

Aha.

Jenže... Peníze jsem jako u něho měla, jako to... Jenže pak fetoval, chlatal a bil mě. A to už mě začalo ---.

A to Vás přivedlo do azylového domu?

Jo, no. Zkoušela jsem bydlet to, u jeho rodičů, ne, ale tam to nešlo. Tak jsem to řešila přes azylovej dům.

A jak jste se vůbec o té službě dozvěděla?

No jak... to, jsem byla s dcerou do osmnácti let v dětskym domově, ne a tam mě v osmnácti zařídili bydlení, ne... V tom azylovym domě Brno.

A to teda byl Váš první azyl?

Jo.

A v kolika azylech už jste byla?

V pěti.

Aha.

No v jednom... to asi dva měsíce. Pak v jednom, to jeden rok, no. Pak jeden měsíc. A ve čtvrtym necelej rok. No a teď tady, no. Tady jsem už tři měsíce.

A když jste sem prvně přišla, jak jste to tady vnímala?

Jako tak.... Jako klidný místo, kde mně pomůžou řešit mojí situaci no.

A jste tu spokojená? Líbí se Vám tu?

Ale jo, líbí no. Líbí se mě zařízení a vedení a pracovnice.

A je něco, co se Vám tu nelíbí?

Jo, nelíbí se mně tu, že klientky se k sobě neumějí chovat a pomlouvají se. A dělají si... zbytečně prostě rozbroje mezi druhými klientkami. Strašně vztahy tu jsou takto jako.

A kvůli čemu jsou rozbroje?

No... tak jako...kvůli všemu, no. To nemá to... cenu. Mluvit o tom.

Dobře. A pomohl Vám v něčem pobyt tady?

No, naučit se lepšímu chování...a tak jako pochopit jako tu situaci. Cítila jsem se strašně a tady jsem se uklidnila, ne.

A jak jste spokojena s přístupem pracovníků k Vám?

Dobrý. Pomáhají mě tu situaci řešit, no. Hlavně mi pomáhají řešit problémy, který mám...a tak.

A co jsou Vaše hlavní problémy? Nebo... co Vás trápí?

Hlavně finance a bydlení. A trápí mě to, že nemůžu své dceři dát vše tak, jak v normální rodině, no. Taky jsem měla soud o to...svěření. Víte co, jako do péče.

A jak to dopadlo? Dobré?

Jo jo, dobré.

A čeho chcete za pobytu tady dosáhnout? A co pro to děláte?

Chci bydlení.

A třeba práci si hledáte?

Jo, práci hledám, ale je to těžké no, když mám jen základní vzdělání. Ale byla jsem párkrát na brigádě, no.... Ale tam mně nedali ani korunu.

Jak to?

Prostě mně nic nedali. Víte co, byla to černá...jako na černo práce, no. Už tam nepujdu.

A jaká je náplň Vašeho dne tady?

Tak...no... procházka, odpočinek, programy a takto.

Programy Vás baví?

Jo, baví. A Valinku taky. Tu hlavně.

To je krásná a moc šikovná holka.

To vona je, no. Moc šikovná je.

A neměla problémy se tady přizpůsobit? Nebo...jak se jí tu líbí?

Neměla, líbí se jí tu. Ty programy hlavně, no. Ty ráda.

A... přemýšlíte někdy nad budoucností?

Jo, no. Hlavně abysme se konečně jednou měli dobře.

A jak tu svoji budoucnost vidíte po opuštění azylového domu?

Že pujdu do dalšího azyláku. Nebo třeba se k němu vrátím.

K příteli?

No.

K otci Valinky?

No, asi jo.

I když Vás bil?

No co mám z toho života tady takto. Když se k němu vrátím, tak mám jisté peníze. Tady nemám kam jít. Tam, když nemám, tak vim, kam mám jít. Jeho rodina...ta mi vždycky dá.

Takže s nima máte dobrý vztahy?

Jo. Oni mě maj rádi. Jeho mamka vždycky říká, že jsem jediná nevěsta. (smích) A taky maj rádi Valinku. To jo, to oni si nás někdy berou k sobě na pár dní. A s přítelem to taky to... dobrý. Zatím.

A... (respondentka mě přerušila)

Třeba ty drogy, jak jsem Vám říkala.

No.

Vono třeba... když si dáte... třeba šňupnete, víte co, tak šest až osm hodin jste do něčeho zažraná. Třeba dvě hodiny jsem věšela záclonu. Jak idiot. Pořád se mi to nelíbilo.

Hmm.

A pak už jsem si i to...píchala. Vobčas teda, no.

A byla jste na léčení?

Ne. Víte co, dostala jsem se z toho sama. Není to návykový, ne. Jak se říká, že je to návykový, tak ne. Nó... já jsem to brala vlastně rok, než jsem se dostala do děcáku.

Aha.

Až on mě z toho dostal, no. A jeho rodina mě z toho dostala. Nó, jsem ráda, že jsem se z toho dostala. Takto jako...tak no.

Hmm.

Si jako víte co.... Si dáte dvě lajny a jedete na tom dva dny. A pak teda dva dny spíte. To si prostě píchnete a krev se vám zastaví. Jako úplně to jako cejtíte, no. A proudí vám v těle perník s citronkou.

S citronkou?

No (smích)... to v tom rozpustíte no. To je jako kyselina ta citronka, ne a přes filtr no...to jako si píchnete. Přes filtr z cigár.

Aha.

No jsem měla třeba stíhy a tak. Víte co, třeba jako že v parku jsou policajti a tak. Nebo i hrozný boule na rukách. No tady (respondentka si vyhrnula tričko na břicho a prstem ukazuje), tak tady mám takový malý boule. Ale jako dobrý už, no.

Takže... bojíte se, že byste do toho mohla někdy spadnout znova?

No... tak jako... nevim. Ani ne. Kvůli malé ne.

Až odsud odejdete, máte teda z něčeho obavy?

Mám. Myslim, že to nezvládnou, že to... není to tak lehké.

Proč myslíte, že to nezvládnete?

Nevim no... prostě je to těžký všechno.

A jaký je Váš životní cíl?

Abychom měli to...nějaké bydlení, vyřešili finance a já měla práci.

A co byste si v životě nejvíc přála?

Žít normálně a dát své dceři vše.

Děkuju za rozhovor a přeju, ať se Vám vše vydaří.

Hmm, tak jo, díky.

Rozhovor č. 4 – Martina

Datum: 15.3.2011

Čas: kolem 13:30

Rušivé elementy: v průběhu rozhovoru jsme byly vyrušeny pouze jednou, a to pracovnící, která hned jak nás uviděla, tak se omluvila za vyrušení a zavřela dveře.

Paní Martina byla na počátku rozhovoru nervózní, čemuž napovídal její neuvolněný posed na židli a její červenání se ve tváři. Po pár minutách rozhovoru z ní nervozita opadla. Na židli poté seděla uvolněně a lokty se opírala o stůl.

Moje první otázka se týká Vaší rodiny. V jaké rodině jste vyrůstala?

No tak byli jsme s rodičema, já a ségra. Bydleli jsme v takovym domku s velkou zahradou. Hezký jsme to měli. Jako to dětství, no.

A jaké máte vztahy s rodiči?

Tak táta už dávno nežije. Uchlatal se. S tím jsem moc nevycházela, no a ani ségra ne. Byl takovej...jakože bil nás a to no. I mámu.

Hmm.

No a maminka dobrý. Už je moc stará a zdraví jí moc jako neslouží. Ale jako dobrý, no. Je jí už osmdesát jedna.... No řekněte, to je dost, co?

To jo. A vídáte se s ní?

Tak jako občas jo, ale ona je v domově. Takže jako málo. No a teď když jsme tu, no tak už skoro vůbec. Jako ona je to dálka odsud tam jet. A když bych měla vzít ještě děcka, no tak to bych se nedoplatila, ne.

Hmm. A...(respondentka mě přerušila)

Jako volám jí občas, no. Ale jen když jsou ty... peníze, no. Ono je to drahý to volání.

A se sestrou se stýkáte?

To ne, no. Ona bydlí daleko odsud, tak to ne.

A chtěla byste se s ní vídat víc?

Tak jako i jo. Ale ta dálka, no.

A jste s někým jiným z rodiny v kontaktu?

Ne. Nemám už jako jinýho.

Ani s otcem dětí?

No to už vůbec. No, ani s jedním. Dejte mě pokoj.

A...(respondentka mě přerušila)

Ani jeden neplatí na děcka. To jsem kvůli tomu musela obíhat tyhle...úřady.

A už dostáváte výživný?

Ne, pořád ne. No mě říkali, že budu muset na ty policajty kvůli tomu.

Můžu se Vás zeptat, jestli jste byla vdaná?

No to jo. Jednou, no. Ale blbě to dopadlo, ne. Moc nám to jako neklapalo, byly jako hádky a tak. No... tak...to, taky jsem jednou schytala facku. Sme se pak rozvedli, no.

A to Vás sem přivedlo? Jako do azylu?

Ne to ne. To já byla v jinejch ještě.

Aha. A v kolika?

No... tak...počkat. To je jednou...pak tam.... (respondentka přemýšlí)

No takže tohle je čtvrtěj.

Hmm. A jak dlouho jste v nich byla?

Ježiš já nevim. Tak tady jsem půl roku, no. Tak v jednom jsem byla dvakrát, takto je... dva roky. No a pak v tom taky rok. No, takže to máte takhle, no.

Hmm.

A pak jsem si našla byt, no. Jako malej teda. Bylo to jedna plus jedna, no..

Aha. A jak jste se teda dostala sem?

No jako neměla jsem na nájem. Jako teda ne, že bych neměla.... No, on po mě prostě chtěl, jako majitel, nájem už třináctýho. Jako chápete, třináctýho?! Když mě ty dávky choděj až pětadvacátýho?!

Aha. Tak jste musela z bytu odejít.

Jo, tak, no. Neměla jsem kam jít, tak jsem prostě zůstala tady, no.

A třeba nezkoušela jste třeba bydlet jinde?

No a kde jako?

Třeba u známých.

Ne. Myslíte, že se čtyřma děckama...jako to ne jako. Jsem šla hned sem.

No to je asi těžší, to je pravda.

To jako je.

A jak se Vám tady líbí?

Ale jo, jde to. (smích)

A co se Vám tu líbí?

Tak jako barák je pěkněj a ta zahrada u toho, no.

A co se Vám tu nelíbí?

No tak asi víte, ne?

To nevim.

No ty vztahy tam nahoře. Děs běs.

Aha.

Jako věčně něco tam je. Pořád někdo tříská dveřma, ne, řve na děcka a.... Jak u cikánů to tu je.

A to vás štve.

No jasně, že jo. Ona si myslí, že na mí děcka může řvát jako. Ale jako to teda ne. (rázně řečeno)

Hmm.

To jako jsou moje děcka. Ať si hlídá její děcka, ne. Co se plete do mejch?!

A proč jsou nahoře takovýhle vztahy?

No ona tam dělá bordel. Pořád řve. Nervní je jak ---.

Hmm.

Však nemluvěj s ní nikdo. Všichni už se těšej až vypadne už. I s děckama.

Takže s ní nemáte problém jen Vy?

No to nemám. To se zeptejte ostatních jak to.... Jaká ona je.

A kromě vztahů, vadí Vám tu něco?

Tak já nevím... ani ne.

A...(respondentka mě přerušila)

Vlastně cigára. Jako kouření myslím. Že se musí ven, no. Tak to asi jediný, no.

A co pracovnice, jak s nima vycházíte? Jak se k Vám chovají?

Jako dobrý, bez problému, no. To jako víte, že občas proti mně něco maj, ale dobrý jinak, no.

Co proti Vám třeba mají?

Tak že jsem nebyla na tom... na tý schůzy nahoře, no.

Aha.

Tak za to mám porušení.

Hmm.

A jinak ani tak nic, no. Já je stejně neposlouchám. (smích)

Bylo něco, že když jste sem přišla, na co jste si nemohla zvyknout?

No na to kouření, no. To mi jako docela to..., že nemůžu vevnitř. Jinak ani ne.

A jak si zvykly děti na to, že jsou tady?

No nebaví je chodit brzo do postele. To se jim nelíbí. Pořád musej courat na záchod. Pořád něco vymejšlej. A uhlídejte čtyři děcka, to je fakt to....

To máte pravdu, to není jednoduchý.

No to si pište, že jako ne. To já na ně pak to... musím zařvat, aby se to uklidnilo. No ale jako na ty její děcka jako nemaj. Ty tam řvou ráno a všechny nás buděj.

Hmm.

A ještě Vám řeknu.... To ani moje děcka je nemaj rádi no, představte si.

Aha. A jak se tu dětem vůbec líbí?

Ale jako jo. Se jim líbí tady dole ty programy co s nima děláte.

Tak to jsme rádi.

Akorát já už to nemám kam dávat.(smích)

Když mi každěj donese nějakou tu... věc, tak to já abych to dávala nevím kam. Tak ale jako je to pěkný ty věci co donesou, ne.

Na výlety, který se tu pořádaj, tak jezdíte?

Jo, to zase jo. Byly jsme v tý Praze tím vlakem. Tam já nikdy nebyla, tak to se mi líbilo, no. I v tom lese to bylo pěkný, no. A v tom bazénu děcka byly, no.

A co tu děláte během dne?

Co dělám? No tak já vařim, občas vyperu. Jdem se projít a tak. Do Kauflandu chodíme nakupovat no.... Tam to maj jako levný, tam je to dobrý.

A pomáhá Vám v něčem pobyt tady, v azlovym domě?

No jako to bydlení no, to je nejvíc.

A jinak?

No... (respondentka dlouho přemýšlí) já nevim, tak s těma děčkama. Když maj něco do tý školy dělat.

Hmm. A s jakými problémy se potýkáte v současnosti?

No s prací, tu já pořád nemůžu najít. Nikde nic nejní vůbec. Ani na internetu.

Práce je velký problém, no.

A taky děcka jsou takový to, že zloběj. Tuhle mi... To jste tady byla v pátek, ne?

V pátek jsem tu byla, no.

To jak jsem volala do tý školy, že mi to bylo divný.

No.

Tak si představte. Že to, on ten můj kluk ukrad spolužačce telefon z lavice.

Aha.

Mě to bylo hned divný, že šel do školy. Ona si ho totiž pani učitelka zavolala a řekla mu, ať to..., že bude po škole, ne. Že to jako budou řešit. No a on mi to neřek. Ona pak došla s nim, no. A říká mi tohleto.

Hmm.

Tak jako nikdo to neví, ani ve škole, naštěstí. Pani učitelka jim to neřekla kdo to byl. Tak ani tady to nikdo neví, no. Tak snad se to nedostane ven.

Takže máte teď takovýhle problémy.

No, to mám. Tudle zas to přivezlo policajtský auto Kláru. Se divíte, co?

To jo.

Že v tom... v Bille jo, ukradla ty magnetky z těch jogurtů jak jsou v tý reklamě v televizi.

Aha.

Ale jako nic. Tak jsem jim dala tresty, že žádná televize ani počítač nebudou. Na měsíc to mají, no. Ani programy nesměj.

A dala jste si za tu dobu, co tady budete bydlet, nějaký cíl?

Nedala. No vlastně bych chtěla to bydlení svoje. Ale s těma cenama.... Však víte jak jsou ty byty drahý.

To je pravda. A jiný cíl? Třeba najít si práci?

To vlastně taky, no. Ale to je taky bída, no. Na brigádu se Vám to ani pomalu nevyplatí, no a co s děckama? Tak ale ňák to... třeba až půjde Ivanka do školy.

Přemýšlíte někdy nad budoucností?

Ani ne. Mě je ňák jedno co bude.

Je Vám to úplně jedno?

Tak jako úplně ne, no. Tak chtěla bych to bydlení.

A jak vidíte svojí budoucnost, až odsud odejdete?

Pujdu zas do azylu, no. Jestli nebudou peníze, tak to... tak se to stane asi.

A když budou?

No tak to bude byt a budem tam, no.

Máte z něčeho obavy až se vrátíte do běžnýho života? Co si myslíte, že bude největší překážka?

Tak obavy... obavy...to, že nebudou ty peníze no a ta práce, že nejni. Tak to je asi ta překážka, no.

Teď se Vás zeptám, jaký máte životní cíl?

No tu práci a bydlení asi. To asi určitě, no. A jinak...? Tak nic.

Je něco, co byste si v životě nejvíc přála?

Tak ty peníze, no. No a pak přítele, kterej bude mít rád mě i děcka a taky bydlení, no. A zdraví, na to se nesmí zapomenout. Však to je taky to... důležitý.

Tak Vám moc děkuju za rozhovor a ať se Vám daří.

Jo, nejni zač, Vám taky.

Rozhovor č. 5 – Hana

Datum: 17.3. 2011

Čas: kolem 14:00

Rušivé elementy: skrz otevřené okno byl slyšet zvon z místního kostela, který však nijak zásadně náš rozhovor nenarušil.

Paní Hana byla v průběhu celého rozhovoru velice nervózní. Na židli seděla tak, že ruce měla sepjaty a položeny na stehnech. Při odpovědích velice častou koukala do země, mimo mě. Její odpovědi byly strohé, odměřené. Nechávala si určitý odstup. Bylo zřetelné, že o své situaci mluví nerada, jakoby se za ni styděla.

Moje první otázka se týká rodiny, ve které jste vyrůstala. Můžete mi o ní něco říct?

Normální rodina. Táta, máma a já s bratrem.

Takže jste měla hezký dětství?

Jo, měla. Takový bych přála každému.

Hmm. A jaké s nima máte vztahy?

Táta ani máma už nežijou.

A bratr?

S tím se nevidáme.

Proč se nevidáte?

Tak prostě. Prostě máme každé svůj život.

Hmm. A chtěla byste se s ním znova vidat?

Nevim. Ani ne. Jak jsem řekla, máme každé svůj život.

A třeba s otcem dětí se vidáte?

Jen s otcem Martina. S tím druhým ne.

Takže jste byla vdaná?

Ne, nebyla.

Máte teda s otcem Matina dobrý vztahy?

Jo, docela jo. Platí výživný, tak jo. A teda i ten druhej platí.

A jak jste se sem dostala?

Neměla jsem kde bydlet.

Před tím, než jste sem šla, jste bydlela kde?

Bydlela jsem u přítele. Měl nádražní byt a ... ten musel opustit. Něco tam místo toho chtěli dělat. No tak jsem musela jít.

A s přítelem... váš vztah trvá?

Ne. Už ne.

A jak jste řešila to bydlení, než jste přišla sem?

Já už tady jednou byla, takže... tak jsem věděla kam mám jít.

A nezkoušela jste sehnat bydlení jinde? Třeba u kamarádky?

Ne.

Proč?

Prostě jsem nechtěla obtěžovat. Sama má problémů dost.

Hmm. Takže tohle je váš druhej pobyt v azylu?

Jo, druhej.

A jak dlouho jste tu před tím byla?

Rok. No a teď tu jsem od ledna.

Takže 2 měsíce.

(respondentka pokyvuje hlavou)

Jak se Vám tu líbí?

Jo, dobrý.

A co se Vám tu líbí?

No, nic zvláštního. Radši bych byla ve svym.

Je něco co se Vám tu nelíbí?

Že se nahoře furt hašteřej. To je někdy hrozný. Já se do toho ale nepletu. To ať si vyřešej mezi sebou.

Takže vycházíte se všema.

Jo, dá se říct.

Je něco, na co jste si nemohla zvyknout, když jste sem přišla?

No... že je tady pořád tak rušno. Že tu není moc toho klidu. Jinak...ani nic.

A... (respondentka mě přerušila)

Vlastně taky, že se musí všechno hlásit. To je takový votravný.

A jaká je náplň Vašeho dne tady?

Moc tu nejsem. Chodím na brigádu. A jinak uvařím, vyperu a tak.

A kam chodíte na brigádu?

Na poště dělám.

A jak dlouho?

Něco přes rok tam už chodím.

Hmm. A chodíte třeba na programy, který tu pro vás připravují?

Ne. To nechodím.

Proč?

Nebaví mě to. A chodím na tu brigádu.

Aha. A děti chodí?

Jo, ty občas jo, když se jim chce. Oni se uměj zabavit i bez toho.

Jak si tady děti zvykly?

Co jim zbejvá, musej si zvyknout.

Nedělalo jim to problémy?

Ne.

Vůbec nic?

Ne.

Jste tady spokojená s chováním pracovníků k Vám?

Jo, jsem. Žádný problém s nimi nemám.

A jak Vám pomáhá pobyt tady?

Tak logicky v tom bydlení a jinak... (respondentka přemýšlí)

Třeba nějakou psychickou oporou?

To trochu jo. Ikdyž... někdy je to naopak.

Jako..., že když jste tady, tak jako cejtíte selhání? Nebo... (přemýšlela jsem, jak svou otázku jinak zformulovat a mezitím mě respondentka svou odpovědí přerušila)

No tak ňák. Že to člověk nezvlád.

Jako, že jste nezvládla tu situaci zabránit? Vyřešit jí jinak?

Tak.

Hmm. A máte teď nějaké problémy?

No nemám to bydlení a nemůžu sehnat práci.

A dala jste si nějaký cíl, čeho chcete dosáhnout za tu dobu co tu budete?

Tak zase to bydlení a práci, asi.

Je pro Vás těžký něco najít.

No je to tady dost těžký. Hledám na pracáku, na internetu, v novinách, v obchodech a nic.

Tak akorát tu poštu mám, zatím teda.

Teď se Vás zeptám, přemýšlíte někdy na budoucnost?

To víte že jo.

A nad čím?

Tak jestli budu mít práci a jestli se děti budou mít dobře.

Co si myslíte, že bude, až opustíte azyl? Co bude podle Vás taková největší překážka?

Tak doufám, že půjdu do vlastního bydlení. A tu překážku...? Tak že nejsou ty místa pracovní. No a že nemám dost praxe asi.

Hmm.

A že jsou vysoký ty nájemny taky.

A máte nějaký životní cíl?

Mít se dobře, to by bylo fajn.

Co myslíte tím mít dobře?

Prostě normální život, kdy budu bydlet ve svym a budu mít dost peněz.

A co byste si v životě nejvíc přála?

Tak... abysme byli všichni zdraví. Taky aby Marta mohla jít na tu vysokou. Prostě abysme se měli dobře a už se sem nikdy nevrátili.

Hmm. Tak Vám děkuju za rozhovor a ať se Vám všechno vyplní.

Děkuju.